

Univerzita Pardubice

Fakulta restaurování

Atelier restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů

Jiráskova 3, 570 01 Litomyšl

**Komplexné reštaurovanie Melantrichovej Postily aneb
kázání evangelické pravdy
z roku 1575**

Radka Benžová

Vedúci práce: Mgr. et BcA. Radomír Slovík

Bakalárska práca

2015

Univerzita Pardubice
Fakulta restaurování
Akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Radka Benžová**
Osobní číslo: **R11023**
Studijní program: **B8206 Výtvarná umění**
Studijní obor: **Restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů**
Název tématu: **Komplexní restaurování knihy Postila aneb kázání evangelické pravdy z r. 1575**
Zadávací katedra: **Ateliér restaurování papíru, knižní vazby a dokumentů**

Z á s a d y   p r o   v y p r a c o v á n í :

Bakalářská práce bude spočívat v provedení komplexního restaurátorského zákroku na starém tisku z roku 1575 (Postila aneb kázání evangelické pravdy). Tisk pochází ze sbírek Muzea Vysočiny v Pelhřimově.

Kniha se nachází ve velice špatném stavu. Jak v případě knižní vazby tak samotného knižního bloku došlo k rozsáhlým poškozením.

Studentka provede komplexní průzkum tisku a zdokumentování stavu díla před restaurováním. Na základě výsledků průzkumu stanoví koncept zásahu a navrhne jednotlivé restaurátorské kroky, které bude konzultovat s vedoucím práce a majitelem objektu. Celý proces samotného restaurátorského zákroku podrobně písemně a fotograficky zdokumentuje, dle platných pokynů pro psaní závěrečných prací na FR.

Rozsah: Komplexní restaurování knihy

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

BOHATCOVÁ, M.: Česká kniha v proměnách staletí. Praha 1990.

BOHATCOVÁ, M.: Obecné dobré podle Melantricha a Veleslavínů. Praha 2005.

ŽUROVIČ, Michal a kol. Restaurování a konzervování archiválií a knih. Praha 2002.

HAMANOVÁ, Pavlína. Z dějin knižní vazby: Od nejstarších dob do konce XIX. stol. Praha: Orbis, 1959.

KABÁT, K.: Význam Jiřího Melantricha z Aventyna pro české knihtiskařství.

K 350 výročí jeho úmrtí. Ročenka československých knihtiskařů 13, 1930, s. 1722

NUSKA, B. Historická knižní vazba. Severočeské muzeum Liberec, Liberec 1964/1965.

ŠPIČÁK, J.: Jiří Melantrich z Aventýnu. Praha 1980.

VOIT, P. Encyklopedie knihy. Praha 2006.

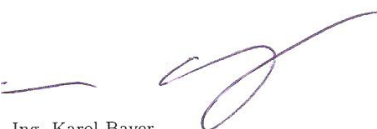
Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Radomír Slovík

Ateliér restaurování papíru, knižní vazby a dokumentů

Datum zadání bakalářské práce: **31. října 2013**

Termín odevzdání bakalářské práce: **11. srpna 2015**

Ing. Karol Bayer
děkan

L.S.

Mgr. Radomír Slovík
vedoucí ateliéru

V Litomyšli dne 27. července 2015

Prehlasujem:

Túto prácu som vypracovala samostatne. Všetky literárne pramene a informácie, ktoré som v práci využila, sú uvedené v zozname použitej literatúry.

Bola som oboznámená s tým, že sa na moju prácu vzťahujú práva a povinnosti vyplývajúce zo zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, najmä so skutočnosťou, že Univerzita Pardubice má právo na uzatvorenie licenčnej zmluvy o užití tejto práce ako školského diela podľa § 60 odstavec 1 autorského zákona a s tým, že pokiaľ dôjde k užitiu tejto práce mnou, alebo bude poskytnutá licencia o užití inému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávnená od mňa požadovať primeraný príspevok na úhradu nákladov, ktoré na vytvorenie diela vynaložila, a zo podľa okolností až do ich skutočnej výšky.

Súhlasím s prezenčným sprístupnením svojej práce v Univerzitní knihovně univerzity Pardubice (Dislokované pracoviště - Fakulta restaurování, Litomyšl).

Prehlasujem, že som pri reštaurovaní použila iba materiály a postupy uvedené v tejto reštaurátorskej dokumentácii. Nie som si vedomá nových zistení a skutočností na reštaurovanom objekte, ktoré by neboli uvedené v tejto dokumentácii.

Prehlasujem, že reštaurátorský zásah bol prevedený v súlade s reštaurátorskou etikou.

V Litomyšli dňa

Radka Benžová

Pod'akovanie:

Týmto by som veľmi rada poďakovala všetkým, ktorí sa vo väčšej či menšej miere pričínili k vytvoreniu tejto práce, predovšetkým však vedúcemu ateliéru Mgr. et BcA. Radomírovi Slovikovi a asistentovi MgA. Ivanovi Kopáčikovi za vedenie a ochotu vždy pomôcť a podeliť sa o skúsenosti.

Moje ďalšie poďakovanie patrí Ing. Alene Hurtovej, Ing. Magde Součkovej a PhMr. Bronislave Bacílkovej za vykonané chemicko-technologické analýzy.

Za konzultácie z oblasti reštaurovania kovov by som rada poďakovala pánovi Jiřímu Kmoškovi a Jaroslavovi Prášilovi.

Za podporu a pomoc ďakujem svojej rodine a priateľom.

Anotácia:

Konvolút evanjelických postíl z roku 1575 vznikol na Starém Měste pražském v dielni tlačiara Jiřího Melantricha z Aventina a pravdepodobne v roku 1610 došlo k jeho prevazbe. Exemplár pochádza z fondu starých tlači Muzea Vysočiny v Pelhřimově.

Knižná väzba sa dochovala nekompaktná, šitie, najmä v zadnej časti bloku, bolo poškodené. Zadná doska bola oddelená od bloku, kapitálky ani torzá ich jadier sa nedochovali. Stav usňového pokryvu do veľkej miery korešpondoval so stavom zadnej časti bloku. Kovanie sa dochovalo nekompletné, napriek tomu však v relatívne dobrom stave.

Reštaurátorská dokumentácia obsahuje základný popis typológie a poškodenia tejto knihy. Bližšie popisuje postup prevedených reštaurátorských zásahov a zahŕňa taktiež odporúčané podmienky uloženia objektu, zoznam použitých materiálov a chemikálií, textovú, obrazovú a grafickú prílohu. V závere sa nachádza rozsiahla fotodokumentácia stavu diela pred, v priebehu a po reštaurovaní.

Nadväzujúc na popis typológie knižnej väzby sú za kapitolu Typologický popis doplnené rozšírené kapitoly pojednávajúce o problematike typografie a grafickej výzdoby.

Kľúčové slová:

reštaurovanie, konzervovanie, knižná väzba, Melantrich, postila, konvolút, tlač, 16. storočie, iniciála, drevorez

Title:

Restoration of the Postila aneb kázání evangelické pravdy, from 1575

Annotation:

Omnibus volume of evangelical postils from 1575 originated in Staré Město pražské in a workshop of the printer Jiří Melantrich of Aventine and probably in 1610 it was rebound. The copy originates from the collection of old prints of Muzeum Vysočiny in Pelhřimov.

The book binding is preserved noncompact, its sewing, especially in the rear part of the inner book, is damaged. The back cover is separated from the inner book, the headbands or torsos of the headband cores are not preserved. The state of the leather cover largely corresponds with the state of the back part of the inner book. The fittings are preserved incomplete, but nevertheless in a relatively good condition.

The restoration documentation provides a basic description of the typology and damage of this book, a further description of performed restoration works and it also includes recommended conditions for storage of the object, a list of used materials and chemicals, text, image and graphics attachments. In conclusion there is an extensive photo documentation of the state of the work before, during and after the restoration.

The description of the typology of book binding is followed up with two extended chapters dealing with the issue of typography and graphic embellishment.

Keywords:

restoration, conservation, book binding, Melantrich, postilla, convolute, print, 16th century, initial, woodcut

Univerzita Pardubice

Fakulta restaurování

Ateliér restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů

Jiráskova 3, 570 01 Litomyšl

Tel., fax.: 461 612 565

E-mail: dekanat.FR@upce.cz

REŠTAURÁTORSKÁ DOKUMENTÁCIA

**Komplexné reštaurovanie Melantrichovej Postily aneb kázání
evangelické pravdy z roku 1575 zo zbierok Muzea v Pelhřimově**

Vypracovala: Radka Benžová

Vedúci práce: Mgr. BcA. Radomír Slovík

Litomyšl

2015

Počet vyhotovených reštaurátorských dokumentácií: 3

Miesto uloženia dokumentácií:

1x Univerzita Pardubice – Fakulta restaurování

1x Muzeum Vysočiny v Pelhřimově

1x súkromný archív reštaurátora

Celkový počet strán dokumentácie: 150

Počet strán textu: 58

Počet strán textových príloh: 26

Počet strán grafických príloh: 10

Počet strán obrazových príloh: 17

Počet fotografií: 70

Autor fotografií: Radka Benžová, (fotografované na fotoaparát Canon EOS 60D a Canon EOS 30D)

Dokumentácia je chránená v zmysle zákona č. 121/2000 Sb. v úplnom znení autorský zákon.

Obsah

	Úvod	13
1	Identifikácia	14
2	Typologický popis	16
	2.1 Typologický popis knižnej väzby	16
	2.3 Typologický popis knižného bloku	18
3	Typografický popis	19
	3.1 Základný popis	19
	3.2 Sadzba textu	20
	3.3 Obsahová štruktúra diela	21
4	Grafická výzdoba	25
	4.1 Zhrnutie prvkov grafickej výzdoby	26
	4.2 Celostránkové ilustrácie	27
	4.2.1 Erb Antonína Brusa z Mohelnice	27
	4.2.2 Jazdecký znak Viléma z Rožmberka	28
	4.2.3 Ukrižovanie	29
	4.2.4 Melantrichov signet	30
	4.3 Ilustrácie s rozmermi 110 x 135 mm	31
	4.3.1 Kristus prichádza do Jeruzalema	31
	4.3.2 Skaza Jeruzalema a koniec sveta	32
	4.3.3 Kristus uzdravuje slepého, krivajúceho a malomocného	33
	4.3.4 Svedectvo Jána Krstiteľa o Kristovi	33
	4.3.5 Narodenie Krista	34
	4.3.6 Uvedenie Pána do chrámu	34
	4.3.7 Obrezanie Krista	35
	4.3.8 Príchod Troch Kráľov	36
	4.3.9 Dvanásťročný Kristus v chráme	36
	4.3.10 Svadba v Káne Galilejskej	37
	4.3.11 Uzdravenie malomocného	37
	4.3.12 Utíšenie búrky	38
	4.3.13 Podobenstvo o pšenici a kúkole	38
	4.3.14 Velebenie Pána	39
	4.3.15 Podobenstvo o robotníkoch na vinici	40
	4.3.16 Podobenstvo o rozsievачovi	40
	4.3.17 Kristus uzdravuje slepca	41
	4.3.18 Pokušenie Krista	41
	4.3.19 Kananská žena	42
	4.3.20 Belzebub	42

4.3.21	Nasýtenie davu	43
4.3.22	Židia kameňujú Krista	43
4.3.23	V Getsemanskej záhrade	44
4.3.24	Zázračný lov rýb	44
4.3.25	Neveriaci Tomáš	45
4.4	Ilustrácie s rozmermi 90 x 65 mm	45
4.4.1	Ukrižovanie	46
4.4.2	Svätý Ján Evanjelista	46
4.4.3	Svätý Pavol	46
4.4.4	Svätý Peter	47
4.4.5	Zvestovanie Panne Márii	47
4.5	Ilustrácie s rozmermi 70 x 50 mm	47
4.5.1	Umývanie nôh pred poslednou večerou	47
4.5.2	Posledná večera	48
4.5.3	Svätý Mikuláš	48
4.5.4	Svätý Štefan	49
4.5.5	Útek do Egypta	49
4.5.6	Vraždenie neviniatok	49
5	Popis poškodenia	50
5.1	Poškodenie knižnej väzby	50
5.2	Poškodenie knižného bloku	50
6	Reštaurátorský zámer	52
7	Pracovný postup	53
7.1	Fotodokumentácia	53
7.2	Mikrobiologické stery	53
7.3	Prieskum fyzického stavu objektu	53
7.4	Demontáž dosiek, rozobratie knižného bloku a jeho súčastí	53
7.5	Mechanické čistenie	54
7.6	Čistenie formou vodného kúpeľa a neutralizácia	54
7.7	Doplnenie strát doliatím papierovou suspenziou	55
7.8	Doplnenie strát japonským papierom	56
7.9	Kompletizácia knižného bloku a opätovné zošitie	56
7.10	Reštaurovanie medziväzných prelepov	57
7.11	Reštaurovanie knižných dosiek	57
7.12	Čistenie usňového pokryvu	58
7.13	Reštaurovanie knižného kovania	59
7.14	Nasadenie knižných dosiek	60
7.15	Záplaty z novej usne a aplikácia pôvodnej usne	60
7.16	Vylepenie prídoštia	61

	7.17	Vyhotovenie ochranného obalu a obalu na fragmenty	61
8		Zoznam použitých materiálov a chemikálií	63
	8.1	Použité materiály	63
	8.2	Použité chemikálie	63
	8.3	Pomocné materiály	64
	8.4	Materiály použité na výrobu ochranného obalu	64
9		Podmienky uloženia	65
10		Záver	66
11		Zoznam literatúry a prameňov	67
12		Zoznam použitých symbolov a skratiek	70
13		Textová príloha	71
	13.1	Zoznam fragmentov uložených v ochrannej krabici s knihou	72
	13.2	Meranie pH papierovej podložky	72
	13.2.1	Tabuľka nameraných hodnôt pH papierovej podložky v pravom dolnom rohu, v strede a v ľavom hornom rohu strán	72
	13.2.2	Tabuľka nameraných hodnôt pH papierovej podložky po aplikácii mokrého čistenia	73
	13.2.3	Rozdiel pH pred a po aplikácii mokrého čistenia	73
	13.2.4	Tabuľka priemerných hodnôt pH pred a po aplikácii konkrétnych spôsobov mokrého čistenia v kombinácii s dobou kúpania	74
	13.3	Skúšky rozpíjivosti záznamových prostriedkov	74
	13.3.1	Tabuľka výsledkov skúšok rozpíjivosti záznamových prostriedkov	74
	13.4	Výsledky mikrobiologických skúšok	75
	13.5	Výsledky chemicko-technologického prieskumu	76
14		Grafická príloha	89
	14.1	Predsádky	90
	14.2	Nasadenie dosiek	91
	14.3	Zadná knižná doska	92
	14.4	Usňový pokryv	93
	14.5	Frotáže slepotlačovej výzdoby	94
	14.6	Schéma usporiadania zložiek v bloku	97
15		Obrazová príloha	100
	15.1	Titulný list	103
	15.2	Katalóg drevorezov	104
	15.2.1	Celostránkové ilustrácie	104
	15.2.2	Katalóg ilustrácii s rozmermi 110 x 135 mm	106
	15.2.3	Katalóg ilustrácii s rozmermi 90 x 65 mm	111
	15.2.4	Katalóg ilustrácii s rozmermi 70 x 60 mm	112
	15.3	Katalóg monogramov a letopočtov nachádzajúcich sa na drevorezoch	113

15.4	Katalóg iniciál	115
15.4.1	Iniciála s výškou 70 mm	115
15.4.2	Katalóg iniciál s výškou 30 mm	115
15.4.3	Katalóg iniciál s výškou 18 mm	115
15.4.4	Katalóg iniciál s výškou 33 mm	116
15.4.5	Katalóg iniciál s výškou 28 mm	116
15.4.6	Katalóg iniciál s výškou 22 mm	116
15.5	Ostatné prvky	117
16	Fotodokumentácia	118

Úvod

Predmetom praktickej časti tejto bakalárskej práce je komplexné reštaurovanie konvolútu postíl z dielne Jiřího Melantricha z Aventina. Kniha vznikla v roku 1575 v tlačiarni na Starém Měste pražském a pochádza z fondu starých tlačí Muzea Vysočiny v Pelhřimově.

Bakalárska práca je koncipovaná ako reštaurátorská dokumentácia obsahujúca všetky potrebné náležitosti, rozšírená o kapitoly hlbšie sa zaoberajúce grafickou výzdobou a typografickým popisom.

Prvá z kapitol obsahuje základnú identifikáciu objektu. V druhej kapitole je hlbšie popísaná typológia knihy, rozdelená na podkapitoly na základe prvkov a častí knižnej väzby. Tretia kapitola je venovaná typografickému popisu. Štvrtá kapitola obsahuje podrobný popis všetkých prvkov grafickej výzdoby. Piata kapitola, rozdelená obdobným spôsobom ako kapitola druhá, pojednáva o poškodení objektu. Šiesta kapitola obsahuje v bodoch zhrnutý reštaurátorský zámer. V siedmej kapitole sa venujeme podrobnému popisu prevedených reštaurátorských zásahov. Ôsma kapitola obsahuje kompletný zoznam použitých materiálov a chemikálií. V deviatej kapitole nájdeme odporúčané podmienky prechovávanía objektu. Desiata kapitola je venovaná záveru. Jedenásta kapitola obsahuje kompletný zoznam literatúry a prameňov, dvanásta kapitola zasa zoznam použitých symbolov a skratiek.

K práci sú v závere pripojené kapitoly venované prílohám, konkrétne textovým, grafickým a obrazovým. Jedná sa o trinástu, štrnástu a pätnástu kapitolu. Posledná, šestnásta kapitola, obsahuje rozsiahlu fotodokumentáciu stavu objektu pred, v priebehu a po reštaurovaní.

1 Identifikácia

Predmet reštaurovania: stará tlač (konvolút), v renesančnej celousňovej väzbe s drevenými doskami

Názov diela: Postila aneb kázání evangelické pravdy, Postila zimní

Inventárne číslo: K 02450

Rok a miesto vydania: 1575 v tlačiarni na Starém Městě pražském

Tlačiar: Jiří Melantrich z Aventina

Autor: Johann Ferus

Jazyk: český

Technika: tlačený záznam čiernou, v prípade titulného listu i červenou farbou

Rozmery: 331 x 228 x 100 mm

Miesto uloženia: Muzeum Vysočiny v Pelhřimově

Objednávateľ: Muzeum Vysočiny v Pelhřimově

Reštaurátor: Radka Benžová, študentka 4. ročníka Ateliéru restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů, Univerzita Pardubice – Fakulta restaurování, (ďalej len UPa -FR)

Vedúci práce: Mgr. et BcA. Radomír Slovík, vedúci Ateliéru restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů, UPa -FR

Termín započatia a ukončenia reštaurovania: január – apríl 2015

Konzultácie:

MgA. Ivan Kopáček, asistent Ateliéru restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů, UPa-FR

Jaroslav Prášil, VOŠ Turnov

Jiří Kmošek, VŠCHT FCHT Praha

PhDr. Tomáš Kupka, UPa-FR

Analýzy:

PhMr. Bronislava Bacílková – Mikrobiologické skúšky – Národní archiv, Oddělení péče o fyzický stav archiválií, biologická laboratoř, Archivní 4/2257, 14901 Praha 4

Ing. Magda Součková – Prieskum stavu usne – Národní knihovna, Oddělení vývoje a výzkumných laboratoří, Centrální depozitář Hostivař, Sodomkova 2/1146, 102 00 Praha 15

Ing. Alena Hurtová - Chemicko-technologický prieskum vlákninového zloženia papiera, motúzov a nite; identifikácia druhu lepidla – Katedra chemické technologie Fakulty restaurování, Univerzita Pardubice, Jiráskova 3, 57001, Litomyšl

2 Typologický popis

Predmetom reštaurovania je konvolút evanjelických postíl. Hlavným dielom je *Postilla aneb Kázání Ewangelijské Prawdy, a prawého Obecného Aposstolského Včení, na Ewangelia a Episstoly Nedělnj, která se podle Pořádku obecné Cýrkwe Křestianské, od Adwentu až do Welikánocy, čtau, Skrze Ctihodného Kněze Jana Séra kazatele Kostela Mohutského kázaná, a nynij z Ržeči Latinské a Německé na Českau přeložená, a zauplna w počet Desátnij wvedena, rozmnožena a oprawena*. Príväzkom je *Postilla Zymnij o Swatcich Ewangelijské Prawdy a prawého Obecného a Aposstolského Učeníj na Ewangelia která se podle pořádku Obecné Cýrkwe Křestianské od Adwentu až do Welikénocy na dni pamatné Swátečnij čtau skrze Ctihodného Kněze Jana Fera Kazatele Kostela Mohutského kázaná a nynij z Ržeči Německé w Českau přeložená a zauplna w počet Desátnij wvedena rozmnožena a oprawena* (signatura exempláru vo Vědecké knihovně v Olomouci 32055, 32056).

Kniha bola vydaná Jiřím Melantrichom z Aventina v roku 1575 v tlačiarni na Starém Měste pražském. V minulosti došlo k prevazbe, čo vyvodzujeme z opráv v chrbtloch zložiek, nepôvodných predsádok a fragmentov pergamenových medziväzných prelepov nachádzajúcich sa pod novšími papierovými. Niekoľko zložiek je viditeľne druhotne prišitých ku knižnému bloku. K prevazbe došlo pravdepodobne okolo roku 1610, tento rok je súčasťou slepotlačovej výzdoby usňového pokryvu, konkrétne spodnej časti prednej dosky.

2.1 Typologický popis knižnej väzby

Jedná sa o celousňovú nasadzovanú renesančnú knižnú väzbu so slepotlačovou výzdobou opatrenú kovaním, ktorej celkové rozmery sú 331 x 228 x 100 mm. Blok je šitý na 4 pravé dvojité motúzové väzy a 2 zapošívacie stehy. Šitie nie je pakované. Drevené dosky boli na knižný blok nasadené formou prevliekania väzov doskami a to tak, že väzy boli vedené po mierne skosenej vonkajšej strane dosiek, kde prechádzali otvorom skrz dosku na vnútornú stranu. Tu boli opäť vedené žliabkom a otvorom naspäť na vonkajšiu stranu dosky. Väzy boli

v otvoroch zaistené drevenými kolíčkami a následne z lícovej strany zarovnané s plochou dosky. Pri prevazbe boli však motúzy pravdepodobne príliš krátke pre tento spôsob nasadenia, a preto boli zaistené kolíčkami už v prvom otvore smerom od chrbtu a to z vonkajšej strany dosky. Schéma nasadenia dosiek vid' Grafická príloha. Tu boli navyše lepené smolou, ktorá bola taktiež použitá pri lepení záložiek usne. Rozbor lepidla je súčasťou chemicko-technologického prieskumu, vid' Textová príloha. Chrbát knihy je glejený kostným glejom a guľatený. Blok je v chrbte spevnený 5 papierovými medziväznými prelepami, pod ktorými sa nachádzajú 2 fragmenty pôvodných pergamenových prelepov. Oriezka je zdobená náterom pôvodne tyrkysovej farby. Kniha má kanty u všetkých 3 oriezok. Kapitálíky, ani zvyšky ich jadier sa nedochovali, spracovanie knižných dosiek u hlavic však naznačuje, že pôvodne kniha kapitálíky mala.

Knižné dosky sú drevené a jedná sa o bukové drevo. Rozmery dosiek sú 330 x 215 x 5 mm. Obe dosky sú vertikálne zlomené, t.j. od hlavy k päte knihy približne v strede. V minulosti došlo k oprave týchto zlomov prevlečením usňových prúžkov u prednej a motúzov u zadnej dosky cez otvory vyvrtané v blízkosti praskliny. Na doskách sa nachádzajú dva takéto motúzy, alebo usňové prúžky pridržiavajúce obe časti dosky, vďaka čomu sa nám dochovali kompletne. Obe sú taktiež zhranené z vnútornej strany u všetkých 4 hrán, pričom strana náležiaci k chrbtu knihy má zhranenie jemnejšie. Z vonkajšej strany sú dosky zhranené iba mierne u chrbtu knihy. Na vonkajšej strane zadnej dosky sa u prednej hrany nachádzajú nachádzajú žliabky pre remienky kovania, ktoré sa však nedochovali. Schéma dochovaného stavu zadnej dosky vid' Grafická príloha. Pokryv tvorí bravčová jircha zdobená slepotlačou s rámcovou kompozíciou. Prítomné sú taktiež prišité vysprávky a to ako jirchové, tak i časť hlavice doplnená triesločinenou usňou. Ako už bolo spomenuté, súčasťou slepotlačovej výzdoby je aj rok 1610, pravdepodobný rok prevazby. Dominantou tejto výzdoby sú platne s výjavom Kristovho krstu Jánom Krstiteľom v rieke Jordán a Zvestovania Panne Márii archanjelom Gabrielom, vid' grafická príloha.

Z pôvodného kovania, ktoré pozostávalo z 8 nárožníc, 4 štítkov a dvoch háčkových spôn sa nám dochovali 2 vyrezávané nárožnice s pukličkami a s vyrazeným dekorom na prednej doske a 2 štítky s kolíčkovou záchytkou čepeľovitého tvaru.

2.2 Typologický popis knižného bloku

Knižný blok je vyskladaný z ručného papiera nejednotnej gramáže, u ktorého môžeme pozorovať vergé. Filigrány sa v papiere nevyskytujú. Celkový pôvodný počet strán mimo predsádok bol 595. Predsádky sú nepôvodné, tvorené prešitým dvojlistom prilepeným na prídoštie, kde spodný list, teda list bližšie smerom k prídoštiu, je zakrátený na šírku cca 5 mm. Schéma predsádok vid' Grafická príloha. Zložky obsahujú 3 dvojlisty, výnimkou je zložka číslo 72, kde fóliácia prvého listu zložky nesie číslo 421. V tejto zložke sa nachádzajú iba dva dvojlisty. Šitie bloku je jednoduché, priame, teda prechádza skrz každú zložku rovnakým spôsobom. Niť vstupuje do jednotlivých zložiek u zapošívacieho stehu a je vedená k prvému väzu. Tu vychádza von medzi motúzmi dvojitého väzu a je obtočená smerom k bloku okolo oboch motúzov v smere šitia zložky. Do stredu zložky sa vracia vpichnutím opäť medzi motúzy, kde šitie pokračuje rovnakým spôsobom u zvyšných väzov. Niť je následne zapošíta podobratím nite vchádzajúcej do predošlej zložky u zapošívacieho stehu z vnútornej strany bloku, t.j. smerom k hlavici. Vzniknutým očkom je niť prevlečená a utiahnutá. Šitie pokračuje rovnakým spôsobom v nasledujúcej zložke. Na stredoch a okrajoch niekoľkých dvojlistov, najmä u prvých a posledných zložiek sú prítomné papierové vysprávky z ručne popísanej makulatúry. Vo všetkých prípadoch sa jedná o ručný handorvý papier. V bloku niekoľko listov chýba, konkrétne sú to titulný list príväzku a posledných 5 listov príväzku, strany s číslom 158, 159, 160, 161 a 162. Z poslednej zložky sa nám dochoval iba prvý list. Zaujímavým je fakt, že niektoré listy boli pri prevazbe umiestnené na nesprávne miesto v bloku, čo bolo možné vyčítať z archovej signatúry a kustod. Čísla strán však napriek tomu v niekoľkých prípadoch nasledovali za sebou v správnom poradí a po kompletizácii zložiek s dvojlistami podľa archových signatúr číslovanie nesedí. V jednom prípade boli dvojlisty v zložke v správnom poradí, avšak celá zložka bola obrátená „naruby“, teda dvojlisty boli zložené z nesprávnej strany. Strana so signetom Jiřího Melantricha z Aventinu bola umiestnená na nesprávne miesto. Nachádzala sa na začiatku bloku za titulným listom a celostránkovým exlibris Viléma z Rožmberka. Jej pôvodné miesto je však na konci prvej z kníh tohto konvolútu, teda na konci hlavného diela.

3 Typografický popis

3.1 Základný popis

Konvolút tvoria dva zväzky, z čoho každý obsahoval pôvodne vlastný titulný list. Titulný list príväzku sa nám nedochoval. Názov hlavného diela je *Postilla aneb kázání ewangelitské prawdy, a prawého obecného aposstolskeho včenj, na ewangelia a episstoly nedělnj, která se podle pořádku obecné cyrkwe křestianské, od Adwentu až do Welikénocy, čtau. Wsseekno pobožnym, vpřijmny, a bohabogným, zwlásstě prostým obecným křestianům k dobrému, vžitečnému, potěšsytedlnému a spasytedlnému wydaná, skrze ctihodného kněze Jana Féra, kazatele kostela Mohutského, kázaná, Nynij z ržečí latinské a německé na českau přeložená, a zauplna w počet desátnij vwedena, rozmnožena a opravena*. Názov príväzku je *Postilla Zymnij o Swatcich Ewangelitské Prawdy a prawého Obecného a Aposstolského Učenj na Ewangelia která se podle pořádku Obecné Cyrkwe Křestřanské od Adwentu až do Welikénocy na dni pamatné Swátečnij čtau skrze Ctihodného Kněze Jana Fera Kazatele Kostela Mohutskeho kázaná a nynij z Ržečí Německé w Českau přeložená a zauplna w počet Desátnij vwedena rozmnožena a opravena*.

Text je tlačený švabachom¹ a jazyk textu je český, písaný tzv. pravopisom bratrským. Podľa pravidiel tohoto pravopisu sa písmeno “s” píše ako “ř” a “š” ako “ř”. “V” je písané ako “w” a “j” ako “g”. Po ostrých sykavkách “s”, “c” a “z” je písaný ypsilon.² Farba textu je čierna, v prípade titulného listu sa jedná o kombináciu čiernej a červenej tlače. Celkový počet strán textu hlavného diela mimo predhovoru je 423. Počet strán textu u príväzku je pôvodne 161.

---

¹ VOIT, Petr. Tiskové písmo Čech a Moravy první poloviny 16. století. Bibliotheca Strahoviensis. Praha: Strahovská knihovna, Klášter premonstrátů na Strahově, 1996, 2011(10). ISSN 1213-6514. Dostupné také z: http://eprints.rclis.org/17922/1/VOIT_Typografie_article.pdf, str. 144

² KOPEČNÝ, František. K Dobrovského pravopisné reformě. Naše řeč: listy pro vzdělání a třibení jazyka českého. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1916, 62(2). ISSN 0027-8203. Dostupné také z: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6112#_ftnref3

3.2 Sadzba textu

Zrkadlo sadzby je jednostĺpcové obdĺžnikové. Obsahuje živé záhlavie, marginálie, kustody a archovú signatúru. Na koncoch kapitol či kázaní sa občasne vyskytuje strácajúca sa sadzba. V texte sa nachádza množstvo ukazovacích ručičiek v kombinácii so zátvorkami, alebo dvojbodkami v zátvorkách.

Fóliácia sa nachádza na rekte vpravo hore. Číslovanie je prevedené arabskými číslicami. V číslovaní sa vyskytuje niekoľko chýb. List, ktorého správne číslo by malo byť 98, nesie číslo 92. Na liste číslo 133 číslovanie úplne chýba. Na liste 158 sú číslice prehodené a list je označený číslom 518. List 258 sa raz opakuje tak, že nasledujú dva listy s rovnakým číslom za sebou. V číslovaní je vynechané číslo 272. List, ktorému by malo prislúchať číslo 276 je označený ako 275, takže sa číslo 275 opakuje. V príväzku chýba v číslovaní číslo 6. List číslo 70 je nesprávne označený ako 76. List číslo 101 je označená ako 102, číslo 102 teda nasleduje dva razy zasebou. Za listom číslo 102 nasleduje 105, v číslovaní sú teda vynechané čísla 103 a 104.

Archová signatúra sa nachádza na spodnom okraji zrkadla sadzby bližšie k ľavému okraju vždy u prvých 4 listov zložky, napr. "A–A iijj". Okrem zložky obsahujúcej predmluvu, ktorej archová signatúra je "*ij", "*iij", "*iijj", "*v", sú zložky označené písmenom abecedy písaným verzálkou. V abecede sú vynechané písmená "I" a "U". Po vyčerpaní znakov abecedy sa znak dubluje a verzálkou je písané iba prvé z písmen, napr. "Aa", "Bb", "Cc", alebo "Aaa", "Bbb", "Ccc". U príväzku sú naopak pre zložky použité iba verzálky a začína sa dublovanými písmenami, napr. "AA", "BB", "CC", alebo "AAA", "BBB", "CCC".

Živé záhlavie obsahuje, až na niekoľko výnimiek, na verse názov kapitoly a na rekte informáciu o koľké kázanie v poradí sa jedná. Kustody sa nachádzajú vpravo dole pod stĺpcom textu.

Veľkosti písma sa v texte líšia. Nadpisy kapitol majú výšku kapitáliek 11 mm a výšku stredných minuskúl³ 9 mm. Záhlavia a podnadpisy kapitol majú výšku kapitáliek 7 mm

---

³ MENHART, Oldřich. Nauka o písmu: pomocná kniha pro prům. školy graf. a pro školy uměleckého směru. 3. vyd. Praha: SPN, 1974, 87, [2] s. Učebnice odborných a středních odborných škol., str. 30

a výšku stredných minuskúl 5 mm. Rovnako je touto veľkosťou písaný i vždy prvý riadok kapitoly za ozdobnou iniciálou. V nadpisoch s rozsahom 3 a viac riadkov je časté, že sa veľkosť písma smerom dole znižuje a to tak, že v prvom riadku má písmo strednú výšku 9 mm, v druhom 4 a v treťom 3 mm. Riadky nadpisov sú zarovnané na stred sadzby. Výška kapitáliek základného textu je 3 mm a výška stredných minuskúl je 2,5 mm. Marginálie, nachádzajúce sa na vonkajšom okraji listov vedľa stĺpca sadzby majú najmenšiu výšku písma, 2 mm stredná výška a 3 mm výška kapitáliek. Výška čísiel listov sa pohybuje v rozmedzí 5–8 mm.

3.3 Obsahová štruktúra diela

Prvá kniha je rozdelená na kapitoly na základe liturgických sviatkov. Ku každému sviatku je pripísané určité evanjelium, epištola a akýmsi druhom podkapitol sú jednotlivé kázania. Epištolami nazývame 21 apoštolských listov, pôvodne spísaných v gréčtine, ktoré sú súčasťou Nového zákona.⁴ Počet kázaní sa v jednotlivých kapitolách líši, maximálny počet je však desať kázaní pre jednu kapitolu, jeden sviatok. Ako bolo spomenuté v predošlej podkapitole, živé záhlavie obsahuje, až na niekoľko výnimiek, na verse názov kapitoly a na rekte informáciu o koľké kázanie v poradí sa jedná.

Za systémom predsádok sa nachádza titulný list, ktorý je riešený typograficky v červeno čiernej farebnej kombinácii. Najvýraznejšie je tu prvé slovo “Postilla” v červenej farbe s výškou kapitálky 63 mm a výškou stredných minuskúl 30 mm. Písmená sú zdobené vegetabilným ornamentom. Zvyšné riadky obsahujúce názov diela sú striedavo v čiernej a červenej farbe a veľkosť písma sa smerom dole znižuje. Riadky sú zarovnané na stred sadzby. Pod názvom sa nachádza upresnenie, komu je Postila určená. Nasledujú dva citáty a impressum “*Wytisstěna w Starém Městě Pražském: v Giřijho Melantrycha z Awentýnu, Létha Páně M. D. LXXV*”. Text je zakončený horizontálnou linkou.

---

⁴ VOIT, Petr. Encyklopedie knihy: starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století : papír, písmo a písmolijectví, knihtisk a jiné grafické techniky, tiskaři, nakladatelé, knihkupci, ilustrátoři a kartografové, literární typologie, textové a výtvarné prvky knihy, knižní vazba, knižní obchod. 2. vyd. Praha: Libri ve spolupráci s Královskou kanonií premonstrátů na Strahově, 2008. Bibliotheca Strahoviensis. ISBN 978-80-7277-390-9., str. 245

Z rubovej strany titulného listu sa nachádza zobrazenie erbu s biskupskou mitrou s nadpisom „*Antonius Dei et Apoftolicae Sedis gracia Archiepifcopus Pragenfis, Legatus Natus & c.*“ Jedná sa o erb Antonína Brusa z Mohelnice, ktorý bol pražským arcibiskupom v rokoch 1561–80.⁵ Predhovor začína na nasledujúcej strane so signatúrou “*ij – *v”. Text začína ozdobnou iniciálou „S“ s motívom holubice (Ducha svätého), letiacej nad postavami Márie, a pravdepodobne postavami svätého Petra a Pavla. Celkový počet strán predhovoru je 6, pričom text predhovoru končí na šiestej strane a je zakončený vinetou, pod ktorou je krátky odstavec s nadpisom „*Jan v V kapitole*“. Na rube tejto stránky je text písaný antikvou zakončený zdobnejšou vinetou. Ďalšia zložka začína listom s celostránkovou ilustráciou zobrazujúcou rytiera v zbroji na koni s mečom v ruke. Jedná sa o exlibris Wilhelma von Rosenberga (Viléma z Rožmberka). Na helmici i hrudi má symbol päťlistej ruže odkazujúci na rod Rožmberkov. Rub tejto stránky obsahuje taktiež celostránkovú ilustráciu s námetom ukrižovania Ježisa Krista. Nasleduje prvá kapitola s kompletným názvom „*W Prwnij Nedieli Adwentnij / Ewangeliium Swatého Mathausse w XXI. kapitole*“ a za ňou ostatné kapitoly podľa systému popísaného vyššie. Hlavné dielo a pôvodne i prívázok obsahuje na svojom konci celostránkový drevorez zobrazujúci Melantrichov signet. Detailnejší popis grafickej výzdoby knihy sa nachádza v nasledujúcej kapitole.

Prvá kniha, hlavné dielo, je rozdelená do 27 kapitol. Prvé 4 hlavné kapitoly sa venujú štyrom adventným nedeliam. Prvá, druhá, tretia a štvrtá kapitola sú rozdelené na 10 kázaní. K prvej kapitole prislúcha krátka epištola. Za názvom kapitoly je vždy upresnené o ktoré z evanjelií sa jedná a v ktorej kapitole ho môžeme nájsť, rovnako ako za názvom epištoly je uvedené meno svätého Pavla a číslo kapitoly. Po advente nasleduje kapitola “*Na Den Božijho Narozenij*”, k nej opäť prislúcha kapitola s epištolou a je rozdelená do 10 kázaní. Šiesta, siedma, ôsma, deviata, desiata a jedenásta kapitola, ktorých názvy sú “*W Neděli po Narozenij Božím*”, “*Na Den Obřezowání Pána Krysta*”, “*Na Den Třij Králuow*”, “*W Prwnij Neděli po Třech Králijch*”, “*W Druhau Nedieli po Třech Králijch*”, “*W Třetij Neděli po Třech Králijch*” je schéma rovnaká ako u prvých 5 kapitol. V dvanástej kapitole “*W Čřtwrtau Neděli*

---

⁵ BOROVÝ, Klement. Antonín Brus z Mohelnice, arcibiskup pražský: historicko kritický životopis. Praha: Dědictví sv. Prokopa, 1873, (5). Dědictví sv. Prokopa, 11. Dostupné také z: <http://hdl.handle.net/2027/pst.000023799820>, str. 12–13

po *Epiphaniij, to jest Zjewenij Páně, jinak po Třech Králijch*” po treťom kázaní nasleduje rovno desiate kázanie, čo však naznačuje iba živé záhlavie, jedná sa teda pravdepodobne o chybu. Po tomto kázaní nasleduje ďalšia, trinásť kapitola “*W Pátau Neděli po Epiphaniij, to jest, Zjewenij Páně, jinak po Třech Králijch*”. Táto kapitola obsahuje epištolu a 3 kázania. Kapitola “*W Ssestau Nedieli po Epiphaniij, to jest, Zjewenij Páně, jinak po Třech Králijch*” obsahuje jedno kázanie a žiadnu epištolu. Päťnásť kapitola “*W Neděli kteráž Septuagesima, jinak Dewitnij slowe*”, šestnásť kapitola “*W Prwnij Neděli po Dewijtnijku, kteráž Sexagensima slowe*” a sedemnásť kapitola “*W Druhou Neděli po Dewijtnijku, kteráž Quinquagesima slowe*” obsahujú epištolu a 10 kázaní. Nasleduje nadpis uvádzajúci nasledujúce kapitoly “*Ted se pořádně pokládají Kázání na Ssest Nedělij Postnijch, spolu s Středau kteráž Popelec slowe, s Zeleným Čtwtřkem a Welikým Pátkem*” a podnadpis “*Mezy těmito najdau se také kázání o Pokání, o zpowědi, Přijimanij a o Passyji*”. Prvá z týchto kapitol, v celkovom poradí osemnásť, nesie názov “*W Středu, kteráž Popelec slowe*”, ku ktorej patria 3 kázania. Nasledujú kapitoly “*W Prwnij Neděli w Postě*”, “*W Druhou Neděli Postnij*”, “*W Třetij Neděli Postnij*”, “*W Čtwtřtau Neděli Postnij*”, “*W Pátau Neděli Postnij, kteráž Judica slowe*”, a “*W Květnau Neděli*”, ktoré opäť zahrnujú epištolu a 10 kázaní ku každej kapitole. Nasledujúca kapitola “*W zelený Čtwtřtek*”, v poradí dvadsiata piata obsahuje iba 9 kázaní. V kapitole “*Hystoria Umučenij Pána našeho Ježíše Krysta*” sa mení systém živého záhlavia, kde sa na verse nenachádza názov kapitoly a na rekte kázanie, ale naopak názov kapitoly je rozdelený na dve časti. Prvá polovica názvu sa nachádza na verse a druhá na rekte záhlavia. Táto kapitola nie je rozdelená na kázania. Nasledujúca kapitola “*W Weliky Patek, Předmluwa na Passyji a naysvětější Umučenij Krystowo*” začína predhovorom, podkapitolou “*Zawjírka Passyje*” a pokračuje druhým kázaním. Celkový počet kázaní tejto kapitoly je 9. Za koncom kapitoly nasleduje list s celostránkovým výjavom zobrazujúcim Melantrichov signet, ktorý uzatvára hlavné dielo.

Prívázok obsahuje obdobný systém kapitol a k nim prislúchajúcich kázaní. Kapitoly sú prevažne venované dňom pripadajúcich určitému svätcovi. Celkový počet kapitol v prívázku je 13. Za titulným listom, ktorý sa však v tomto prípade nedochoval nasleduje predhovor “*Naydůstojnějšijmu w Bohu, Knijžeti a Pánu, Pánu Ssebestyánowi, Swaté Stolice*

Mohutské Arcybiskupu, Swaté Ržijmské Ržijsse po Germanij Arcykancléři a Kurssirsstu zč. Pánu mému naymilostiwějssýmu, jeho Milosti”, následovaný krátkou kapitolou *“Swědectwij Božské Maudrosti o Swatých Božijch, z Kněch Maudrosti w Kapitole Třetij*”. Druhá kapitola přívázku nesie názov *“Na Den Swatého Ondřeje, Aposstola Páně*”, je k nej pripojená epištola a 10 kázaní. Nasledujúce kapitoly obsahujú všetky epištoly, rôznia sa však počtom kázaní. Kapitola *“Na Den Swatého Mikulásse*” obsahuje 5 kázaní, kapitola *“Na Den památný a Swátečnij Blahoslawené Panny Marye Početij*” 10 kázaní, kapitola *“Na Den Památný Swatého Tomásse Aposstola Páně*” dve kázania, kapitola *“Na Den Památný a Swátečnij Swatého Sstěpána*” 10 kázaní, kapitola *“Na Den památný Swatého Jana Ewangelisty Páně*” 10 kázaní a ôsma kapitola *“Na Den památný Newiňátek aneb Mlád’átek*” obsahuje dve kázania. Nasledujú dve krátke kapitoly popisujúce postavy a príbehy spojené s postavami Saula, Svätého Pavla s názvom *“Saulus aneb Saul, podle Ržeči Hebrayské*” a *“Na den na Wijru obráčenij S. Pawla*”. Jedenásta kapitola *“Na Den Památnij a Swátečnij Očisstiowánij Blahoslawené Panny Marye Ewangelium Swaté, o Ježíssy Krystu*” sa vracia do schémy jednej prislúchajúcej epištoly a 10 kázaní. Posledné dve kapitoly v tejto schéme pokračujú, líšia sa iba počtom kázaní. Kapitola *“Na Den Swatého Matěje, Aposstola Páně*” obsahuje 3 kázania a posledná, trinásta kapitola *“Na Den Památný a Swátečnij Zwěstowánij Blahoslawené Panně Maryji Matce Božij*” 9 kázaní.

4 Grafická výzdoba

Grafická výzdoba tejto knihy zahŕňa najmä drevorezové ilustrácie, iniciály, vinety a menšie dekoratívne prvky. Ako úvod k popisu konkrétnych ilustrácií a prvkov vyskytujúcich sa v knihe, ktorá je predmetom tejto práce, som sa rozhodla prvú časť kapitoly venovať ich krátkej všeobecnej charakteristike.

Ilustrácia, ktorá od začiatku 16. storočia až do začiatku 17. storočia používala techniku drevorezu bola významnou súčasťou knihy. Autori výzdobných štočkov nemali vo zvyku svoju prácu podpisovať, naopak autori ilustračných drevorezov svoje práce často označovali monogramom. Stretávame sa taktiež s vyrytím roku vzniku do štočku, ak však bol neskôr štočok využitý v inom diele, bolo bežnou praxou letopočet odryť a vyryť nový, aktuálny. Drevorezové štočky boli rovnako ako aj napríklad tlačové písma získavané kúpou, alebo vypožičaním. Časté bolo i napodobňovanie cudzokrajných predlôh. Medzi štočky, ktoré s určitosťou môžeme považovať za pôvodné, patria napríklad zobrazenia heraldických znakov a portrétov domácich autorov a mecenášov. Tieto drevorezy majú spravidla veľmi dobrú grafickú úroveň.⁶

Iniciály, ktoré možno v skratke charakterizovať ako veľkosťou, tvarom, dekorom a pod., zvýraznené počiatočné písmeno odstavca či kapitoly, predstavujú taktiež dôležitú súčasť estetickej stránky knihy. Každá tlačiareň vlastnila niekoľko písmových sád iniciál. Ich výber pri tlači konkrétnych kníh sa odvíjal či už od žánru knihy, výberu ilustrácií, ale napríklad aj od rozsahu diela. Často sa stretávame s kombináciou niekoľkých sád iniciál, najmä v prípade frekventovaných písmen.⁷

Ďalším významným prvkom grafickej výzdoby sú vinety, ktoré v tomto prípade predstavujú čisto ornamentálny, geometrický útvar bez ilustračnej tendencie. Podoba vinety

---

⁶ BOHATCOVÁ, Mirjam. Česká kniha v proměnách staletí. 1. vyd. Praha: Panorama, 1990, 622 s. ISBN 80-703-8131-0., str. 148, 152

⁷ VOIT, Petr. Encyklopedie knihy: starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století: papír, písmo a písmolijectví, knihtisk a jiné grafické techniky, tiskaři, nakladatelé, knihkupci, ilustrátoři a kartografové, literární typologie, textové a výtvarné prvky knihy, knižní vazba, knižní obchod. 2. díl. 2. vyd. Praha: Libri ve spolupráci s Královskou kanonií premonstrátů na Strahově, 2008. Bibliotheca Strahoviensis. ISBN 978-80-7277-390-9., str. 406

vychádza z vinných úponkov, či krížom preložených vinných listov, podľa ktorých dostal tento prvok svoj názov.⁸

Medzi tzv. typografické ozdôbky zaradujeme napríklad dvojbodky, lístočky, alebo ručičky. Zatiaľ čo ich význam v prvotiskoch bol takmer výlučne typografický či interpunkčný, v neskoršom období sa stretávame s ich použitím v dekoratívnom kontexte.⁹

4.1 Zhrnutie prvkov grafickej výzdoby

Všetky vyššie spomínané prvky grafickej výzdoby opisovanej knihy sú zdokumentované a zahrnuté v obrazovej prílohe. Iniciály sa nachádzajú vždy na začiatku kapitoly. Okrem jediného prípadu iniciály s výškou 70 mm sú v texte prítomné dva hlavné typy iniciál, zdobnejšie s výškou 33, 28 a 22 mm a jednoduchšie s výškou 18 a 30 mm.

Ku grafickej výzdobe patria i dva typy vinet, ozdobnejšia s rozmermi 60 x 31 mm a jednoduchšia s rozmermi 12 x 31 mm. Nachádza sa tu taktiež množstvo lístočkov, napríklad vo variantoch, kedy jeden lístok stojí pred textom, dvojica lístkov stojí naspodku tzv. miznúcej sadzby a pod. Rovnako sa v texte stretávame i s množstvom ukazovacích ručičiek v kombinácii so zátvorkami, či dvojbodkami v zátvorkách.

Drevorezy nachádzajúce sa v texte sa vždy výjavom, alebo postavou viažu k obsahu kapitoly, u ktorej sú umiestnené. K ilustráciám, ktorým je venovaná celá strana patrí erb Antonína Brusa z Mohelnice, výjav rytiera v zbroji na koni spodobujúci Viléma z Rožmberka, ukrižovaný Kristus a Melantrichov signet. Najčastejším typom drevorezov sú vyobrazenia s rozmermi 110 x 135 mm, zobrazujúce výjavy zo života Krista. Prevažne v poslednej štvrtine bloku sa nachádzajú i vyobrazenia menšieho formátu s rozmermi 90 x 65 mm a 70 x 50 mm, zobrazujúce buď postavu svätca alebo výjav zo života Krista. Podrobnému popisu konkrétnych ilustrácií obsiahnutých v knihe sa venujú nasledujúce podkapitoly.

---

⁸ VOIT, Petr. Encyklopedie knihy: starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století: papír, písmo a písmolijectví, knihtisk a jiné grafické techniky, tiskaři, nakladatelé, knihkupci, ilustrátoři a kartografové, literární typologie, textové a výtvarné prvky knihy, knižní vazba, knižní obchod. 1. díl. 2. vyd. Praha: Libri ve spolupráci s Královskou kanonií premonstrátů na Strahově, 2008. Bibliotheca Strahoviensis. ISBN 978-80-7277-390-9., str. 406

⁹ ibidem, str. 655

4.2 Celostránkové ilustrácie

4.2.1 Erb Antonína Brusa z Mohelnice

Táto celostránková ilustrácia sa nachádza na rubovej strane titulného listu a prevedená je technikou drevorezu. Celkový rozmer drevorezu je 137 x 105 mm. Motívom, ako je z názvu zrejmé, je erb umiestnený v kartuši, rozdelený na 4 polia. Ľavé horné a pravé dolné pole je rozdelené na 3 horizontálne pruhy, okrajové dva tmavé, prostredný biely. Tmavé pruhy obsahujú tenký rámik tvorený linkou vedenou po vnútornom okraji pruhu. Pravé horné a ľavé dolné pole je rozdelené na dve rovnako veľké časti vertikálnou linkou. Ľavá z častí obsahuje rovnoramenný kríž a šesťcípú hviezdu. Veľkosťou sú si rovnocenné a kríž sa v poli nachádza nad hviezdou. Pravá časť obsahuje na zadné nohy sa stavajúce jahňa. Nad erbom sa nachádza biskupská mitra, napravo od nej biskupská barla otočená zákrutom smerom von a naľavo časť barle zakončenej gréckym krížom. Erb je z oboch strán pridržiavaný anjelmi v podobe detí, tzv. putti. Vonkajší rámec drevorezu je tvorený vegetabilným ornamentom. Jeho vnútorný okraj je oválneho tvaru a má podobu vavrínového venca. V rohoch štočku je veniec doplnený kyticami.

Arcibiskupi vo svojich znakoch často spájajú znak svojej arcidiecézy so znakom rodovým, prípadne osobným. Toto spojenie je najčastejšie tvorené štvrtením, polením alebo delením. Pod štítom sa často nachádza arcibiskupove osobné heslo,¹⁰ ako je tomu i v tomto prípade, kde nápis hovorí *“Fortitudo mea et laus mea dominum et factus est mihi in salutem”* čo možno voľne preložiť ako “Hospodin je moja sila a chvála a stal sa mojou spásou”.

Dôvodom, prečo sa práve arcibiskupov znak v knihe nachádza, môžu byť ich dobré vzájomné vzťahy a rovnako i povolenia k výrobe konkrétnych tlačí udeľované arcibiskupom výhradne Melantrichovi. *“Roku 1573 dal arcibiskup spoločne s pánom z Rožmberka, nejvyšším purkrabím Pražským, u Melantricha tisknouti znamenitou knihu (obsah není bližie naznačen), již jest v Čechách nikdá ještě v jazyku českém rovná nevyšla. Tu však*

---

¹⁰ BUBEN, Milan. Encyklopedie heraldiky. 1.vyd. Praha: Libri, 1994, 420 s., obr.příl. ISBN 80-901-5794-7., str. 74–48

pro neočekávanou překážku musel tisk zastaven býti a to z té příčiny, ješto papírník Fridrich Frai od p. Jana Novohradeckého z Kolovrat u vězení držán byl. Protož se arcibiskup u téhož pána přimluvil, aby zmíněného papírníka aspoň na dvě neděle z vězení pustil, by on papír uchystati a Melantrych bez překážky tisknouti mohl.”¹¹

4.2.2 Jazdecký znak Viléma z Rožmberka

Celostránkový drevorez nachádzajúci sa na prvej strane pred začiatkom číslovania hlavného diela konvolútu, zobrazuje rytiera v plnej zbroji sediaceho na koni. Výjav je umiestnený do kruhového rámu s tromi polkruhovými výstupkami rovnomerne rozloženými na kružnici, pričom jeden, horný, sa nachádza nad hlavou rytiera a dva spodné vyhradzujú priestor pre nohy koňa. Tento rám je tvorený piatimi jednoduchými linkami a jednou vo forme florálneho ornamentu. Za týmto orámovaním sa nachádza ešte jedno v tvare čistého kruhu, mierne zasahujúceho do polkruhových výstupkov prvého rámu. Toto orámovanie má formu štylizovaného vavrínového venca s troma päťlistými ružami umiestnenými v miestach, kde sa rámovania pretínajú. Polomer vonkajšieho rámovania je 200 mm. Nad a pod rámovaním sa nachádzajú nápisové pásy. Páska nachádzajúca sa nad rámovaním nesie nápis “*ARMA DOI WILHELMIA ROSENBERG*”. Páska pod rámovaním obsahuje slová “*FESTINALENTE*”, v preklade “ponáhľaj sa pomaly”. Rytier na koni umiestnený v rámovaní drží v pravej ruke meč a v druhej štít s motívom päťlistej ruže. Tento motív sa opakuje i na jeho helmici.

Rožmberkovia sa v podobe kresťanského rytiera prezentovali už od stredoveku. Sám Vilém z Rožmberka velil protitureckej armáde, avšak za skutočného kresťanského rytiera sa začal považovať až v roku 1585, kedy bol menovaný rytierom Řádu zlatého rouna.¹²

---

¹¹ BOROVIČ, Klement. Antonín Brus z Mohelnice, arcibiskup pražský: historicko kritický životopis. Praha: Dědictví sv. Prokopa, 1873, (5). Dědictví sv. Prokopa, 11. Dostupné také z: <http://hdl.handle.net/2027/pst.000023799820>, str. 122–123

¹² KINDLMANN, Petr. Antické motivy ve světě posledních Rožmberků [online]. České Budějovice, 2013 [cit. 2015-07-27]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/6aaaab/DP-anticke-motivy.pdf>. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Filozofická fakulta Historický ústav. Vedoucí práce Prof. PhDr. Václav Bůžek, CSc., str. 127–128

Vľavo dole, u zadných nôh koňa sa nachádza letopočet 1557, monogram rytca “FM” s vyobrazením miniatúrneho drevoryteckého noža a pod letopočtom monogram “DH”, kde “D” je vpísané k ľavému drieku “H”. Napriek tomu, že Naglerov katalóg monogramov Die Monogrammisten tento monogram neviduje, vyvstáva otázka, či sa nejedná o nevlastného syna tlačiara Jana Günthera – Friedricha, keďže Günther bol sám majiteľom štočku. Písmená “DH” budú s najväčšou pravdepodobnosťou značkou Donata Hübschmanna.¹³

Napriek faktu, že výjav je v literatúre opisovaný pojmom “exlibris”, je nutné upozorniť na niekoľko odlišností medzi exlibris nachádzajúcim sa v postile a tradičným vnímaním pojmu. Exlibris, tak ako býva tradične chápaný, je forma priznania sa k vlastníctvu exemplára, či už súkromnou osobou, alebo inštitúciou.¹⁴ Môže sa nachádzať na akomkoľvek mieste v bloku, časté sú tiež prípady, kedy je exlibris na samostatnom papieri vlepom na niektoré miesto v bloku. V prípade postily sa však s istotou nejedná o súkromné vlastníctvo Viléma z Rožmberka. Naopak, je možné, že v tomto prípade ide o exlibris donátora.

Drevorez bol taktiež použitý vo vydaní “Jezusa Siracha”, alebo aj “Ecclesiastika”. Vydanie vzniklo v roku 1574, napriek tomu, že letopočet na výjave obsahuje rok 1557.¹⁵

4.2.3 Ukrižovanie

Ďalší celostránkový výjav zobrazujúci Ukrižovanie Krista sa nachádza na rube strany obsahujúcej exlibris Viléma z Rožmberka. Výjav je umiestnený v jednoduchom rámci obdĺžnikového tvaru tvoreného dvoma linkami, vonkajšou hrubšou a vnútornou tenšou. Rozmery rámca sú 217 x 157 mm. Kompozíciu tvoria 3 postavy. V centre pozornosti je Ježiš Kristus na kríži v podobe písmena “T”, zvaného aj kríž Sv. Antonína, alebo crux commissa.

---

¹³ VOIT, Petr. Encyklopedie knihy: starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století: papír, písmo a písmolijectví, knihtisk a jiné grafické techniky, tiskaři, nakladatelé, knihkupci, ilustrátoři a kartografové, literární typologie, textové a výtvarné prvky knihy, knižní vazba, knižní obchod. 2. vyd. Praha: Libri ve spolupráci s Královskou kanonií premonstrátů na Strahově, 2008. Bibliotheca Strahoviensis. ISBN 978-80-7277-390-9. str. 268

¹⁴ ibidem, str. 254

¹⁵ BOHATCOVÁ, Mirjam. Obecné dobré podle Melantricha a Veleslavínů: studie k završení knižní tvorby Mistra Daniela Adama z Veleslavína [zemřelého] 18.10.1599. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005, 592 s. ISBN 80-246-0524-4., str. 488

Z nášho pohľadu po ľavej strane od kríža stojí Panna Mária s rukami prekríženými na hrudi a po pravej strane Ján Evanjelista spínajúci ruky v modlitbe. Na zemi u kríža leží lebka a hnáty Adama, biblického prvého človeka. Jedná sa o ikonografický typ tzv. kánonového ukrižovania.¹⁶ V pozadí vidíme vedutu Jeruzalema zasadenú v krajine.

4.2.4 Melantrichov signet

Drevorez zobrazujúci Melantrichov signet sa nachádza za poslednou stranou textovej časti hlavného diela. Erb, ktorý je námetom drevorezu získal v roku 1557, a to spolu s prídomkom “z Aventína”, podľa názvu jedného zo siedmich rímskych pahorkov.¹⁷

Samotný erb je rozdelený na dve polia diagonálnou čiarou. V hornom poli sa nachádza štylizovaná prepásaná ľalia a v spodnom polfigúra muža v zbroji s horiacou fakľou v pravej ruke. Na hlave má veniec. Nad erbom sa nachádza prilba, tzv. kolčia¹⁸ s výraznými rohmi, medzi ktorými sa opakuje postava z horného poľa erbu. Z prilby vychádza do oboch strán vegetabilný ornament znázorňujúci akant, ktorý obklopuje celý erb.¹⁹ Nad erbom sa nachádza nápis “*Insignia Typographi, Georgii Melantrichi ab Auentino*”, ktorého voľný preklad môže znieť “Znak tlačiarne Jiřího Melantricha z Aventina”. Pod ilustráciou sa nachádza nápis “*Solertes animos notat haec pictura virorum, Qui libros edunt arte typographica. Eruta de tenebris, veluti face scripta vetusta In lucem veniunt vindice chalcographo. Hinc odor hauritur gratus lectoribus, alta Emittunt qualem lilia venenouo.*”

Zaujímavým je porovnanie kompozície Melantrichovho signetu s exlibris

---

¹⁶ ROYT, Jan. Slovník biblické ikonografie. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2006, 342 s. ISBN 80-246-0963-0., str. 90

¹⁷ VOIT, Petr. Encyklopedie knihy: starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století : papír, písmo a písmolijectví, knihtisk a jiné grafické techniky, tiskaři, nakladatelé, knihkupci, ilustrátoři a kartografové, literární typologie, textové a výtvarné prvky knihy, knižní vazba, knižní obchod. 2. vyd. Praha: Libri ve spolupráci s Královskou kanonií premonstrátů na Strahově, 2008. Bibliotheca Strahoviensis. ISBN 978-80-7277-390-9., str. 580

¹⁸ BUBEN, Milan. Encyklopedie heraldiky. 1.vyd. Praha: Libri, 1994, 420 s., obr.příl. ISBN 80-901-5794-7., str. 306

¹⁹ BOHATCOVÁ, Mirjam. Signety pražských tiskařů do konce stavovského státu. Knihy a dějiny. Praha: Knihovna Akademie věd České republiky, 1996, 3.(2.). ISSN 1210-8510.

vyhotoveným Albrechtom Dürerom pre Johanna Tscherte v roku 1521.²⁰ (viz Obrazová príloha)

4.3 Ilustrácie s rozmermi 110 x 135 mm

Niektoré z drevorezov týchto rozmerov (konkrétne na stranách 26, 98, 113, 188 a 197) sú označené monogramom “EWA” a letopočtom 1542 (str. 1, 26, 43, 80, 98, 132, 148, 188 a 321). Monogram patrí neznámemu majstrovi pochádzajúcemu z Schönovho norimberského okruhu. Tento rytec pracoval v rokoch 1527–42 pre pražskú Tiskárnu severinsko-kosořskou. U monogramu je taktiež umiestnené koliesko a krížik. Dá sa preto predpokladať, že jedna zo značiek patrí kresliarovi a druhá drevorezáčovi. Štočky podľa vyrezaného letopočtu pravdepodobne najskôr patrili Severínom. V 70. rokoch 16. storočia sa dostali k Melantrichovi a nakoniec v 17. storočí prešli na pražskú Tiskárnu jezuitskú. Tam boli v rokoch 1667–68 a 1691 publikované spolu s pôvodnými monogramami a letopočtami v dielach *Jak kostelní, tak domácí postila Šebestiána Vojtěcha Scipia* a *Postila katolická Matěja Václava Štajera*.²¹ Fotografie monogramov i vročení sú zahrnuté do obrazovej prílohy.

Zatiaľ čo podoba svätožiar učeníkov sa na jednotlivých výjavoch mení len málo, Kristus má nad hlavou celú škálu druhov a tvarov svätožiar. Pri charakteristike konkrétnych štočkov je okrem definície obsahu a popisu kompozície preto pripojený taktiež popis svätožiar.

4.3.1 Kristus prichádza do Jeruzalema

Prvá z ilustrácií daných rozmerov sa nachádza na prvej strane textovej časti hlavného

---

²⁰ LIFKA, Bohumír. Exlibris a supralibros v českých korunních zemích v letech 1000 až 1900. Praha: Spolek sběratelů a přátel exlibris v Praze, 1980. ISBN (Brož.).

²¹ VOIT, Petr. Encyklopedie knihy: starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století: papír, písmo a písmolijectví, knihtisk a jiné grafické techniky, tiskaři, nakladatelé, knihkupci, ilustrátoři a kartografové, literární typologie, textové a výtvarné prvky knihy, knižní vazba, knižní obchod. 2. vyd. Praha: Libri ve spolupráci s Královskou kanonií premonstrátů na Strahově, 2008. Bibliotheca Strahoviensis. ISBN 978-80-7277-390-9., str. 252

diela a rovnako sa opakuje aj na strane 362. Jedná sa o výjav kedy Ježiš Kristus prichádza do Jeruzalema. Ježiš vyslal dvoch učeníkov, aby šli do blízkej dediny, kde nájdú uviazanú oslicu a osliatko. Prikázal im, aby zvieratá priviedli, cez osliatko prestreli svoje plášte a na ňom potom Kristus vstúpil do mesta. Ľudia volali: “Hosana synovi Dávidovmu”, pod nohy na cestu mu prestierali plášte a palmové ratolesti.²²

Na ilustrácii môžeme vidieť, ako sa Ježiš, sediaci na osliatku práve chystá prejsť cez bránu mesta. Jeho svätožiara má podobu bieleho kruhu za jeho hlavou, ktorého okraj je doplnený krátkymi linkami smerom od okraja ku Kristovej hlave. Na strome u brány sedí postava držiaca palmové ratolesti. V bráne stoja ďalšie postavy, pričom prvá z nich prestiera svoj plášť na cestu, aby po ňom mohol Ježiš prejsť. Sám Kristus je nasledovaný zástupom verných. Na ilustrácii sa nenachádza žiadny letopočet ani monogram rytca.

4.3.2 Skaza Jeruzalema a koniec sveta

Druhá ilustrácia sa nachádza na rube listu označeného číslom 13. Zobrazuje situáciu kde Kristus rozpráva učeníkom o konci sveta, pričom prstom ukazuje na Mesiac, Slnko a hviezdy. Popisuje, ako znamenia na nebeských telesách naznačia príchod akejsi apokalypsy a zároveň upozorňuje na blížiace sa vykúpenie pod podmienkou života bez hriechu. V modernej verzii Nového zákona však situáciu, ktorá nastane, Kristus popisuje slovami: “*Povstane národ proti národu, budú zemetrasenia, hlad a mor*”.²³

V ľavej polovici výjavu stojí Ježiš so zástupom učeníkov ukazujúci na oblohu v pravom hornom rohu. Jeho svätožiara má podobu kruhu, doplneného o linky vychádzajúce z Kristovej hlavy, tvoriace dva široké zašpicatené lúče. Pod oblohou sa nachádza veduta mesta a pod ňou letopočet “1542”. Monogram sa v tomto drevoreze nenachádza.

---

²² Nový zákon: text užívaný v českých liturgických knihách preložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě. 3. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 871 s. ISBN 80-719-5073-4., str. 82–83

²³ ibidem, str. 256

4.3.3 Kristus uzdravuje slepého, krívajúceho a malomocného

Na rube listu označeného číslom 26 sa nachádza výjav zobrazujúci Krista uzdravujúceho slepého, krívajúceho a malomocného. Ján Krstiteľ, v tej dobe uväznený, počul o týchto činoch a poslal dvoch učeníkov, aby sa spýtali Krista či je to on, kto má prísť, alebo majú čakať iného.²⁴ Tento drevorez sa nedochoval kompletný, malú časť z neho tiež prekryva dobová papierová záplata.

V zamrežovanom okne v ľavej časti výjavu vidíme postavu Jána, ktorý prikazuje svojim učeníkom ísť za Kristom s otázkou. V strede výjavu je strom pod ktorým sa odohráva scéna uzdravovania chorých. Kristus má na tomto vyobrazení niekoľkonásobne väčšiu svätožiara ako na predošlých vyobrazeniach. Je tvorená štyrmi radmi krátkych liniek smerujúcich od hlavy Krista. Priestor tesne u Kristovej hlavy je prázdny, kruhového tvaru. Celá svätožiara je zakončená vencom hustých oblakov. Pod nohou Krista a slepého človeka sa nachádza letopočet "1542". Na stene nad zamrežovaným oknom sa nachádza monogram "EWA".

4.3.4 Svedectvo Jána Krstiteľa o Kristovi

Ďalší z drevorezov sa nachádza na strane 43. Zobrazuje scénu, kde za Jánom Krstiteľom do Judskej púšte prichádzajú židia z Jeruzalema, kňazi a diakoni a pýtajú sa ho, či je Kristus, Eliáš, či prorok. Ján to všetko poprie a odpovie, že krstí vodou a predpovedá príchod Krista.²⁵

Na ilustrácii Ján Krstiteľ vychádza z jaskyne po ľavej strane, odetý v kožušine z ťavy a držiaci palicu. Jeho svätožiara je biela, v tvare nepravidelného kruhu. Okraj obsahuje jemné "zúbkovanie" a na pravej strane je kruh vyšrafovaný linkami v jednom smere. Vpravo sa nachádza zástup učeníkov. Pod ich nohami sa opäť nachádza letopočet "1542". Monogram

---

²⁴ Nový zákon: text užívaný v českých liturgických knihách preložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě. 3. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 871 s. ISBN 80-719-5073-4., str. 50, 204

²⁵ ibidem, str. 280

sa na drevoreze nevyskytuje žiadny.

4.3.5 Narodenie Krista

Na strane 57 sa nachádza výjav narodenia Krista. V tom čase vyšlo nariadenie od cisára Augusta, aby bolo v ríši vykonané sčítanie ľudu. Jozef a tehotná Mária sa preto vydali do Betlehema, kde sa im narodil Kristus. Boh udelil znamenie pastierom strážiacim svoje stáda, aby šli a poklonili sa dieťaťu.²⁶

V centre pozornosti je dieťa ležiace v jaslách, obklopené svätožiara tvorenou kruhom z krátkych liniek smerujúcich od postavy dieťaťa. Po ľavej strane stojí Jozef držiaci uholník (odkaz ja jeho truhlársku profesiu). U Jozefových nôh a za jaslami sa nachádza krava a osol. Po pravej strane stoja Panna Mária a pastieri. Svätožiara Panny Márie má rovnakú podobu ako Kristova, nachádza sa však iba v priestore za Máriinou hlavou. V oblakoch nad výjavom sa vznášajú anjeli v podobe okrídlených hláv. U nôh jedného z pastierov sa nachádza kameň, približne v tvare kocky. Dalo by sa predpokladať, že na tomto mieste mohol byť v minulosti umiestnený letopočet, alebo monogram, ktorý bol z neznámeho dôvodu odstránený. Ani jeden z týchto údajov sa nikde inde v drevoreze nenachádza.

4.3.6 Uvedenie Pána do chrámu

Približne v polovici textového stĺpca na liste číslo 80 sa nachádza drevorez zobrazujúci scénu uvedenia Pána do chrámu. V Jeruzaleme žil človek menom Simeon, ktorému bolo predpovedané, že nezomrie pokým neuvidí Mesiáša. Keď rodičia priniesli Ježiša do chrámu, aby ho predstavili Pánovi, ako je písané v Zákone Pána, Simeon vzal na ruky malého Krista, dobrorečil mu a predpovedal jeho poslanie ako Božieho Syna. Bola tam prítomná aj prorokyňa Anna, ktorá roky nevychádzala z chrámu a pôstom slúžila Bohu.²⁷

---

²⁶ Nový zákon: text užívaný v českých liturgických knihách preložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě. 3. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 871 s. ISBN 80-719-5073-4., str. 183–184

²⁷ ibidem, str. 186

Kristus má na výjave svätožiariu v podobe bieleho nepravidelného kruhu za hlavou, doplneného o linky vychádzajúce smerom od hlavy Krista. Spolu tieto linky tvoria jeden mierne zašpicatený lúč. V scéne je prítomná i Panna Mária a Jozef. Máriina svätožiara je rovnakého typu ako Kristova, lúč je však výrazne viac zašpicatený. V centre výjavu sa nachádza stôl, okolo ktorého stoja postavy. Vpravo stojí Simeon držiaci Krista a vpredu pred stolom Anna prorokyňa, dcéra Fanuelova, držiaca v ruke klietku s hrdličkami určenými k obete. Vpravo za postavou Simeona sa nachádza letopočet “1542” a pod ním monogram “EWA”.

4.3.7 Obrezanie Krista

Na ďalšej z ilustrácii, nachádzajúcej sa na strane 98, môžeme rozpoznať výjav Kristovej obriezky. Podľa židovskej tradície bol Kristus 8. deň po narodení obrezaný a dostal meno Ježiš. Tento námet býva často súčasťou cyklu Sedem bolestí Panny Márie, pretože tu bola po prvý krát preliata Kristova krv.²⁸

V centre výjavu sa nachádza muž držiaci dieťa nad akýmsi umývadlom. Jedná sa s najväčšou pravdepodobnosťou o Krista, na tomto vyobrazení však nemá žiadnu svätožiariu. Druhý muž, sediaci naproti nemu vykonáva obriezku. Po pravej strane stojí skupina ďalších šiestich postáv, pričom jedna z nich drží špeciálnu nádobu na uloženie oddelenej predkožky. V pozadí vo výklenku stojí postava držiaca dieťa, pravdepodobne čakajúce na obriezku. Vedľa nej sedí postava čítajúca knihu. Vpravo prichádza postava držiaca špeciálnu sviečku používanú pri rituáli zvanom havdala.²⁹ Na vrchnom konci sviečky sa nachádza kráľovská koruna. Za postavou so sviečkou sa nachádza monogram “EWA”. Zaujímavosťou je, že letopočet “1542” nachádzajúci sa v ľavom hornom rohu výjavu je zrkadlovo otočený a písaný výrazne väčšími číslicami ako v predošlých prípadoch.

---

²⁸ ROYT, Jan. Slovník biblické ikonografie. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2006, 342 s. ISBN 80-246-0963-0., str. 182

²⁹ Havdala: Jewish ceremony. ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA [online]. 2015 [cit. 2015-07-28]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/topic/Havdala>

4.3.8 Príchod Troch kráľov

Z rubu strany označenej číslom 113 sa nachádza ďalší drevoryt. Vykresľuje čitateľovi scénu príchodu Troch kráľov do Betlehema. Traja kráľi (alebo mudrci), zvaní Gašpar, Melichar a Baltazár nasledovali hviezdu, ktorá sa im zjavila na východe. Do Betléma sa prišli pokloniť Mesiášovi a priniesli mu dary v podobe kadidla, zlata a myrhy.³⁰

Vľavo dole na ilustrácii sa nachádza sediaca Panna Mária držiaca Krista. Kristus má ruku vloženú v truhlici, ktorú mu podáva jeden z kráľov kľáčiaci pred ním. Za Máriou stojí postava Jozefa. V pozadí stoja zvyšní dvaja kráľi držiaci svoje dary. Za stĺpom na pravej strane ilustrácie stojí posledná z postáv. Žiadna z postáv nemá svätožiaru. Nad scénou sa nachádza hviezda, kométa, ktorá trom kráľom mala ukazovať cestu ku Kristovi. Na päte stĺpu stojaceho vpravo sa nachádza letopočet “1542” a monogram “EWA”.

4.3.9 Dvanásťročný Kristus v Chráme

Na strane 132 sa nachádza výjav zobrazujúci 12 ročného Krista v chráme. Rodičia Krista putovali každoročne do Jeruzalema na veľkonočné sviatky. Keď sviatky skončili a oni odchádzali domov nevšimli si, že Ježiš zostal v Jeruzaleme. Rodičia syna hľadali po 3 dni, ale nemohli ho nájsť. Nakoniec ho objavili ako v chráme sedí s učiteľmi písma, naslúcha im, kladie otázky a sám na otázky odpovedá.³¹

Tak ako na predošlom ani na tomto výjave Kristus nemá žiadnu svätožiaru. Na ilustrácii po pravej strane stojí Ježiš v kazateľnici a drží knihu. Pred kazateľnicou stojí alebo sedí 9 postáv, z ktorých väčšina drží, alebo priamo číta knihu. Úplne vľavo stoja Panna Mária a Jozef. Na lavici v spodnej časti sa nachádza letopočet “1542” a poradové číslo drevorezu “9”. Monogram na ilustrácii chýba.

---

³⁰ Nový zákon: text užívaný v českých liturgických knihách preložený z rečtiny se stálým zřetelom k Nové Vulgátě. 3. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 871 s. ISBN 80-719-5073-4., str. 18

³¹ ibidem, str. 187

4.3.10 Svadba v Káne Galilejskej

Drevorez na liste číslo 148 obsahuje výjav zvaný svadba v Káne Galilejskej. Kristus s matkou boli na svadbe, minulo sa však víno a Mária na to upozornila Ježiša. Stálo tam 6 kamenných džbánov na vodu určených na očisťovanie. Kristus prikázal džbány po okraj naplniť vodou a odniesť správcovi svadby. Voda sa premenila na víno. Správca nevedel odkiaľ víno pochádza a zavolať na ženícha: *“Každý predkladá najskôr dobré víno a až keď sa hostia podnapijú predloží víno horšie. Ty si však uchoval dobré víno až do tejto chvíle”*.³²

V prednej časti výjavu sa Kristus skláňa a vzťahuje ruky k šiestim hlineným džbánom s vodou. Jeho svätožiara má podobu nepravidelného bieleho kruhu, doplneného o tri rady krátkych liniek smerujúcich od hlavy Krista. Priestor u hlavy je prázdny a je kruhového tvaru. Naproti Kristovi stojí služobník, ktorý správcovi hostiny podáva pohár vína. V pozadí sa nachádza stôl so svadobčanmi. Nad stolom na stene je opäť letopočet *“1542”* a poradové číslo drevorezu *“10”*.

4.3.11 Uzdravenie malomocného

Na jedenástom drevoreze nachádzajúcim sa na strane 164 môžeme vidieť výjav, kde Kristus uzdravuje malomocného. V tejto scéne ku Kristovi prichádza malomocný so slovami: *“Pane, ak chceš, môžeš ma očistiť”*. Kristus odpovedal kladne, dotkol sa muža a ten bol od svojho malomocenstva očistený.³³

Kristus stojaci po pravej strane, vztyčuje prst nad kľáčiaceho malomocným. Jeho svätožiara má podobu dlhých liniek smerujúcich od hlavy. Priestor tesne u hlavy je prázdny a má tvar romboidu so stenami mierne prepadnutými smerom dovnútra. Postava so svätožiarou stojaca za Kristom pripomína Boha Otca, ale nie je však isté, či sa nejedná o jedného z apoštolov. V ľavej časti ilustrácie stoja traja vojaci. Scéna sa odohráva pred bránou, kde

---

³² Nový zákon: text užívaný v českých liturgických knihách preložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě. 3. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 871 s. ISBN 80-719-5073-4., str. 283–284

³³ ibidem, str. 39

v pozadí je vidieť krajinu so skupinkou ľudí, z ktorých jedna má svätožiaru. Letopočet ani monogram sa na ilustrácii nenachádza.

4.3.12 Utíšenie búrky

Ďalší z drevorezov obsahuje námet utíšenia búrky na mori. Nachádza sa na liste číslo 182. V tejto scéne Kristus a učeníci vstúpili na loď. Po chvíli sa však strhla búrka a nastalo silné vlnobitie. Pretože Kristus spal, učeníci ho v strachu zo smrti zobudili a žiadali, aby vykonal zázrak a more utíšil. Ježiš more utíšil a učeníkov pokáral za bázlivosť a nedôveru.³⁴

Približne v strede výjavu sa nachádza loď na mori so spiacim Kristom a učeníkmi. Kristus má na tejto ilustrácii svätožiaru v tvare bieleho nepravidelného kruhu. Z jeho okraja smerom von vychádzajú dlhšie linky. V ľavom hornom rohu je oblakom obklopená tvár fúkajúca do mora a k lodi predstavujúca vietor. Vpravo dole sa nachádzajú postavy v hlúčiku, chváliace moc Boha a jeho syna, ktorých vietor i more poslúchajú. V pozadí sa nachádza veduta mesta. Letopočet ani monogram sa vo výjave nenachádza.

4.3.13 Podobenstvo o pšenici a kúkole

Na rubovej strane listu označeného číslom 188 sa nachádza ilustrácia vykresľujúca podobenstvo o pšenici a kúkole. V tomto podobenstve je človek, ktorý na poli seje dobré semeno pripodobnený kráľovstvu nebeskému. Prichádzajú však zlí ľudia a medzi pšenicu nasypú semeno kúkoľ, čo je opak nebeského kráľovstva - zlé kráľovstvo. Kúkoľ vyrastie a služobníci hospodára sa tázajú čo sa stalo, prečo v pšenici rastie kúkoľ. Hospodár odpovie, že zlý človek ho do pšenice nasypal. Vtedy zakáže služobníkom kúkoľ vytrhať, pretože by mohli s kúkoľom vytrhnúť aj pšenicu. Rozhodne, že nechajú oboje rásť a neskôr pri žatve kúkoľ spália a pšenicu umiestnia do stodoly.³⁵

---

³⁴ Nový zákon: text užívaný v českých liturgických knihách preložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě. 3. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 871 s. ISBN 80-719-5073-4., str. 209

³⁵ ibidem, str. 60–61

V ľavej časti výjavu môžeme vidieť ako hospodár sadí na poli. Vpravo stojí Kristus obklopený učeníkmi a rozpráva podobenstvo. Jeho svätožiara má tvar nepravidelného bieleho kruhu, kde vonkajšie orámovanie tvorí pruh liniek smerujúcich od hlavy Krista. Jedna polovica kruhu je vyplnená ďalším, obdobným radom liniek. V pozadí sa nachádza veduta mesta. Na poli u kolena postavy hospodára sa nachádza letopočet “1542” a číslo drevorezu “13”.

4.3.14 Velebenie Pána

Opäť na rubovej strane listu tentoraz však nesúceho číslo 194, drevorez zobrazuje výjav Velebenie Pána, alebo návrat učeníkov z ciest. Ježiš vyslal 70 učeníkov po dvoch na miesta kam mal sám ísť, ako svojich zástupcov. Po ich návrate Ježiš velebil Otca za to, že im boli udelené dary Ducha Svätého. Učeníci rozprávali o tom, ako vyhánali zlých duchov, uzdravovali a kázali.³⁶

Vpravo dole na výjave sa nachádza Kristus sediaci pod stromom. Jeho svätožiara má podobu mnohých lúčov vychádzajúcich z jeho hlavy. Tesne u hlavy sa linky nenachádzajú a prázdny priestor má kvapkovitý tvar. Pravou rukou ukazuje na nebesá, kde v oblakoch vidíme postavu Boha. Ľavú ruku vzťahuje k učeníkom sediacim alebo stojacim pred ním. Letopočet ani monogram sa vo výjave nenachádza.

4.3.15 Podobenstvo o robotníkoch na vinici

Na liste číslo 197 sa nachádza drevorez obsahujúci výjav podobenstva o robotníkoch na vinici. S kráľovstvom nebeským je tu porovnávaný hospodár vlastniaci vinicu. Ten celý deň pre svoju vinicu na trhu najíma pracovníkov, pretože je veľa práce. Dohodol s nimi výšku zárobku za deň práce. Večer, keď vypláca pracovníkov, divia sa, prečo sú rovnako vyplatení tí čo pracujú od rána a rovnako tí, čo prišli až k večeru. On odpovedá, aby sa ra-

---

³⁶ Nový zákon: text užívaný v českých liturgických knihách preložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě. 3. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 871 s. ISBN 80-719-5073-4., str. 216–219

dovali z pláce, pretože na vinici platia iné zákony ako na trhovisku. Vinica je v tomto prípade obrazom cirkvi.³⁷

Na pravej strane výjavu sa nachádza Kristus s učeníkmi, vykladajúci podobenstvo. Jeho svätožiara má tvar bieleho oválu ohraničeného linkou, skrz ktorú smerom od hlavy Krista prechádza pás liniek. Ostatní učeníci majú rovnaký typ svätožiar. Vpravo vidíme hospodára ako jedná s pracovníkmi. V pozadí sa nachádza hospodárov dom a vinica s pracujúcimi robotníkmi. Na múre vľavo dole sa nachádza monogram “EWA”. Letopočet sa na drevoreze nenachádza.

4.3.16 Podobenstvo o rozsievачovi

Ďalší drevorez nachádzajúci sa na liste číslo 213, zobrazuje taktiež podobenstvo. Jedná sa o podobenstvo o rozsievачovi. Ježiš tu rozpráva, ako istý rozsievач vyšiel siať. Jedno zo semien spadlo na cestu, kde ho pozobali vtáky. Druhé semeno dopadlo na skalnatú pôdu, vzišlo, ale rastlina rýchlo zahynula. Tretie padlo do tŕnia, vzišlo, ale tŕnie rastlinu udusilo. Iné semená padli na úrodnú pôdu, vzišli a priniesli úrodu. Semeno v tomto prípade znamená slovo Božie. Jedno ľudia počujú, ale príde satan a odoberá im ho. Druhé vypočujú ľudia, ktorých osloví, avšak nemajú v sebe koreňa a ich záujem je len chvíľkový. Tretie je udusené inými záujmami, alebo svetskými záležitosťami. Množstvo slov je však vypočutých a nesú úžitok.³⁸

Na ilustrácii v pozadí stojí Ježiš vykladajúci podobenstvo učeníkom. Jeho svätožiara je tvorená bielym kruhom ohraničeným dlhšími linkami smerujúcimi od hlavy Krista. V popredí vidíme postavu rozsievачa. Pod jeho nohami vtáky zobú semená, ktoré padli na zem. V strede výjavu u spodného okraja sa nachádza skala a nad ňou v pozadí spomínané tŕnie. Letopočet ani monogram sa na tomto drevoreze nenachádza.

---

³⁷ Nový zákon: text užívaný v českých liturgických knihách preložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě. 3. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 871 s. ISBN 80-719-5073-4., str. 80–81

³⁸ ibidem, str. 126–127

4.3.17 Kristus uzdravuje slepca

V spodnej časti listu číslo 231 sa nachádza drevorez zobrazujúci Krista uzdravujúceho slepca. Ježiš v príbehu stretol žobráka, ktorý bol od narodenia slepý a ten ho prosil o uzdravenie. Kristus k nemu pristúpil a povedal: *“Tvoja viera ťa uzdravila.”*³⁹

Scéna na ilustrácii sa odohráva u brány mesta, ktorá sa nachádza po ľavej strane výjavu. Na pravej strane stojí Kristus obklopený učeníkmi. Jeho svätožiara má podobu dlhých liniek tvoriacich kruh, vychádzajúcich smerom od jeho hlavy. Tesne u hlavy je priestor prázdny a má tvar dvoch zašpicatených lúčov, z ktorých horný je väčší. U Kristových nôh kľáči slepec držiaci predmet, podobný trojici lyžíc. Kristus mu kladie ruku na hlavu. V pozadí sa nachádza krajina. Pod slepcovými nohami je letopočet *“1542”* a značka *“II”*.

4.3.18 Pokušenie Krista

Na osemnásťtej ilustrácii sa Kristus postí na púšti. Výjav nájdeme na rubovej strane listu označeného číslom 257. Kristus po prijatí krstu odchádza do púšte, kde sa 40 dní postí. Na konci pôstu je Ježiš vyhladovaný a pokúšaný. Prichádza za ním človek podávajúci mu kameň, aby ho zmenil na chlieb a dokázal tak, že je Syn Boží. On mu však odpovedá: *“Nie chlebom ale slovom Božím má byť človek živý”*. V tom priletel diabol a zobral Ježiša na sväté miesto na skale a povedal mu: *“Ak si Syn Boží, hod' sa zo skaly. Anjelom tvojím bude prikázané ťa zachrániť.”* Kristus však odpovedá: *“Nebudeš pokúšať Pána Boha tvojho”*, čím pokušeniu odolá.⁴⁰

Na ilustrácii je v centre pozornosti Kristus sediaci na skale. Jeho svätožiara má podobu dlhých liniek vychádzajúcich smerom od Kristovej hlavy. Priestor tesne u hlavy je prázdny a má tvar trojlístku. Ku Kristovi vzťahuje ruky postava, ktorá je vpravo. Postava

---

³⁹ Nový zákon: text užívaný v českých liturgických knihách preložený z řečtiny se stálým zřetelům k Nové Vulgátě. 3. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 871 s. ISBN 80-719-5073-4., str. 248

⁴⁰ ibidem, str. 191–192

drží kamene a miesto ľudských chodidiel má vtáacie chodidlá. V vľavo hore na výjave sedí Ježiš na skale, z ktorej práve odlieta diabol. V pozadí je veduta mesta. Letopočet a ani monogram sa na drevoreze nenachádza.

4.3.19 Kananská žena

Na liste číslo 278 sa nachádza ilustrácia s výjavom zobrazujúcim Krista a kananskú ženu. Kristus sa stretne s kananejskou ženou, ktorá ho prosí o pomoc, pretože jej dcéra je posadnutá. Židia ľuďmi z rodu kananejského pohrdali, pretože patrili k pohanom. Ježiš žene najskôr odmietol pomoc, aby učeníkom demonštroval správanie židov voči kananským a doplnil to slovami: *“Nepatrí sa zobrať chlieb deťom a hodiť ho psom”*. Potom však žene pomohol, čím učeníkov vyzval k súcitu s ľuďmi v núdzi.⁴¹

Na drevoreze vpravo dole vidíme postavu kľáčiacej ženy so zopnutými rukami, vedľa ktorej stojí pes. Naproti nej stojí Kristus a za ním rad učeníkov. Kristova svätožiara má podobu dlhých liniek vychádzajúcich z hlavy. Tesne u hlavy je priestor prázdny a má tvar štítu s tromi hrotmi smerujúcimi hore a šikmo do strán. V pozadí výjavu sa nachádza veduta. Letopočet ani monogram sa na drevoreze nenachádza.

4.3.20 Belzebub

Na rube listu číslo označeného ako 301 sa nachádza drevorez zobrazujúci scénu, kde farizeji krivo obviňujú Krista. Kristus v scéne uzdraví slepeho a nemého človeka posadnutého diablom. Farizeji ho obvinia, že skutky činí za pomoci diabla (Belzebuba). On však odpovedá, že ak by diabol pomáhal vymietat' diabla, šiel by sám proti sebe.⁴²

Na ilustrácii vidíme postavu Krista ako vyháňa diabla z posadnutého, ktorý je pridržovaný dvomi ďalšími postavami. Kristus má svätožiaru v podobe dlhých liniek

---

⁴¹ Nový zákon: text užívaný v českých liturgických knihách preložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě. 3. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 871 s. ISBN 80-719-5073-4., str. 67–68

⁴² ibidem, str. 222

vychádzajúcich z hlavy. Tesne u hlavy je prázdny priestor v tvare kvapky. Za postavou Krista stojí zástup učeníkov. Letopočet ani monogram sa na drevoreze nenachádza.

4.3.21 Nasýtenie davu

Drevorez zobrazujúci výjav nasýtenia davu Kristom sa nachádza na rubovej strane listu označeného číslom 321. Po tom čo ľud počul o mnohých Kristových zázrakoch, verne ho nasledoval. Keď Kristovi učeníci videli obrovský dav, pýtali sa Krista, ako ho chce nasýtiť, keď sami majú iba päť chlebov a dve ryby. Ježiš však zobral toto jedlo a rozdával z neho, kým nebol každý človek v dave sýty. Zo zbytkov, ktoré mali učeníci pozbierať, bolo potom naplnených celých dvanásť košov.⁴³

Kristova svätožiara má tvar liniek vychádzajúcich z hlavy. Priestor u hlavy je prázdny v tvare trojlístku, s oblými prechodmi medzi jednotlivými lístkami. Učeníci majú jednoduché kruhové svätožiary ohraničené linkou. Letopočet ani monogram sa na drevoreze nenachádza.

4.3.22 Židia kameňujú Krista

Na liste číslo 342 sa nachádza drevorez znázorňujúci ako židia berú kamene, aby ukameňovali Krista. Jedná o scénu, kedy v chráme Šalamúna židia obkľúčili Krista a žiadali ho, aby im prezradil či je naozaj Mesiášom. On im odpovedá, že jeho otcom je Boh a on a Boh sú jedno. Židia zoberú kamene, aby Krista ukameňovali za rúhanie. Pokúsia sa ho zatknúť, on im však unikne a odíde za Jordán, na miesto kde ho Ján Krstiteľ pokrstil.⁴⁴

Na ilustrácii vidíme troch židov ako kameňujú Krista, ktorý im uniká. Scéna je zasadená do priestorov chrámu. Kristus má svätožiaru v tvare dlhých liniek vychádzajúcich

---

⁴³ Nový zákon: text užívaný v českých liturgických knihách preložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě. 3. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 871 s. ISBN 80-719-5073-4., str. 135

⁴⁴ ibidem 312–313

z hlavy, priestor tesne u hlavy je prázdny a má tvar trojlístku.

4.3.23 V Getsemanskej záhrade

Na rubovej strane listu označeného číslom 406 sa nachádza drevorez zobrazujúci scénu z Getsemanskej záhrady. Kristus požiadal učeníkov, aby sním bdeli v modlitbe, oni však zaspali. Ježiš sa teda modlí sám a prijíma od Boha kalich horkosti, ktorý je metaforou budúceho utrpenia. V tom videl prichádzať Judáša s vojakmi. Judáš ho pobožkal na tvár, čím dal vojakom znamenie, že práve toto je Ježiš. Vojaci sa Krista zmocnili a odviekli ho.⁴⁵

Na ilustrácii je v centre pozornosti Kristus prijímajúci kalich od anjela v oblakoch držiaceho kríž. Kristova svätožiara je jednoduchá kruhová v perspektívnej deformácii, keďže postavu Krista vidíme z profilu. Na zemi okolo postavy Krista sa nachádzajú spiaci učenici. V pozadí prichádza Judáš s vojakmi. Na drevoreze sa nenachádza letopočet ani monogram.

4.3.24 Zázračný lov rýb

Výjav zobrazujúci zázračný lov rýb nájdeme na ilustrácii nachádzajúcej sa na rubovej strane listu označeného číslom 3. Nejedná sa viac o hlavné dielo konvolútu, ale o príväzok. Kristus vstúpil v príbehu na loď Šimona a prikázal mu, aby s ňou zašiel do hlbšej vody a spustil siete. Ten mu odpovedal, že celú noc lovili ryby a nič nechytli. Na Kristov pokyn však siete spustili a vylovili obrovské množstvo rýb. Keď to Šimon Peter videl, padol na kolena a prosil Krista aby od neho odišiel, že je človek hriešny. Ten mu odpovedal: *“Neboj sa, odo dneška budeš loviť ľudí”*.⁴⁶

Na ilustrácii sa vidíme Krista s rybármi na lodi. Kristova svätožiara má opäť podobu lúčov vo forme línií a bieleho trojlístku tesne u hlavy. Pred Kristom na lodi kľací Šimon Peter. Na brehu vľavo stojí skupina ľudí a pozoruje scénu. Letopočet ani monogram sa

---

⁴⁵ Nový zákon: text užívaný v českých liturgických knihách preložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě. 3. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 871 s. ISBN 80-719-5073-4., str. 103–404

⁴⁶ ibidem, str. 194–195

na drevoreze nenachádza.

4.3.25 Neveriaci Tomáš

Posledný z drevorezov tohto rozmeru sa nachádza na rubovej strane listu označeného ako 63. strana príväzku. Zobrazuje scénu po zmŕtvychvstaní, kedy neveriaci Tomáš vkladá prsty do rany na Kristovom boku. Keď sa medzi učeníkmi rozšírila správa, že Kristus vstal z mŕtvych, Tomáš povedal: *“Neuverím, pokiaľ nevložím svoj prst na miesto hrebov a svoju ruku do rany na jeho boku.”* Keď Tomáš videl, že Ježiš skutočne žije, bol vyzvaný, aby vložil svoju ruku do Kristovho boku.⁴⁷

V strede výjavu stojí postava Ježiša so zdvihnutými rukami a ukazuje tak rany po hreboch. Jeho svätožiara je tvorená dlhými linkami smerujúcimi od hlavy a tesne u hlavy je biela plocha, ktorá však na rozdiel od predošlých drevorezov nemá žiadny konkrétny tvar. Pred ním kľáči Tomáš a prst má vložený v rane na Kristovom boku. Zvyšný priestor je vyplnený postavami učeníkov zhromaždenými okolo Krista. Scéna je umiestnená do priestoru chrámu. Letopočet ani monogram sa na drevoreze nenachádzajú.

4.4 Ilustrácie s rozmermi 90 x 65 mm

Na základe podobnosti rukopisu možno usudzovať, že drevorezy spodobujúce Sv. Pavla a Sv. Jána vyšli z pod rúk jedného rytca. Pretože však neposkytujú žiadnu informáciu v podobe monogramu, jedná sa len o nepodloženú domnienku.

4.4.1 Ukrižovanie

Na liste číslo 410 sa nachádza ilustrácia zobrazujúca námet ukrižovania. V strede scény sa nachádza ukrižovaný Kristus. Na ľavej strane z nášho pohľadu stojí Panna Mária

---

⁴⁷ Nový zákon: text užívaný v českých liturgických knihách preložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě. 3. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 871 s. ISBN 80-719-5073-4., str. 354

so zopnutými rukami v modlitbe a Ján Evanjelista. Po pravej strane stoja postavy vojakov držiacich zbrane. Pri hornom okraji nad ramenami kríža sa nachádza nápis “*INRI*” (Jesus Nazarenus Rex Iudaeorum).⁴⁸ Letopočet ani Monogram rytca, či autora predlohy sa na drevoreze nenachádzajú.

4.4.2 Svätý Ján evanjelista

Na rubovej strane listu príväzku označeného číslom 83 sa nachádza ilustrácia zobrazujúca Svätého Jána. Postava drží v ruke pohár, z ktorého vystupuje drak predstavujúci jed. Tento typ zobrazenia pramení z príbehu, v ktorom pohania priviedli Jána do chrámu Diany a nútili ho bohyni obetovať, ale Ján odmietol. Ako symbol Božej moci vzťahol svoje ruky na chrám a ten sa zrútil. Dianin kňaz Aristodemos preto poručil Janovi vypiť na dôkaz Božej moci pohár s jedom. Ten ho požehnal a preto sa mu po vypití nič nestalo.⁴⁹ Letopočet ani monogram sa na drevoreze nenachádzajú.

4.4.3 Svätý Pavol

Na liste číslo 105 príväzku sa nachádza drevorez zobrazujúci postavu Svätého Pavla. Postava drží v pravej ruke dva meče, hrotom opreté o zem. Ľavou rukou si pridržiaťa šat. Svätý Pavol zomrel násilnou smrťou, bol sťatý mečom. V literatúre sa uvádza, že kat musel trikrát seknúť aby Pavlovi odťal hlavu.⁵⁰ Dva meče sú pravdepodobne symbolom Božieho slova ako dvojsečného meča.

4.4.4 Svätý Peter

Na rubovej strane listu príväzku označeného číslom 134 sa nachádza ilustrácia

---

⁴⁸ ROYT, Jan. Slovník biblické ikonografie. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2006, 342 s. ISBN 80-246-0963-0., str. 298

⁴⁹ ibidem, str. 90

⁵⁰ ibidem, str. 228

zobrazujúca postavu svätého Petra. Peter v pravej ruke drží knihu a v druhej, ľavej ruke predmet, ktorý nemožno s istotou identifikovať, kvôli zlej kvalite tlače v tomto mieste. S najväčšou pravdepodobnosťou sa však jedná o kľúč a typ zobrazenia, kde Peter vystupuje ako strážca nebeskej brány. Letopočet ani monogram sa na drevoreze nenachádza.

4.4.5 Zvestovanie Panne Márii

Na rubovej strane listu príväzku označeného číslom 140 sa nachádza drevorez s motívom zvestovania Panne Márii. Panna Mária sedí na tróne s nebesami s rukami prekríženými na hrudi. Nad jej hlavou sa vznáša Duch Svätý v podobe holubice. Pred postavou Márie stojí archanjel Gabriel a drží v rukách palicu, odznak antických poslov,⁵¹ alebo žezlo, ktorým jej žehná. Na ilustrácii sa nenachádza letopočet ani monogram.

4.5 Ilustrácie s rozmermi 70 x 50 mm

U drevorezov s týmito rozmermi sa môžeme (opäť však iba na základe rukopisu drevorezáča) domnievať, že výjavy útek do Egypta, vraždenie neviniatok, omývanie nôh pred poslednou večerou a Posledná večera sú dielom jedného človeka.

4.5.1 Omývanie nôh pred poslednou večerou

Na liste číslo 383 sa nachádza ilustrácia s motívom omývania nôh pred poslednou večerou. V tej dobe bolo zvykom, že pán domu prikázal služobníctvu, aby umylo hosťom nohy než usadnú k stolu. Ježiš však sám nabral vodu do umývadla a svojim učeníkom nohy umyl. Jedná sa o gesto lásky, ktorú majú preukazovať i oni jeden k druhému.⁵²

---

⁵¹ ROYT, Jan. Slovník biblické ikonografie. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2006, 342 s. ISBN 80-246-0963-0., str. 318

⁵² Nový zákon: text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě. 3. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 871 s. ISBN 80-719-5073-4., str. 330

V spodnej časti výjavu kľučí Kristus u umývadla s vodou v ktorej umýva nohy učeníkovi sediacemu pred ním. V pozadí sedia ostatní učenici a pozorujú scénu. V okne nad scénou sa nachádza monogram “PS”. Je možné, že sa jedná o monogram Pavla Severina z Kapí hory.⁵³

4.5.2 Posledná večera

Na rubovej strane listu označeného číslom 384 sa nachádza drevorez s výjavom poslednej večere. Na ilustrácii vidíme kruhový stôl obklopený sediacimi učeníkmi. V strede výjavu za stolom stojí Kristus, ktorému spočíva na hrudi svätý Ján evanjelista. Druhou rukou vkladá chlieb do úst Judáša.⁵⁴ Na drevoreze sa nenachádza monogram ani letopočet.

4.5.3 Svätý Mikuláš

Na rubovej strane listu príväzku označeného číslom 22 sa nachádza ilustrácia zobrazujúca svätého Mikuláša. Postava je odetá v biskupskom rúchu, má na hlave mitru a v ruke zvierá biskupskú palicu. Vzťahuje ruku k dieťaťu – Kristovi sediacemu na zemi u jeho nôh. Jedná sa o netradičné zobrazenie a dieťa môže odkazovať na príbeh o 3 zavraždených deťoch, ktoré Mikuláš vzkriesil.⁵⁵ Na tomto drevoreze sa nenachádza letopočet ani monogram.

---

⁵³ VOIT, Petr. Encyklopedie knihy: starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století: papír, písmo a písmolijectví, knihtisk a jiné grafické techniky, tiskaři, nakladatelé, knihkupci, ilustrátoři a kartografové, literární typologie, textové a výtvarné prvky knihy, knižní vazba, knižní obchod. 2. vyd. Praha: Libri ve spolupráci s Královskou kanonií premonstrátů na Strahově, 2008. Bibliotheca Strahoviensis. ISBN 978-80-7277-390-9., str. 395

⁵⁴ ROYT, Jan. Slovník biblické ikonografie. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2006, 342 s. ISBN 80-246-0963-0., str. 245

⁵⁵ WAGNER, Leopold. Manners, Customs, and Observances: Their Origin and Significance. London: William Heinemann, 1894. ISBN (Brož.). Dostupné také z: <http://www.sacred-texts.com/etc/mco/ml10.htm>

4.5.4 Svätý Štefan

Na rubovej strane listu označeného číslom 68 sa nachádza drevorez s výjavom ukameňovania svätého Štefana, prvého kresťanského mučeníka.⁵⁶ V strede scény na zemi kľáči Svätý Štefan. Nad ním stoja dve postavy židov a v rukách držia kamene. V oblaku nad scénou môžeme vidieť postavu Krista s rozťahnutými rukami. Na drevoreze sa nenachádza letopočet ani monogram.

4.5.5 Útek do Egypta

Na liste číslo 99 sa nachádzajú dve ilustrácie. Prvou z nich je výjav zobrazujúci útek Panny Márie, Ježiša a Jozefa do Egypta. Po odchode Troch kráľov sa Jozefovi zjaví anjel a vyzve ho aby s rodinou utiekol do Egypta, pretože kráľ Herodes sa chystá zavraždiť malého Ježiša.⁵⁷ Na ilustrácii Mária s Ježišom v náručí sedí na oslíkovi, ktorého vedie Jozef.

4.5.6 Vraždenie neviniatok

Útek do Egypta nadväzuje na výjav na druhej ilustrácii nachádzajúcej sa na liste číslo 99, vraždenie neviniatok. Zobrazenie predstavuje vraždenie malých detí v Betleheme na príkaz kráľa Heroda, ktorý sa obával príchodu Mesiáša.⁵⁸

Na ilustrácii vidíme postavy vraždiace deti, matku brániacu svoje dieťa a druhú matku, ktorá drží svoje už mŕtve dieťa v náručí. V hornej časti výjavu vidíme kráľa Heroda držiaceho žezlo v jednej a zbraň v druhej ruke. Obklopujú ho postavy pozorujúce scénu. Na žiadnom z drevorezov sa nenachádza letopočet ani monogram.

---

⁵⁶ ROYT, Jan. Slovník biblické ikonografie. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2006, 342 s. ISBN 80-246-0963-0., str. 279

⁵⁷ ibidem, str. 300–301

⁵⁸ Nový zákon: text užívaný v českých liturgických knihách preložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě. 3. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 871 s. ISBN 80-719-5073-4., str. 20

5 Popis poškodenia

5.1 Poškodenie knižnej väzby

Knižná väzba je nekompaktná, šitie je poškodené. Toto poškodenie sa týka najmä poslednej tretiny knižného bloku a niekoľkých strán na začiatku bloku. Zadná doska je oddelená od bloku, väzy sú v drážke predraté a pretrhnuté. Kapitálky ani torzá ich jadier sa nedochovali. Hlavica neobsahuje žiadne jadro ani výstuž. Nepôvodné papierové medziväzné prelepy sa dochovali vo viacerých fragmentoch. Pod nimi sa tiež dochovali dva fragmenty pôvodných pergamenových prelepov.

Obe knižné dosky sú približne v polovici vertikálne prelomené. Pri dobovej prevazbe boli obe opravené. V blízkosti zlomov sú v na dvoch miestach vyvŕtané otvory na oboch polkách dosiek po stranách zlomu. Otvormi sú prevlečené motúzy v prípade zadnej dosky a usňové remienky v prípade prednej dosky. Zadná doska vykazuje výrazné straty vo šetkých 4 rohoch, najmä však u 2 nachádzajúcich sa u prednej oriezky. Obe dosky, i keď zadná opäť výraznejšie, sú poškodené drevokazných hmyzom. Poškodenie je s najväčšou pravdepodobnosťou spôsobené červotočom.

Usňový pokryv je znečistený do takej miery, že pôvodne biela jircha má dnes tmavohnedú až čiernu farbu. Na pokryve zadnej dosky sa nachádza výrazná tmavá zateklina. Pravdepodobne práve zatečenie tekutiny neznámeho pôvodu do pokryvu spôsobilo výrazné zmrštenie materiálu, jeho ztvrdnutie a zkrehnutie. Výsledky analýz preukázali veľmi zlý stav jirchy i záplaty z triesločinenej usne (viď Textová príloha) Pokryv je oddelený od oboch dosiek, resp. na prednej doske prichytený iba pod kovaním. Straty materiálu pozorujeme najmä po okrajoch u zadnej dosky a v oblasti hlavice u päty knihy. Useň je taktiež predratá v miestach väzov.

Kovanie sa nám dochovalo nekompletné. Konkrétne sa jedná o dve nárožnice a dva štítiky čepeľovitého tvaru. Nachádza sa na ňom silná vrstva prachového depozitu a možné ochranné nátery aplikované v minulosti. Nepozorujeme aktivitu ohľadne selektívnej korózie.

5.2 Poškodenie knižného bloku

Knižný blok je značne znečistený prachovým depozitom, ľudským potom a exkrementami hmyzu. Medzi listami sa nachádzajú taktiež semená a časti rastlín, larvy i dospelí jedinci hmyzu a pod. Papierová podložka je bez viditeľných známk mikrobiologického poškodenia. Prítomnosť živých zárodkov plesní vylúčili i výsledky kultivácie sterov pri mikrobiologických skúškach. Stav papiera mimo okrajových častí je relatívne dobrý. Na okrajoch, najmä v zadnej tretine bloku sa nachádza množstvo trhlín a menšie straty. Oriezka je silne znečistená, pôvodnú farebnosť je možné vyčítať iba z niekoľkých strán, kam farba zatiekla pri natieraní.

6 Reštaurátorský zámer

- fotodokumentácia stavu pred reštaurovaním
- odobratie sterov na mikrobiologickú analýzu
- prieskum fyzického stavu objektu (meranie pH papierovej podložky, skúšky rozpíjivosti záznamových prostriedkov a farebných vrstiev, vlákninové zloženie papiera, meranie teploty zmrštenia usne a test koherencie vlákien usne)
- demontáž dosiek, rozobratie knižného bloku, odlepenie medziväzných prelepov a výlepopov prídoští
- mechanické čistenie suchou cestou pomocou gum wishab, wallmaster, jemnej grafickej gumy a štetcov s jemnými štetinami
- mokré čistenie vo vode a neutralizácia v tzv. obohatenej vode, glejenie jednotlivých dvojlistov
- doplnenie strát v papierovej podložke tónovaným japonským papierom, v prípade väčších strát ich doliatie tónovanou papierovou suspenziou
- kompletizácia knižného bloku
- opätovné zošitie knižného bloku podľa pôvodného spôsobu šitia
- glejenie a gul'atenie chrbtu
- mokré čistenie medziväzných prelepov, ich vyspravenie japonským papierom a aplikácia na pôvodné miesto
- petrifikácia zadnej dosky, lepenie zlomov u oboch dosiek, dotmelenie menších strát a vysadenie strát v zadnej doske novým drevom
- nasadenie dosiek
- mechanické čistenie usňového pokryvu gumou wallmaster
- chemické čistenie všetkých častí knižného kovania
- aplikácia tónovaných záplat z novej usne
- aplikácia pôvodnej usne
- vylepenie prídoští
- vyhotovenie ochranného obalu a obalu na fragmenty z lepenky archívnej kvality
- záverečná fotodokumentácia
- vypracovanie reštaurátorskej dokumentácie

7 Pracovný postup

7.1 Fotodokumentácia

Pred reštaurovaním bol zdokumentovaný stav pomocou digitálneho fotoaparátu Canon EOS 50D za použitia štúdiového osvetlenia so zábleskovými svetlami Digital Pro 500X. Nafotil sa celkový objekt a niekoľko detailov poškodenia.

7.2 Mikrobiologické stery

Na liste s číslom 13 bol približne v strede odobratý ster sterilným tampónom formou navaľovania v ploche cca 10 x 10 cm. Výsledky vid' Textová príloha.

7.3 Prieskum fyzického stavu objektu

Bolo vykonané meranie pH papierovej podložky pomocou dotykovej elektródy. Daný list bol vždy zmeraný v pravom dolnom rohu, približne v strede strany a v ľavom hornom rohu (bližšie ku chrbtu knihy). Miesto, kde bolo meranie vykonávané bolo podložené sklíčkom. Po ustálení a zaznamenaní hodnôt bolo toto miesto ošetrené liehom v snahe zabrániť prípadným zateklinám. Všetky záznamové prostriedky boli podrobené skúškam rozpíjivosti farebných vrstiev. Bola skúmaná reakcia ako na vodu, tak i na etanol. Boli taktiež odobraté vzorky pre analýzu vlákninového zloženia papiera, motúzov a nití. Pre meranie teploty zmrštenia boli odobraté vzorky usní. Výsledky všetkých analýz, skúšok a meraní vid' Textová príloha.

7.4 Demontáž dosiek, rozobratie knižného bloku a jeho súčastí

Kolíčky fixujúce väzy v prednej doske boli opatrne uvoľnené z otvorov, čím sa oddelil knižný blok od väzby. Rovnakým spôsobom sme postupovali v prípade kolíčkov

zadnej dosky, ktorá však už oddelená od bloku bola. Poloha kolíčkov bola zdokumentovaná pre ich prípadné neskoršie navrátenie pri opätovnom nasadzovaní dosiek. Všetky dochované časti medziväzných prelepov boli po zvlhčení 4% roztokom Tylose MH 6000 oddelené od bloku a dosiek a rovnako tak i dochované časti predsádok a výlepov prídoští. Blok bol následne rozšítený prestrihnutím nití vo vnútri jednotlivých zložiek. Organizmus šitia je zaradený medzi fragmenty v ochrannom obale u zreštaurovanej knižnej väzby.

7.5 Mechanické čistenie

Bolo vykonané čistenie jednotlivých dvojlistov suchou cestou pomocou gum wishab, wallmaster, jemnej grafickej gummy a štetcov s jemnými štetinami. Na základe výsledkov rozpíjivosti záznamových prostriedkov, výsledkov merania pH a celkového stavu papiera bolo rozhodnuté aplikovať mokré čistenie.

7.6 Čistenie formou vodného kúpeľa a neutralizácia

Boli vybrané štyri dvojlisty, ktoré boli podrobené čisteniu mokkými procesmi. V jednotlivých prípadoch bola použitá čistá voda, voda s prídavkom tenzidu, konkrétne Spolaponu (0,1% roztok) a v dvoch prípadoch bola do procesu zaradená neutralizácia formou kúpeľa vo vode obohatenej o ióny Mg^{II+} a Ca^{II+} , sýtená CO_2 pre lepšiu prienik do štruktúry papiera. Konkrétne boli všetky 4 testované dvojlisty podrobené kúpeľu vo vode a v jednom prípade vo vode s prídavkom Spolaponu po dobu 15 minút. Dva z týchto dvojlistov boli následne ešte kúpané v obohatenej vode po dobu 10 a 15 minút. Medzi dvojlistami čistenými vodou a vodou s prídavkom tenzidu nebol po vysušení badateľný žiadny rozdiel, čo sa týka účinnosti čistenia. Hodnoty pH sa paradoxne u dvojlistu podrobeného 10 minútovému kúpeľu v obohatenej vode zvýšili takmer o celý stupeň, ako u dvojlistu takto kúpaného po dobu 15 minút. Tieto hodnoty však pravdepodobne môžeme pričítať celkovo vyšším nameraným hodnotám pH daného dvojlistu pred mokkým čistením. Na základe porovnania rozdielov po mokrom čistení týchto 4 dvojlistov sme sa rozhodli na celý zvyšok knižného bloku aplikovať čistenie

vo vode bez prídavku tenzidu, ktorej teplota sa pohybovala v rozmedzí 30–40 °C, po dobu 15 minút a následne vykonať neutralizáciu v obohatenej vode po dobu 10 minút. Dobové papierové vysprávky boli v teplej vode oddelené od listov a lepené spoje boli jemne mechanicky očistené od zvyškov gleja. Po zavädnutí boli listy doglejené formou náteru 0,5% roztokom Tylose MH 300. Konkrétne namerané hodnoty pH vid' Textová príloha.

7.7 Doplnenie strát doliatím papierovou suspenziou

Vybrané zložky vykazujúce rozsiahlejšie straty boli podrobené mokrému čisteniu, doglejené a po zavädnutí boli jednotlivé listy na odsávacom stole doliaté papierovou suspenziou požadovaného odtieňa. Každý dvojlist bol na nosnej podložke z netkanej textílie umiestnený na odsávací stôl. Plocha stola okolo dvojlistu bola vykrytá odrezkami igelitu, aby sa odťah sústredil na plochu dvojlistu. Papierovina, rozmiešaná približne v pomere 1:1,5 s glejidlom (1 diel papieroviny na 1,5 dielu 1,5% roztoku Tylose MH 300) bola pomocou dávkovača vrstvená v ploche strát. Po položení jednotlivých vrstiev bola vždy odsatá prebytočná voda a počet vrstiev sa riadil hrúbkou pôvodného papiera. Po doliatí bola na dvojlist položená vrstva z netkanej textílie a bol umiestnený medzi filc do lisu, na dobu pokiaľ nebude doliaty nasledovný list. Odtiaľ sa dvojlist presunul do lisu medzi vrstvy lepeniek, kde pretrval až do jeho vysušenia. Dvojlisty boli dolievané z vnútornej strany. Vonkajšia strana v zhybe bola u všetkých doliatych listov spevnená prúžkom japonského papiera, aby pri šití nedochádzalo k vytrhávaniu doliatych miest. Listy boli následne zarezané na formát. Zarezávanie bolo prevedené vždy na základe dochovaných okrajov. U listov s rozsiahlejšími stratami sme sa držali formátu ostatných listov v zložke, prípadne v susedných zložkách.

Fragmentsy prídoští boli doliaté do kompletného dvojlistu. Boli taktiež doliaté čisté dvojlisty s jedným listom zakráteným na krídelko ako rekonštrukcia predsádok. Časti určené na vylepenie prídoštia t.j. krídelko a nasledujúci list predsádky boli podlepené japonským papierom Tengujo 13 g/m², pre bezpečnejšiu manipuláciu a väčšiu pevnosť pri vylepovaní prídoští. Z poslednej zložky sa nám dochoval iba prvý list vonkajšieho dvojlistu. Vzhľadom k nevelkému rozsahu celkových strát v bloku a tomu, že sa jednalo o celú okrajovú zložku,

bolo rozhodnuté zložku rekonštruovať. Dochovaný list bol doplnený o protiľahlý list doľatím papierovinou. Zvyšné dva dvojlisty zložky boli kompletne nanovo doliate.

7.8 Doplnenie strát japonským papierom

Trhliny a straty papiera boli doplnené japonským papierom Tengujo Kashmir 8,6 g/m², ktorého farba bola prispôbená pôvodnému odtieňu dochovanej časti za pomoci saturnových a rybacelových azofarbív. Následne boli v niekoľkých vrstvách aplikované záplaty na papierovú podložku lepené 4% roztokom Tylose MH 6000. Dobové papierové vysprávky boli s výnimkou titulného listu navrátené na pôvodné miesta. Vysprávky nachádzajúce sa na titulnom liste prekryvali text a samé neniesli žiadnu textovú informáciu, ako tomu bolo u niekoľkých iných, preto sme sa rozhodli neumiestniť ich na pôvodné miesta, ale zaradiť ich medzi fragmenty. Prečnievajúce kúsky japonských papierov boli zarezané na formát.

7.9 Kompletizácia knižného bloku a opätovné zošitie

Jednotlivé dvojlisty boli zložené a skompletizované do zložiek. Celý knižný blok bol vložený do lisu na odvzdušnenie. Šitie bolo prevedené podľa pôvodného spôsobu, t.j. na 4 dvojité motúzové väzy a dva zapošívacie stehy. Pred samotným šitím bola vytvorená šablóna z pruhu melinexu, ktorého rozmery odpovedali požadovaným rozmerom chrbtu ušitého bloku. Táto šablóna obsahovala rozmiestenie a sklon väzov na základe ich otláčkov v pôvodnom pokryve. V priebehu šitia bolo preto možné kontrolovať prípadné nechcené zmeny rozmiestenia väzov, ako i našívanie bloku v chrchte. Blok bol šitý niťou zo 100% ľanu. Každá zložka bola po ušití prihladená knihárskou kostkou a blok bol vždy po niekoľkých zložkách sklepaný pomocou kladiva, aby sa zabránilo jeho našitiu. Po ušití bol chrbát bloku zaglejený vtieraním riedkeho kostného gleja medzi chrchty zložiek. Ten bol následne za pomoci knihárskej kostky zapracovaný hlbšie, jeho prebytok bol odstránený a chrchty zložiek zároveň prihladené. V priebehu spracovávania bol chrbát kvôli rýchlemu zasychaniu vlhčený 4% roztokom Tylose MH 6000. Po dôkladnom zaschnutí bol chrbát opäť vlhčený roztokom

Tylose a kladivom guľatený do požadovaného tvaru. Takto schol pod záťažou cca 24 hodín.

7.10 Reštaurovanie medziväzných prelepov

Na knihe sa dochovali dva druhy medziväzných prelepov. Dva fragmenty starších pergamenových prelepov boli očistené mechanicky a umiestené medzi fragmenty. Pri dobovej prevazbe pridané papierové prelepy, ktoré sa taktiež dochovali nekompletné, boli po oddelení od knižného bloku a dosiek mechanicky čistené gumou wallmaster. Následne boli podrobené čisteniu vo vodnom kúpeli, kde boli mechanicky za pomoci skalpela odstránené zvyšky gleja. Všetky boli doglejené 0,5% roztokom Tylose MH 300 a schli po tlakom medzi lepenkami. Pretože sa prelepy dochovali nekompletné, pristúpili sme k spevňovaniu formou celoplošného obojstranného podlepenia japonským papierom Gampi 11 g/m². Po zarezaní na formát boli prelepy aplikované na chrbát knižného bloku podľa pôvodného rozmiestnenia. Lepené boli pšeničným škrobom a schli pod zaťažením.

7.11 Reštaurovanie knižných dosiek

Zadnú dosku, ktorá bola pred začatím reštaurovania oddelená od knižného bloku i od pokryvu a vykazovala pomerne rozsiahle poškodenie spôsobené drevokazným hmyzom, bolo nutné petrifikovať. Petrifikácia prebehla v dobre odvetrávanej miestnosti formou náteru, injektáže a čiastočne formou ponoru do Solakrylu BMX. Ponor bol vykonaný u okrajových častí tak, aby Solakryl v čo možno najmenej miere zatiekol do oblasti opravy dosky motúzmi, ktoré by po zaschnutí stvrdli a mohlo by dôjsť k ich poškodeniu. V miestach kam ponor nedosiahol, bol aplikovaný opakovaný náter a injektáž výletových otvorov. Pretože prasklinou bola tekutina vedená až k motúzom, boli v priebehu petrifikácie dočisťované čistým xylénom. Doska následne schla po dobu 3 týždňov. V priebehu schnutia bol prebytok Solakrylu z povrchu dosky čistený kusom textílie pomocou xylénu.

Pretože obe dosky boli dobovo opravené, pre zachovanie autentickosti sa pristúpilo k zachovaniu týchto opráv a zlepeniu zlomov dosiek pomocou gleja. Riedky kostný glej bol

vtieraný do zlomov a následne bola doska fixovaná na pevnú podložku pomocou svoriek. Na profilované latky nasadené na dlhšie strany dosky bolo možno nasadiť svorky sťahujúce lepené časti k sebe. Predná doska, ku ktorej bol pokryv fixovaný iba kovaním, bola odizolovaná od usne a lepená obdobným spôsobom. Obe dosky schli po dobu cca 24 hodín.

Zmiešaním riedkeho kostného gleja, bukových pilín a plavenej kriedy bol pripravený tmel. Pomocou zubárskych nástrojov a reštaurátorskej špachtličky boli menšie straty a poškodenia spôsobené drevokazným hmyzom zatmelené. Tmelenie prebiehalo v niekoľkých vrstvách. Vždy keď tmel čiastočne zaschol, bolo možné ho zatlačiť hlbšie do dosky a naniesť ďalšiu vrstvu. Po zaschnutí boli tmelené časti prebrúsené šmirgľovým papierom.

Straty vo všetkých štyroch rohoch zadnej dosky bolo potrebné vysadiť novým drevom. Okraje týchto strát boli pomocou pilníkov zarovnané do požadovaných tvarov pre vytvorenie hladkej styčnej plochy. Tieto tvary boli obkreslené na dosku z nového bukového dreva (doska radiálneho rezu) v smere vlákien odpovedajúcich pôvodnej doske. Výsadky boli vyrezané a ďalej opracovávané do tvaru, ktorý po priložení v čo možno najväčšej miere sedel k originálnej doske. Takto pripravené boli jeden po druhom lepené kostným glejom k originálnej doske, pričom lepený spoj bol fixovaný rovnako ako u lepenia zlomov v doske. Po dôkladnom zaschnutí boli prečnievajúce časti výsadkov odrezané a opracované tak, aby odpovedali pôvodnej podobe dosky.

7.12 Čistenie usňového pokryvu

Vzhľadom k veľmi zlému stavu usne sme pristúpili iba k mechanickému očisteniu lícovej strany usne pomocou gummy wallmaster. Rubová strana bola jemne očistená tupým skalpelom od zvyškov gleja.

7.13 Reštaurovanie knižného kovania

Ako prvé bolo realizované reštaurovanie skúšobného kovania, konkrétne jednoduchého dobového mosadzného štítku charakterom podobného kovaniu dochovanému na postile. Štítok bol fotograficky zdokumentovaný v zábleskovom osvetlení a rovnako aj pod binokulárnou lupou. Prvým krokom bolo odmastenie roztokom benzínu a ethanolu v pomere 1:1. Nasledovalo prepláchnutie v destilovanej vode a vysušenie. Potom bol štítok čistený 10% roztokom kyseliny sírovej pomocou vatových tampónov. Po čistení bol opäť opláchnutý v destilovanej vode, usušený a efektivita čistenia bola fotograficky zdokumentovaná. Ďalším krokom bolo scelenie povrchu za mokra pomocou kefy z bravčových štetín. Účinok bol zdokumentovaný. Pre porovnanie bol povrch opäť scelovaný, tentoraz kefou z mosadzných drôtov. Po zdokumentovaní stavu bolo viac než zrejmé, že scelenie pomocou mosadznej kefy poškriabalo povrch kovania a preto sa pri reštaurovaní kovania Postily od tohoto kroku ustúpilo. Fotografie dokumentujúce zásahy vykonané na skúšobnom kovaní vid' Fotodokumentácia, fotografie č. 57 – 64.

Medzi dochované časti mosadzného kovania patrili dve nárožnice a dva štítiky s kolíčkovou záchytkou na prednej doske. Ich stav bol dobrý, bolo však dôležité realizovať očistu starých náterov a korózných produktov. Dôležitým krokom pred začatím čistenia bolo podloženie kovania odrezkami melinexu, aby sa zabránilo styku usňového pokryvu s chemikáliami, keďže kovanie nebolo demontované. Takto pripravené kovanie bolo odmastené 50% roztokom benzínu s ethanolom. Benzín nám v tomto prípade objekt vysuší a odmastí, lieh naopak zmierni reakciu benzínu. Po zaschnutí bolo kovanie omyté destilovanou vodou. Roztok kyseliny sírovej bol aplikovaný formou otierania nasýtenými vatovými tampónmi. Kovanie bolo čistené do takej miery, aby sme dosiahli zvýraznenie reliéfu razby, ale zároveň nedošlo k strate pôvodnej patiny. Po očistení bolo kovanie opäť omyté otieraním vatovými tampónmi nasýtenými destilovanou vodou a dosušené prírodnou textíliou. V praxi reštaurátorov kovu sa po očistení kovu pristupuje k zjednoteniu povrchu za mokra frézku s mosadznými drôtkami. Fotografie skúšobného kovania po takomto zásahu však dokazujú, že povrch kovu sa pri takomto zásahu môže poškriabať. Z tohto dôvodu bola na zjednoc-

vane použitá kefa s bravčových štetín ako šetrnejšia alternatíva. Po tomto zásahu nasledovala konzervácia včelím voskom. Riedky včelí vosk rozpustený v lekárenskom benzíne bol aplikovaný tupovaním pomocou štetca na povrch kovania, čím sme zabránili vzniku bublín. Vosk bol rozleštený a 2 hodiny po zásahu bolo kovanie opäť voskované a leštené.

7.14 Nasadenie knižných dosiek

Knižné dosky boli pôvodne fixované ku knižnému bloku prevlečením väzov cez 2 otvory a zakolíčkované v druhom z týchto otvorov. Pri prevazbe však boli väzy pravdepodobne príliš krátke a nedočiahli až k druhému z otvorov, preto boli fixované už v prvom otvore. Pri nasadzovaní zreštaurovaných dosiek sme rešpektovali pôvodný spôsob a fixovali ich až v druhom otvore. Bolo použitých 6 pôvodných kolíčkov, zvyšné dva boli umiestnené do fragmentov a tieto museli byť nahradené novými. Pre zabezpečenie proti uvoľneniu pôvodných kolíčkov z otvorov boli pred vsadením natreté riedkym kostným glejom.

7.15 Záplaty z novej usne a aplikácia pôvodnej usne

Z novej jirchy (bravčovina) bol vyrezaný potrebný kus k neskoršiemu vyrezaniu záplat. Jircha bola farbená ponorom v zmesi liehových moridiel rôznych odtieňov, kým nebola dosiahnutá požadovaná farebnosť. Na základe vopred vytvorenej papierovej šablóny boli vyrezané záplaty. Tieto boli vlhčené pšeničným škrobom a lepené na miesta, kde došlo k strate pôvodného pokryvu. Lepené boli čiastočne škrobom, čiastočne kostným glejom v problematických miestach, ako sú hlavice. Po zaschnutí bola po častiach aplikovaná pôvodná useň. Ako prvý bol lepený pokryv prednej dosky. Po zaschnutí bol spracovaný chrbát, kde boli vyviazané väzy a napokon bola spracovaná zadná doska a záložky. Useň bola opäť vlhčená pšeničným škrobom, ktorý bol po prevlhčení stiahnutý. Pri lepení bola natretá čerstvým škrobom, zatiaľ čo na plochu dosky bola nanosená slabá vrstva kostného gleja. Problematické miesta boli po zaschnutí dolepené kožným glejom.

7.16 Vylepenie prídoštia

Ako prvé bolo pomocou škrobu lepené krídelko zadnej dosky. Po prihladení knihárskou kostkou cez vrstvu netkanej textílie schlo pri otvorenej doske v uhle cca 90° zhruba po dobu 1 hodiny. Následne bolo obdobným spôsobom vylepené celé prídoštie listom nasledujúcim za krídelkom. Po zaschnutí bola kniha zatvorená a ponechaná pod tlakom minimálne 1 hodinu. Rovnako bolo postupované aj pri vylepovaní prídoštia u prednej dosky.

7.17 Vyhotovenie ochranného obalu a obalu na fragmenty

Prvým krokom bolo dôkladné premeranie výšky a šírky knižného bloku. Na základe rozmerov bola z alkalickéj lepenky AlphaCell Antique vyrezaná “základňa”, dno budúcej krabice. Podľa rozmerov dna bolo možné vytvoriť phase-box na fragmenty. Fragmenty boli umiestnené do melinexových obálok, pomocou samolepiacich suchých zipsov prichytené na prírezy z alkalickéj lepenky BoxBoard, alebo uchytené pod prúžky melinexu rovnako umiestnené na prírez z lepenky. Organizmus šitia spolu s fragmentami pergamenových prelepov bol prišitý na prírez z lepenky a opatrený celoplošnou ochrannou vrstvou melinexu, uchytenou po zahnutí na rubovej strane lepenky samolepiacimi suchými zipsami. Všetky fragmenty boli opatrené štítkami s popisom. Ochranný obal bol vytvorený zlepením dvoch pruhov lepenky BoxBoard “do kríža” a postupným ohýbaním na základe výšky budúceho obsahu krabice. Dve a dve protiľahlé veká krabice boli opatrené samolepiacimi suchými zipsami pre zaistenie proti samovoľnému otváraniu.

Pre vyrovnanie rôzniaceho sa rozmeru hrúbky bloku u chrbtu a prednej oriezky bol vytvorený klin z lepenky AlphaCell Antique. V spojoch bol lepený lepidlom Akrylep 545, v hranách navyše zaistený Filmoplastom T. Do jednej z lepeniek tvoriacej klin boli vyrazené kruhové otvory na pukličky kovania.

Krabica na knihu, obsahujúca klín a obal na fragmenty bola vytvorená nasledujúcim spôsobom. Na pripravené dno bol lepením pripevnený “krčok”, pozostávajúci z pruhu

lepenky BoxBoard a 6 kusov lepenky AlphaCell Antique v rozmeroch odpovedajúcich rozmerom dna tak, aby po umiestení na dno zostal približne v strede dlhších strán priestor o šírke ruky pre pohodlné vkladanie a vyberanie knihy. Pruh lepenky bol zahnutý a prilepený Akrylepom 545 na spodnú časť dna krabice. Takto pripravené dno s "krčkom" bolo umiestnené na dva "do kríža" zlepené pruhy lepenky BoxBoard a spoj bol lepený opäť lepidlom Akrylep 545. Ohýbanie lepeniek a ich zaistenie samolepiacimi zipsami bolo prevedené obdobným spôsobom ako u ochranného obalu na fragmenty. Rohy lepeniek, či už u ochranných obalov, alebo prírezov s fragmentami, boli zrezané pomocou dláta v tvare písmena U.

8 Zoznam použitých materiálov a chemikálií

8.1 Použité materiály

- Papierovina (60% bavlna, 40% len)
- Japonský papier Tengujo 13 g/m², Tengujo Kashmir – 8,6 g/m², Gampi 11 g/m²
- 100% ľanová niť (42x3)
- konopný motúz
- Biela bravčová jircha, výrobca GARA – koželužna Otrokovice
- bukové drevo
- kožný glej
- kostný glej

8.2 Použité chemikálie

- Demineralizovaná voda
- Etylalkohol (C₂H₆O)
- Lekárenský benzín (C₆H₆)
- Tylose MH 6000 (MHEC – metylhydroxyetylcelulosa)
- Tylose MH 300 (metylhydroxyetylcelulosa)
- Pšeničný škrob (polysacharid)
- Azofarbivá (saturnové a rybacelové barvy) - Rybacelová žltá D3S, Saturnová hnedá L2G, Saturnová šedá LRN, vyr. Synthesia Pardubice
- Spolapon AOS 146 (ionogenný anionaktívny tenzid, Alfa-olefin (C₁₄–16) sulfonát sodný)
- liehové moridlá Chemoxyl, vyrába Chempro – Peterka s.r.o.
- Solakryl BMX (kopolymer butylmetakrylátu a metylmetakrylátu)
- Xylén (C₈H₁₀)
- 10% roztok kyseliny sírovej (H₂SO₄)
- cyklododekan (C₁₂H₂₄)

- včelí vosk
- plavená krieda (uhličitan vápenatý CaCO_3)

8.3 Pomocné materiály

- pH meter s dotykovou elektódou
- sterilné vatové tampóny na stery
- vatové tyčinky (100% bavlna)
- kefa z bravčových štetín
- wishab (vulkanizovaný kaučuk, vyrába Akachemie GmbH)
- wallmaster (100% kaučuk, vyrába Akachemie GmbH)
- biela grafická guma
- HollyTex 33 g/m^2 (hladká netkaná textília, 100% polyester bez obsahu kyselín)
- HollyTex 81 g/m^2 (hladká netkaná textília, 100% polyester bez obsahu kyselín)
- Melinex 100% polyester
- Filtračný papier (pH neutrálne, bielená buničina)
- Biela drevitá lepenka s vysokým obsahom lignínu (určená pre lisovanie)
- Filc – 100% vlna

8.4 Materiály použité na výrobu ochranného obalu

- Alkalická lepenka AlphaCell Antique – pH 8.0, bez obsahu kyslých zložiek a lignínu, s alkalickou rezervou, s. 2,0 mm (1505 g/m^2)
- Archívna alkalická lepenka BoxBoard – pH 7,5 – 9,5, min. 2 % alk. rezerva, s. 1 mm
- Melinex 401 – 100% polyesterová fólia
- Akrylep 545 – disperzné vodné lepidlo na báze akrylátovej disperzie, s obsahom aditív a konzervačného prostriedku
- Samolepiace suché zipsy Velcro
- Filmoplast T, samolepiace tkané plátno bez kyslých zložiek

9 Podmienky uloženia

Objekt by mal byť uložený v týchto podmienkach:

- relatívna vlhkosť 45–50 % (+ / - 5 %)
- teplota 16–18 °C (+ / - 2 °C)
- intenzita osvetlenia pri vystavovaní max. 50 lx.

Ďalej odporúčame objekt uchovávať vo vyhotovenom ochrannom obale, chrániť pred priamym slnečným svetlom, prachom, nadmernou vlhkosťou a výkyvmi klimatických podmienok úložného priestoru.

Zapožičanie objektu navrhujeme v obmedzenej miere pri vhodných podmienkach a bezpečnej manipulácii. Knihu odporúčame uchovávať vo vodorovnej polohe vo vyhotovenom ochrannom obale z alkalických lepeniek. Pri manipulácii s knihou je vhodné používať ochranné rukavice a podkladacie klíny, aby nedochádzalo k namáhaniu väzby.

10 Záver

Hlavný cieľom praktickej časti bakalárskej práce bolo zreštaurovanie objektu, ktorým v tomto prípade bola stará tlač. Konkrétne sa jednalo o konvolút postíl z roku 1575. Kniha bola nekompaktná a aj pri opatrnej manipulácii dochádzalo k ďalšiemu poškodeniu. Teoretická časť bakalárskej práce spočívala vo vypracovaní reštaurátorskej dokumentácie.

Reštaurovanie objektu prebiehalo od januára do apríla roku 2015. V procese reštaurovania boli jednotlivé časti knihy očistené. Listy v bloku boli doplnené a spevnené, zreštaurovaný blok bol opätovne ušitý. Zadná drevená doska bola spevnená a vysadená novým drevom. Po nasadení na blok boli na dosky aplikované záplaty z novej usne a pôvodná useň. Kovanie bolo očistené a zakonzervované. Na zreštaurovaný objekt bol vyhotovený ochranný obal z alkalického lepenky. Rovnako bol vyhotovený i obal na fragmenty, zahrňujúci popri fragmentoch a organizme pôvodného šitia, fotografie objektu pred a po reštaurovaní a krátky výpis z reštaurátorskej dokumentácie.

Bola vypracovaná podrobná reštaurátorská dokumentácia. Táto zahŕňa stručnú identifikáciu objektu, typologický popis knižnej väzby, typografický popis, rozšírenú kapitolu pojednávajúcu o grafickej výzdobe knihy, popis poškodenia, pôvodný zámer týkajúci sa reštaurátorských prác, podrobný popis prevedených prác, zoznam použitých materiálov a chemikálií a tiež odporúčané podmienky pre prechovávanie objektu.

Súčasťou sú i prílohy, a to konkrétne Textová, Grafická, Obrazová príloha a Fotedokumentácia objektu pred a po reštaurovaní, zahrňajúca tiež fotografie zaznamenávajúce priebeh reštaurátorských prác.

11 Zoznam použitej literatúry a prameňov

BOHATCOVÁ, Mirjam. Signety pražských tiskařů do konce stavovského státu. Knihy a dějiny. Praha: Knihovna Akademie věd České republiky, 1996, 3.(2.). ISSN 1210-8510.

BOHATCOVÁ, Mirjam. Česká kniha v proměnách staletí. 1. vyd. Praha: Panorama, 1990, 622 s. ISBN 80-703-8131-0

BOHATCOVÁ, Mirjam. Obecné dobré podle Melantricha a Veleslavínů: studie k završení knižní tvorby Mistra Daniela Adama z Veleslavína [zemřelého] 18.10.1599. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005, 592 s. ISBN 80-246-0524-4.

BOROVÝ, Klement. Antonín Brus z Mohelnice, arcibiskup pražský: historicko kritický životopis. Praha: Dědictví sv. Prokopa, 1873, (5). Dědictví sv. Prokopa, 11. ISBN (Brož.). Dostupné také z: <http://hdl.handle.net/2027/pst.000023799820>

BUBEN, Milan. Encyklopedie heraldiky. 1.vyd. Praha: Libri, 1994, 420 s., obr.příl. ISBN 80-901-5794-7.

ŽUROVIČ, Michal. Restaurování a konzervování archiválií a knih. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2002, 517 s. ISBN 80-718-5383-6.

KINDLMANN, Petr. Antické motivy ve světě posledních Rožmberků [online]. České Budějovice, 2013 [cit. 2015-07-27]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/6aaaab/DP-anticke-motivy.pdf>. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Filozofická fakulta Historický ústav. Vedoucí práce Prof. PhDr. Václav Bůžek, CSc.

KOPEČNÝ, František. K Dobrovského pravopisné reformě. Naše řeč: listy pro vzdělání a tříbení jazyka českého. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1916-, 62(2). ISSN 0027-8203. Dostupné také z: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6112#_ftnref3

LIFKA, Bohumír. Exlibris a supralibros v českých korunních zemích v letech 1000 až 1900. Praha: Spolek sběratelů a přátel exlibris v Praze, 1980. ISBN (Brož.).

Nový zákon: text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě. 3. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 871 s. ISBN 80-719-5073-4.

ROYT, Jan. Slovník biblické ikonografie. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2006, 342 s. ISBN 80-246-0963-0.

SCHWARZENBERG, Karel František. Heraldika: heraldika, čili, Přehled její teorie se zřetelem k Čechám na vývojovém základě. Vyd. 3., Ve Vyšehradu 2. Praha: Vyšehrad, 2007, 215 s., [16] s. obr. příl. Historica (Vyšehrad). ISBN 978-80-7021-827-3.

VOIT, Petr. Tiskové písmo Čech a Moravy první poloviny 16. století. Bibliotheca Strahoviensis. Praha: Strahovská knihovna, Klášter premonstrátů na Strahově, 1996, 2011(10). ISSN 1213-6514. Dostupné také z: http://eprints.rclis.org/17922/1/VOIT_Typografie_article.pdf

VOIT, Petr. Encyklopedie knihy: starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století : papír, písmo a písmolijectví, knihtisk a jiné grafické techniky, tiskaři, nakladatelé, knihkupci, ilustrátoři a kartografové, literární typologie, textové a výtvarné prvky knihy, knižní vazba, knižní obchod. 2. vyd. Praha: Libri ve spolupráci s Královskou kanonií premonstrátů na Strahově, 2008. Bibliotheca Strahoviensis. ISBN 978-80-7277-390-9.

WAGNER, Leopold. Manners, Customs, and Observances: Their Origin and Significance. London: William Heinemann, 1894. ISBN (Brož.). Dostupné také z: <http://www.sacred-texts.com/etc/mco/ml10.htm>

Havdala: Jewish ceremony. ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA [online]. 2015 [cit. 2015-07-28]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/topic/Havdala>

12 Zoznam použitých symbolov a skratiek

a pod. – a podobne

cca – cirka, približne

č. – číslo

napr. – napríklad

obr. – obrázok

str. – strana

sv. – svätý

t.j. – to jest

tzv. – takzvaný

13 Textová príloha

Zoznam textových príloh:

1. Zoznam fragmentov uložených v ochrannej krabici s knihou
2. Meranie pH papierovej podložky
3. Skúšky rozpíjivosti záznamových prostriedkov
4. Výsledky mikrobiologických skúšok
5. Výsledky chemicko-technologického prieskumu

13.1 Zoznam fragmentov uložených v ochranej krabici s knihou

- 1 Fragmenty papiera
- 2 Fragmenty nití
- 3 Drevené kolíčky
- 4 Fragmenty mosadzných klinčekov
- 5 Štítky s evidenčným číslom a čiarovým kódom
- 6 Hmyz a ostatné predmety nájdené v knižnom bloku
- 7 Papierový dokument nájdený v knižnom bloku
- 8 Fragmenty papierových prúžkov použitých na vylepenie prídoštia
- 9 Papierové vysprávky titulného listu
- 10 Organizmus šitia

13.2 Meranie pH papierovej podložky

13.2.1 Tabuľka nameraných hodnôt pH papierovej podložky (pH meter s dotykovou elektródou) v pravom dolnom rohu, v strede a v ľavom hornom rohu strán

číslo strany/ popis	pravý dolný roh strany	stred strany	ľavý horný roh
titulný list	5,36		
predné prídoštie	5,04		
zadné prídoštie	5,17		
86	4,73	5,13	4,83
224	5,04	5,62	5,38
326	4,99	5,17	4,99
422	5,18	5,21	4,99
príväzok			
110	4,51	4,99	5,01
157	5,01	5,07	5,41
priemer:	5,00	5,20	5,10
celkový priemer:	5,10		

13.2.2 Tabuľka nameraných hodnôt pH papierovej podložky po aplikácii mokrého čistenia

číslo strany/ popis	pravý dolný roh strany	stred strany	ľavý horný roh
titulný list	6,24		
predné prídoštie	5,82		
zadné prídoštie	6,38		
86	6,22	5,84	5,69
224	7,77	6,98	6,98
326	5,63	6,75	6,50
422	6,64	6,85	6,86
príväzok			
110	7,25	7,18	7,57
157	6,70	6,91	6,84
priemer:	6,52	6,75	6,74
celkový priemer:	6,67		

13.2.3 Rozdiel pH pred a po aplikácii mokrého čistenia

číslo strany/ popis	pravý dolný roh strany	stred strany	ľavý horný roh
titulný list	0,88		
predné prídoštie	0,78		
zadné prídoštie	1,21		
86	1,49	0,71	0,86
224	2,73	1,36	1,60
326	0,64	1,58	1,51
422	1,46	1,64	1,87
príväzok			
110	2,74	2,19	2,56
157	1,69	1,84	1,43

priemer:	1,51	1,55	1,64
celkový priemer:	1,57		

13.2.4 Tabuľka priemerných hodnôt pH pred a po aplikácii konkrétnych spôsobov mokrého čistenia v kombinácii s dobou kúpania

fólio	spôsob čistenia/čas	pred čistením	po čistení	rozdiel
86	Spolapon + voda/ 10 min.	4,90	5,91	1,01
326	voda/15 min.	5,06	6,29	1,23
224	voda + obohatená voda 15 + 15 min.	5,35	7,24	1,89
110	voda + obohatená voda 15 + 10 min.	4,83	7,33	2,50

13.3 Skúšky rozpíjivosti záznamových prostriedkov

13.3.1 Tabuľka výsledkov skúšok rozpíjivosti záznamových prostriedkov

číslo strany/popis	voda	ethanol
tlačiarenská farba čierna	nereaguje	nereaguje
titulný list, červená farba	nereaguje	nereaguje
2 – papierová záplata, atrament	slabo reaguje	nereaguje
26 – papierová záplata, atrament	nereaguje	nereaguje
25 – prípisok - rok, atrament	reaguje	nereaguje
zadné prídoštie – prípisok, atrament	reaguje	nereaguje

13.4 Výsledky mikrobiologických skúšok

NÁRODNÍ ARCHIV
ODDĚLENÍ PÉČE O FYZICKÝ STAV ARCHIVÁLIÍ
BIOLOGICKÁ LABORATOR
ARCHIVNÍ 4/2257, 149 01 PRAHA 4

MIKROBIOLOGICKÉ ZKOUŠKY

MÍSTO ODBĚRU:
Fakulta restaurování

MATERIÁL:
Postila
stěry

DATUM PROVEDENÍ: 12. 1. 2015

PROVEDENÉ ZKOUŠKY:

Pomocí sterilních vatových tampónů byly provedeny stěry. Takto získané pevné částice byly přeneseny na povrch sladidového a Sabouraudova živného agaru. Inkubace probíhala při 24 ± 4 °C po dobu 7 a 14 dní.

VÝSLEDKY:

číslo vzorku	popis vzorku	počet živých zárodků plísní	identifikované druhy plísní
1		0	

ZÁVĚR:

Nebyly nalezeny živé zárodky plísní – není tedy třeba provádět žádná zvláštní dezinfekční opatření

DATUM: 27. 2. 2015

PODPIS: Mgr. Bronislava Bacílková

13.5 Výsledky chemicko-technologického prieskumu

Chemicko-technologický průzkum

Melantrichova postila 1575

Zadavatel průzkumu:

- Ateliér restaurování papíru, knižní vazby a dokumentů – Radka Benžová

Zadání průzkumu:

- *Identifikace vlákninového složení papíru a textilií*
- *Identifikace typu činění vazební usně*
- *Identifikace pojiva*

Metody průzkumu:

- *Optická mikroskopie v dopadajícím a procházejícím světle* – provedeno na optickém mikroskopu ECLIPSE LV 100 (Nikon, Japan) při zvětšení 50x, 100x a stereomikroskopu SMZ 800 (Nikon) při zvětšení 10x a 30x
- *Mikrochemické zkoušky*
- *Rastrovací elektronová mikroskopie s energiodisperzním analyzátozem (REM-EDS)* – provedeno na elektronovém mikroskopu Mira 3 s analyzátozem Bruker Quantax 200
- *Infračervená spektroskopie* – provedeno na infračerveném spektrofotometru s Fourierovou transformací (FTIR) Nicolet 380 s ATR krystalem

Popis metodiky:

- *Vlákninové složení papíroviny a textilií* – Herzbergova vybarvovací zkouška. Vzorky byly rozvlákněny v destilované vodě. Po vysušení byly vzorky zakápnuty Herzbergovým činidlem, zakryty krycím sklíčkem a pozorovány v mikroskopu v procházejícím světle
- *Určení druhu pojiva mikrochemickými zkouškami* – důkaz bílkovin přes pyrroly a pyrrolové deriváty, důkaz gum pomocí roztoku orcinu a důkaz olejů alkalickým zmýdlněním
- *Identifikace typu činění vazební usně* - důkaz přírodních tříslovin - test železitými solemi. Několik vláken odebraných ze vzorku bylo na podložním sklíčku rozděleno na dvě části, zakápnuto destilovanou vodou, zakryto krycím sklíčkem a k jedné části byl pod sklíčko přikápnut 1% roztok FeCl₃
- *Určení prvkového složení REM-EDS* – bylo provedeno na kusových vzorcích
- *Infračervená spektroskopie* – měření bylo provedeno přímo na vzorcích bez jakékoli úpravy

Počet vzorků k analýze: 8

Vzorky byly odebrány zadavatelem

vzorek	Identifikační č.	popis
Vz. č. 1	7763	useň
Vz. č. 2	7764	useň vysprávka
Vz. č. 3	7765	šití
Vz. č. 4	7766	motouz
Vz. č. 5	7767	papírový blok str. 429
Vz. č. 6	7768	vysprávka
Vz. č. 7	7769	lepidlo
Vz. č. 8	7770	předsádky

Výsledky chemicko-technologického průzkumu:

Stanovení vlákninového složení papíru a textilií:

- Vzorek č. 3 (7765)

Optická mikroskopie

Bílé procházející světlo

Vlákná vzorku se po styku s Herzbergovým činidlem zbarvila do vínově červena.

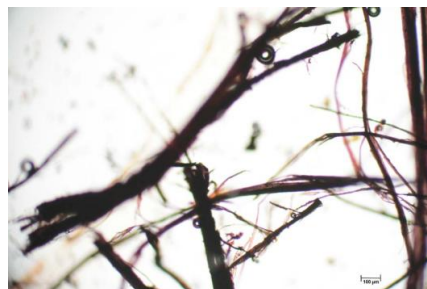
Vínově červené zbarvení je typické pro vlákna lnu, konopí a bavlny. Pozorovaná vlákna měla typické znaky lněných nebo konopných vláken (úzký lumen, kolénka)

- Vzorek č. 4 (7766)

Optická mikroskopie

Bílé procházející světlo

Vlákná vzorku se po styku s Herzbergovým činidlem zbarvila do vínově červená.

Vínově červené zbarvení je typické pro vlákna lnu, konopí a bavlny. Pozorovaná vlákna měla typické znaky lněných nebo konopných vláken (úzký lumen, kolénka)

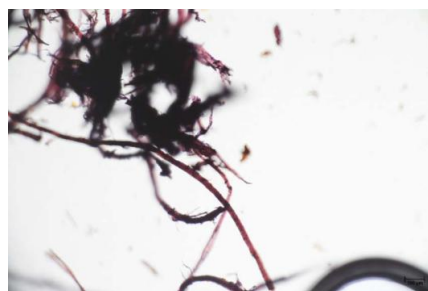
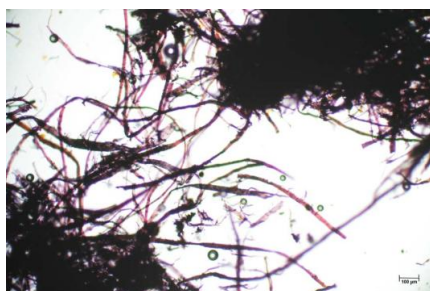
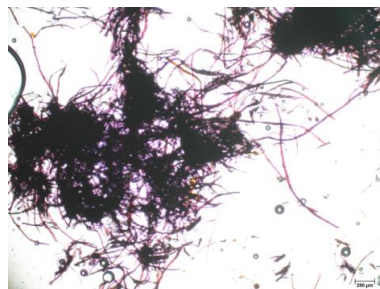
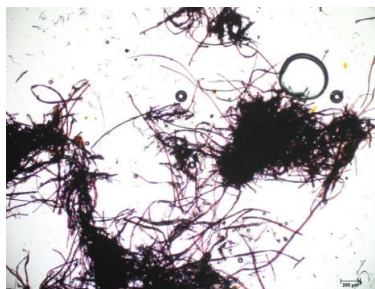

- Vzorek č. 5 (7767)

Optická mikroskopie

Bílé procházející světlo

Vlákná vzorku se po styku s Herzbergovým činidlem zbarvila do vínově červena.

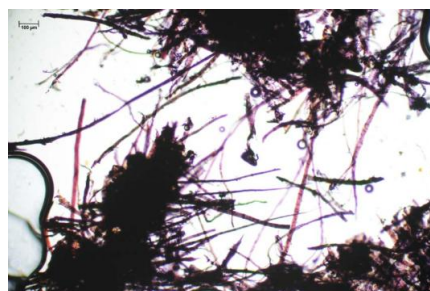
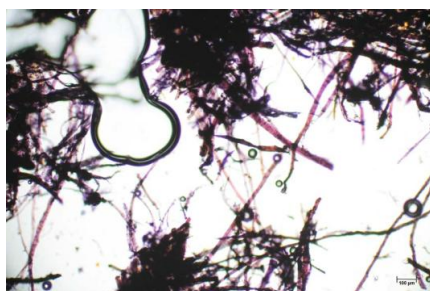
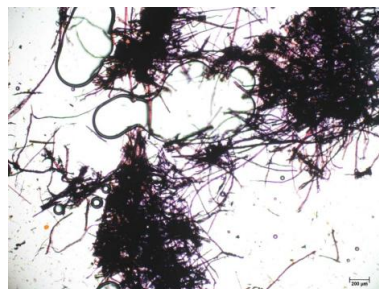
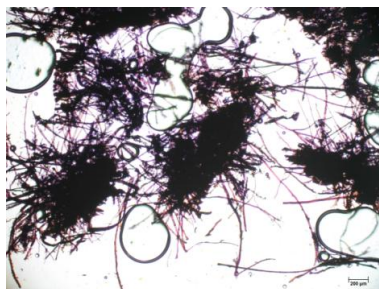
Vínově červené zbarvení je typické pro vlákna hadroviny. Pozorovaná vlákna měla typické znaky lněných nebo konopných vláken (úzký lumen, kolénka)

- Vzorek č. 6 (7768)

Optická mikroskopie

Bílé procházející světlo

Vlákna vzorku se po styku s Herzbergovým činidlem zbarvila do vínově červena.

Vínově červené zbarvení je typické pro vlákna hadroviny. Pozorovaná vlákna měla typické znaky lněných nebo konopných vláken (úzký lumen, kolénka)

- Vzorek č. 8 (7770)

Optická mikroskopie

Bílé procházející světlo

Vlákna vzorku se po styku s Herzbergovým činidlem zbarvila do vínově červena.

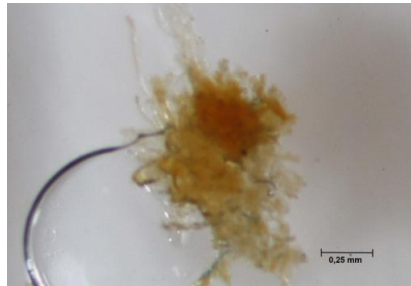
Vínově červené zbarvení je typické pro vlákna hadroviny. Pozorovaná vlákna měla typické znaky lněných nebo konopných vláken (úzký lumen, kolénka)

Stanovení typu činění usně:

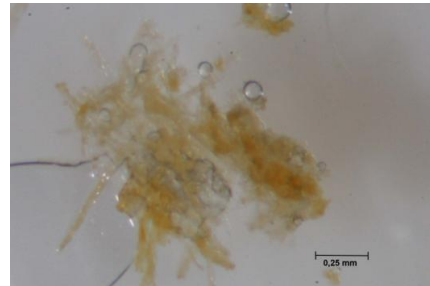
- Vzorek č. 1 (7763)

Optická mikroskopie a mikrochemické testy

Bílé dopadající světlo

Vzorek

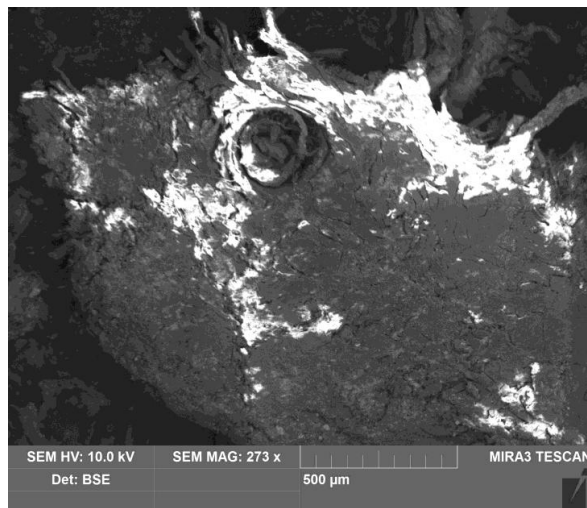

Standart

Vlákna vzorku neztmavla. Vzorek neobsahuje tříslovinu.

Rastrovací elektronová mikroskopie

REM-EDS

Prvkové složení vláken vzorku bylo přibližně: C 49,3 %, N 16,5%, O 33%, Na 0,3%, Mg 0,3%, Al 0,06%, S 0,3%, Cl 0,2%, K 0,06%.

Obsah hliníku, síry, draslíku a popřípadě chloru je sice nízký, ale řádově srovnatelný s obsahem těchto prvků ve standardních vzorcích vláken jirch (hlinítočiněných usní). Je tedy pravděpodobné, že vzorek vláken byl činěn hlinítyými solemi.

- Vzorek č. 2 (7764)

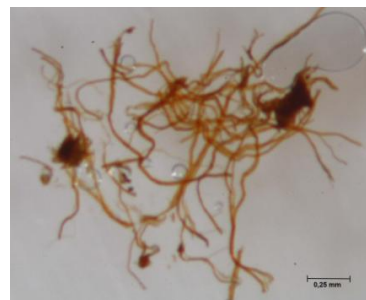
Optická mikroskopie a mikrochemické testy

Bílé dopadající světlo

Vzorek

Standart

Vlákna vzorku ztmavla. Vzorek obsahuje tříslovinu.

Identifikace pojiva:

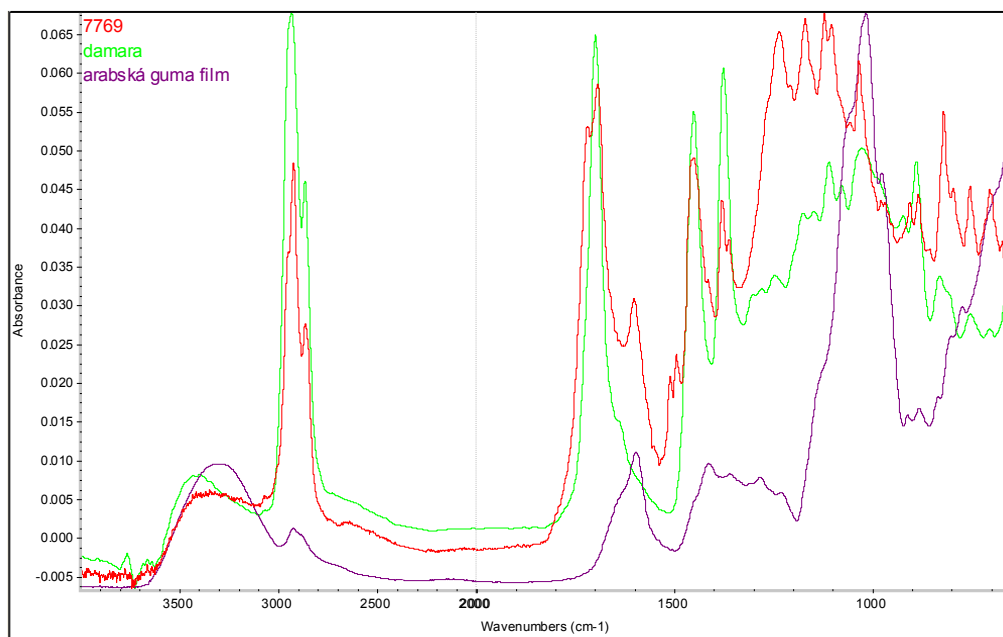
Mikrochemické testy

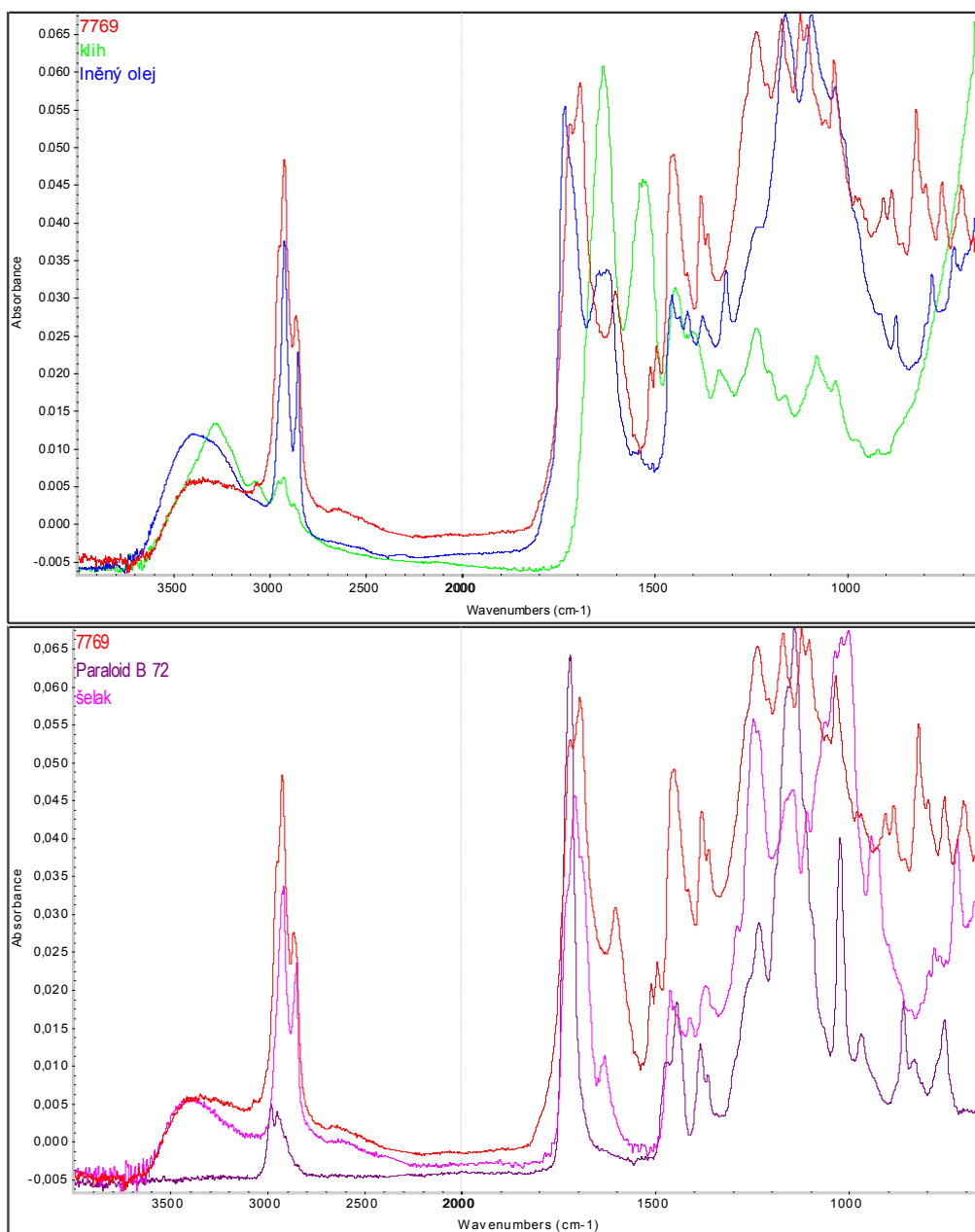
Vzorek	Důkaz na gumy	Důkaz na bílkoviny	Důkaz na oleje
Vz.č. 7 (7769)	?	-	+

Vzorek obsahuje velké množství ++, vzorek obsahuje malé množství +, vzorek neobsahuje -.
Prázdné pole – nebyla provedena tato zkouška

Infračervená spektroskopie

- Vzorek č. 7 (7769)

Spektrum vzorku 7769 bylo porovnáno se spektry standardů: Spektrum vzorku bylo nejvíce podobné spektru oleje, damary a řelaku (pryskyřice) popřípadě akrylátu.

Závěr:

Vzorek usně 1 (7763) nebyl tříslučiněný, pravděpodobně se jednalo o vzorek hlinitočinění. Vzorek usně 2 (7764) byl nejspíše tříslučiněný.

Vzorky textilií 3 a 4 (7765 a 7766) byly tvořeny nejspíše konopnými nebo lněnými vlákny.

Vzorky papíříru 5, 6 a 8 (7767, 7768 a 7770) byly tvořeny hadrovinou nejspíše z konopných nebo lněných vláken.

Vzorek lepidla 7 (7769) byl nejspíše tvořen olejem, mohl však obsahovat i další látky jako pryskyřice popřípadě akryláty, které mají podobná infračervená spektra.

Zpracovala:

V Litomyšli 27. 2. 2015

Ing. Alena Hurtová
Fakulta restaurování Univerzita Pardubice

Národní knihovna
České republiky
National Library
of the Czech Republic

Oddělení vývoje a výzkumných laboratoří

Měření teploty smrštění usně

Měření teploty smrštění je prováděno mikroskopicky s použitím měřicí cely FP82 a termosystému FP900 (Mettler) a mikroskopu Olympus BX 60. Vzorek usně je namočen do destilované vody a rozvlákněn tupou hranou skalpelu. Rozvlákněný vzorek je v destilované vodě zahříván na vyhřívaném stolku rychlostí 2 °C / min a smrštění vláken je pozorováno v mikroskopu při zvětšení 40x.

Melantrichova postila 1575

Vzorek 7763

Koherence vláken:

Vzorek byl velmi tuhý, rozvláknění po namočení destilovanou vodou probíhalo středně obtížně, vznikla směs krátkých vláken a velkého množství částic a prachových částic. U vláken bylo pozorováno třepení a praskliny.

Teplota smrštění:

Smršťování vláken probíhalo v intervalu 37 °C – 50 °C, zjištěná **teplota smrštění je 39,1 °C.**

Jedná se o silně degradovanou useň. Při jejím restaurování/konzervování je nutné vyvarovat se jejího styku s vodou i s činidly obsahujícími vodu.

Vzorek 7764 - vysprávka

Koherence vláken:

Rozvláknění po namočení destilovanou vodou probíhalo snadno, vznikla středně dlouhá vlákna a malé množství částic. U vláken bylo pozorováno třepení a částečné podélné štěpení.

Teplota smrštění:

Smršťování vláken probíhalo v intervalu 34,5 °C – 62,4 °C, zjištěná **teplota smrštění je 43,3 °C.**

Jedná se o silně a velmi nerovnoměrně degradovanou useň. Při jejím restaurování/konzervování je nutné vyvarovat se jejího styku s vodou i s činidly obsahujícími vodu.

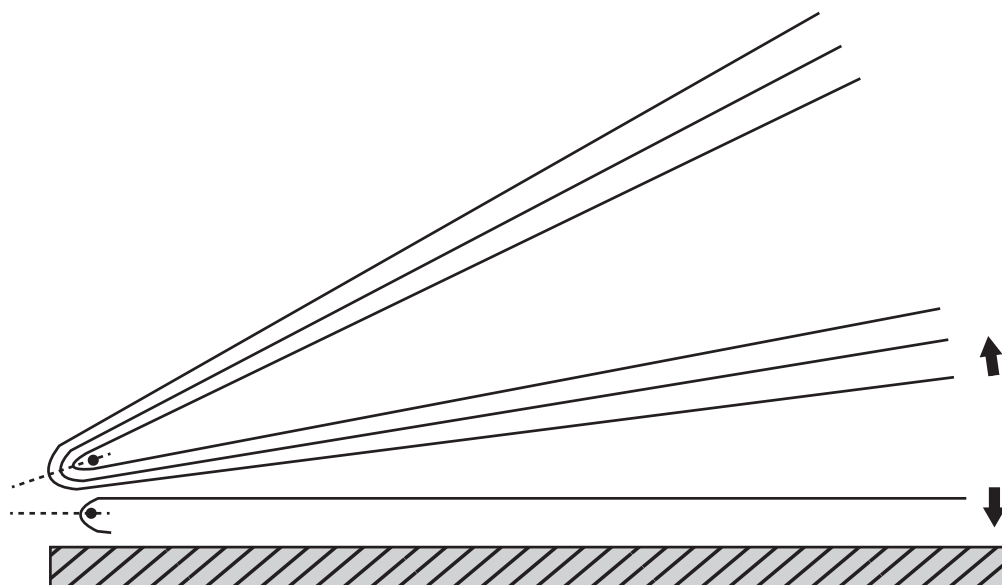
12. 2. 15

Ing. Magda Součková
OVVL NK ČR

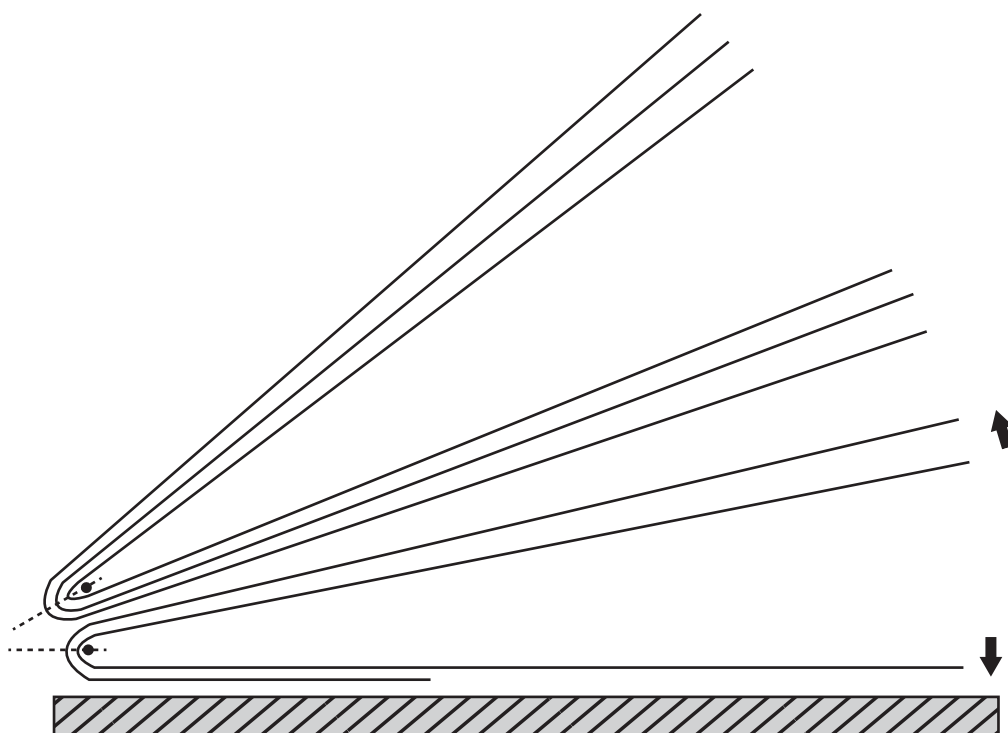
14 Grafická príloha

- obr. č. 1 – Schéma nepôvodných predsádok
- obr. č. 2 – Schéma rekonštrukcie predsádok podľa exempláru uloženého vo Vědecké knihovne v Olomouci
- obr. č. 3 – Schéma pôvodného nasadenia knižných dosiek
- obr. č. 4 – Schéma nasadenia dosiek po dobovej prevazbe
- obr. č. 5 – Schéma poškodenia zadnej knižnej dosky, jej vytmelenie a vysadenie novým drevom
- obr. č. 6 – Schéma dochovaného stavu pokryvu dosiek a umiestnenia záplat z novej usne
- obr. č. 7 – Frotáž slepotlačovej výzdoby prednej dosky
- obr. č. 8 – Frotáž slepotlačovej výzdoby zadnej dosky
- obr. č. 9 – Detail frotáže plotne z prednej dosky s motívom zvestovania Panne Márii
- obr. č. 10 – Detail frotáže plotne zo zadnej dosky s motívom Kristovho krstu
- obr. č. 11 – Schéma dochovaného stavu jednotlivých zložiek vrátane zákresu papierových prúžkov spevňujúcich chrbty dvojlistov, zložka č. 1–40
- obr. č. 12 – Schéma dochovaného stavu jednotlivých zložiek vrátane zákresu papierových prúžkov spevňujúcich chrbty dvojlistov, zložka č. 41–80
- obr. č. 13 – Schéma dochovaného stavu jednotlivých zložiek vrátane zákresu papierových prúžkov spevňujúcich chrbty dvojlistov a legendy, zložka č. 81–99

14.1 Predsádky

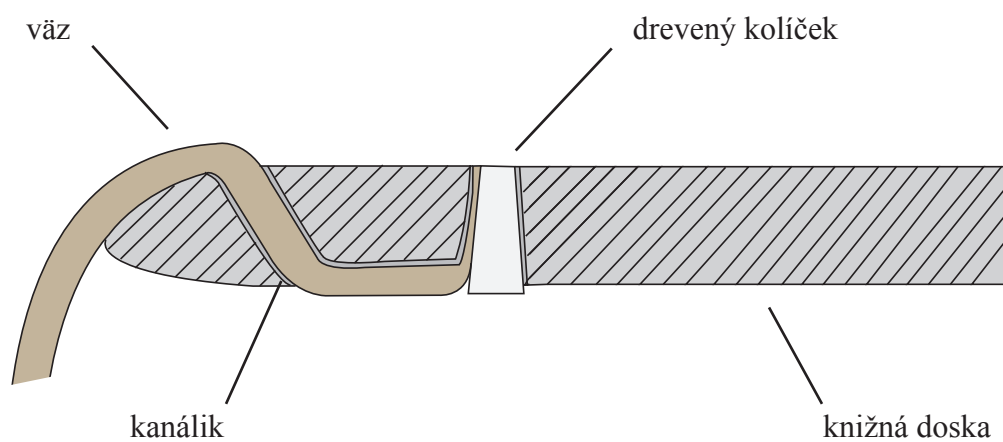

obr. č. 1 – Schéma nepôvodných predsádok

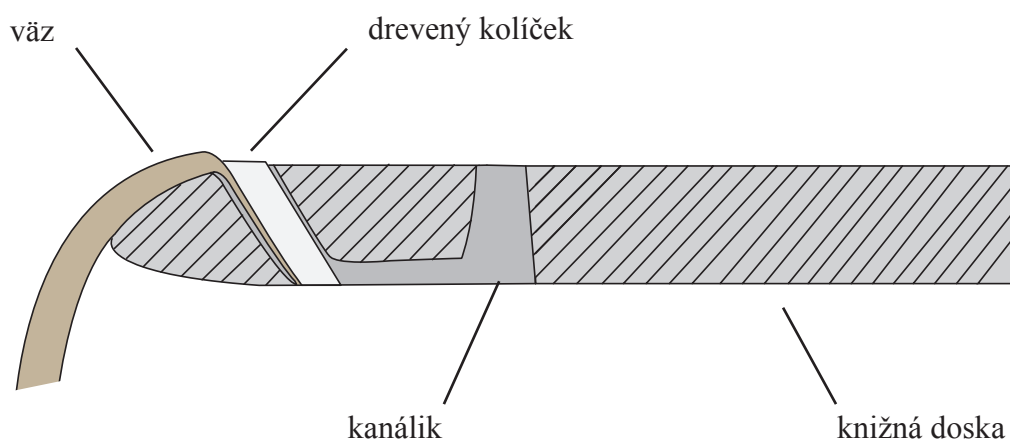

obr. č 2 – Schéma rekonštrukcie predsádok podľa exempláru uloženého vo Vědecké knihovne v Olomouci

14.2 Nasadenie dosiek

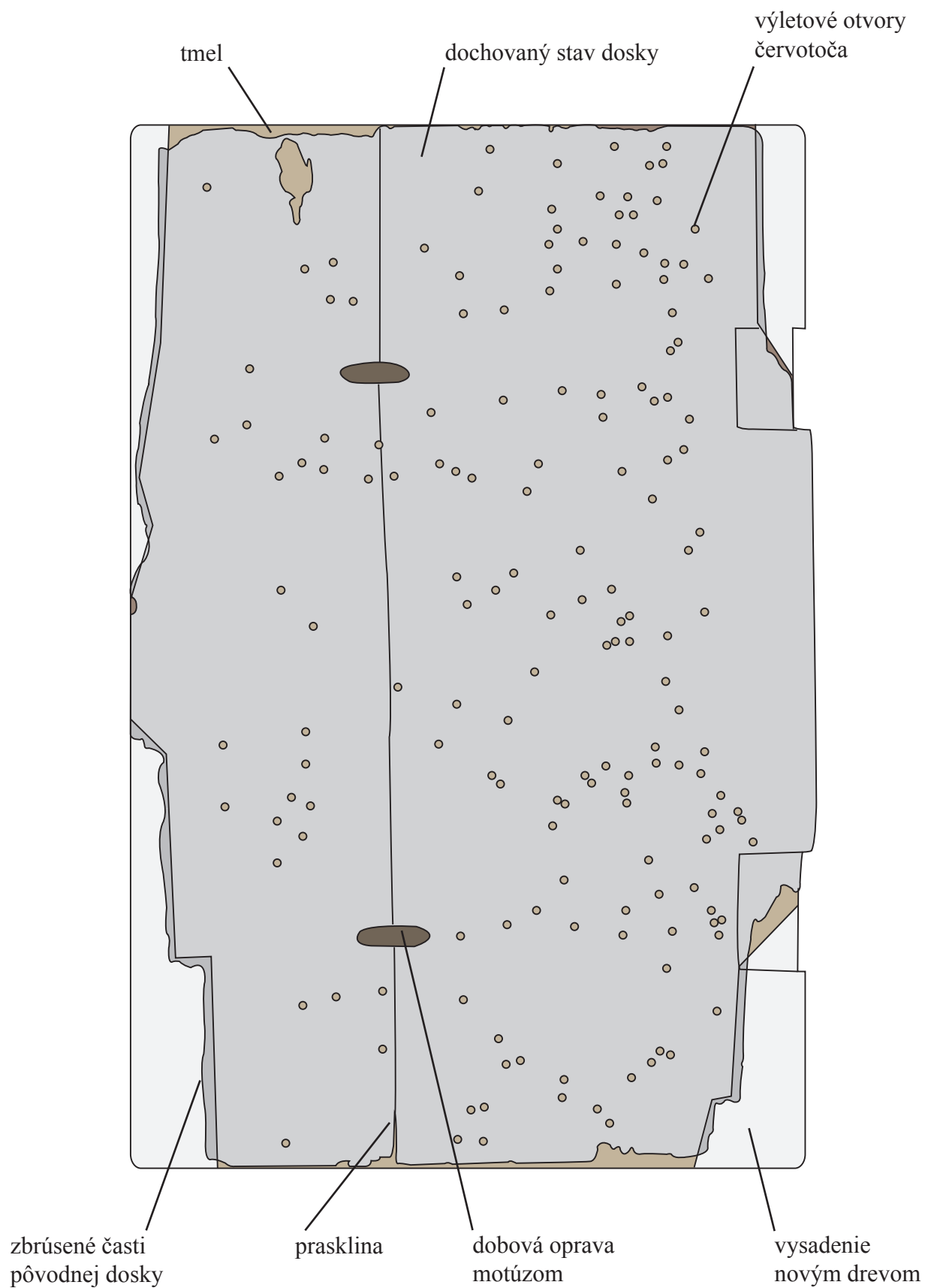

obr. č. 3 – Schéma pôvodného nasadenia knižných dosiek

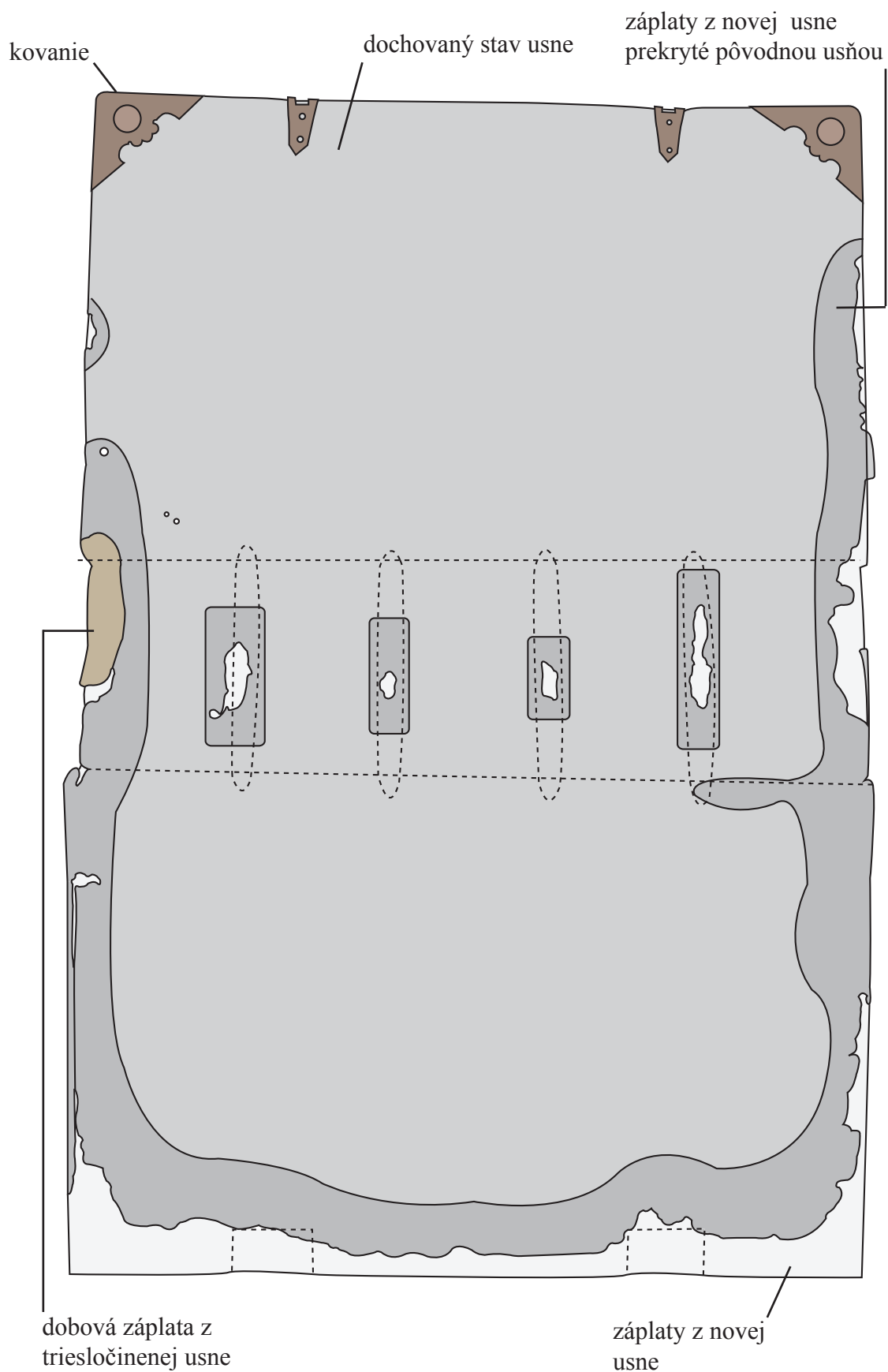
obr. č. 4 – Schéma nasadenia dosiek po dobovej prevazbe

14.3 Zadná knižná doska

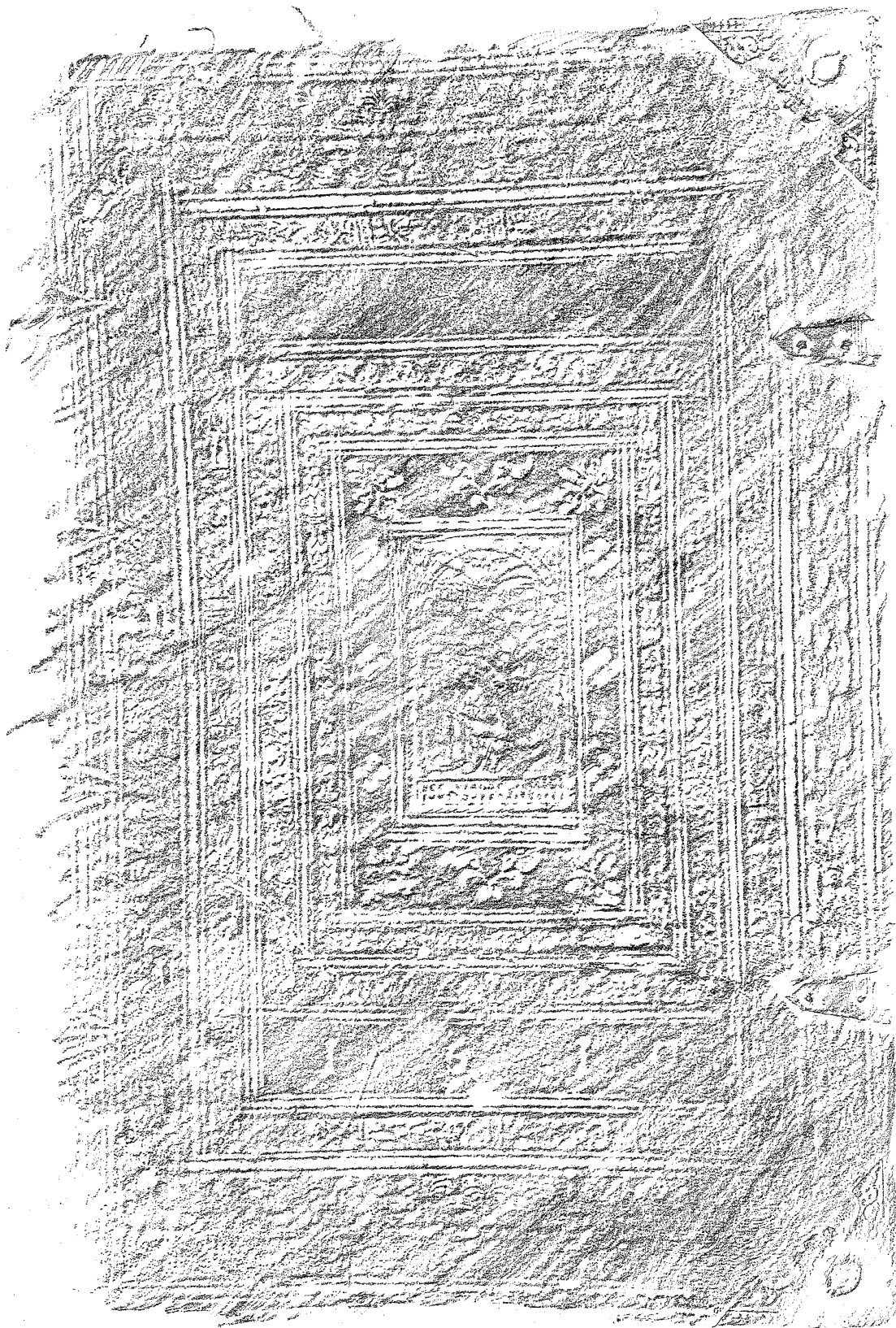
obr. č. 5 – Schéma poškodenia zadnej knižnej dosky, jej vytmelenie a vysadenie novým drevom

14.4 Usňový pokryv

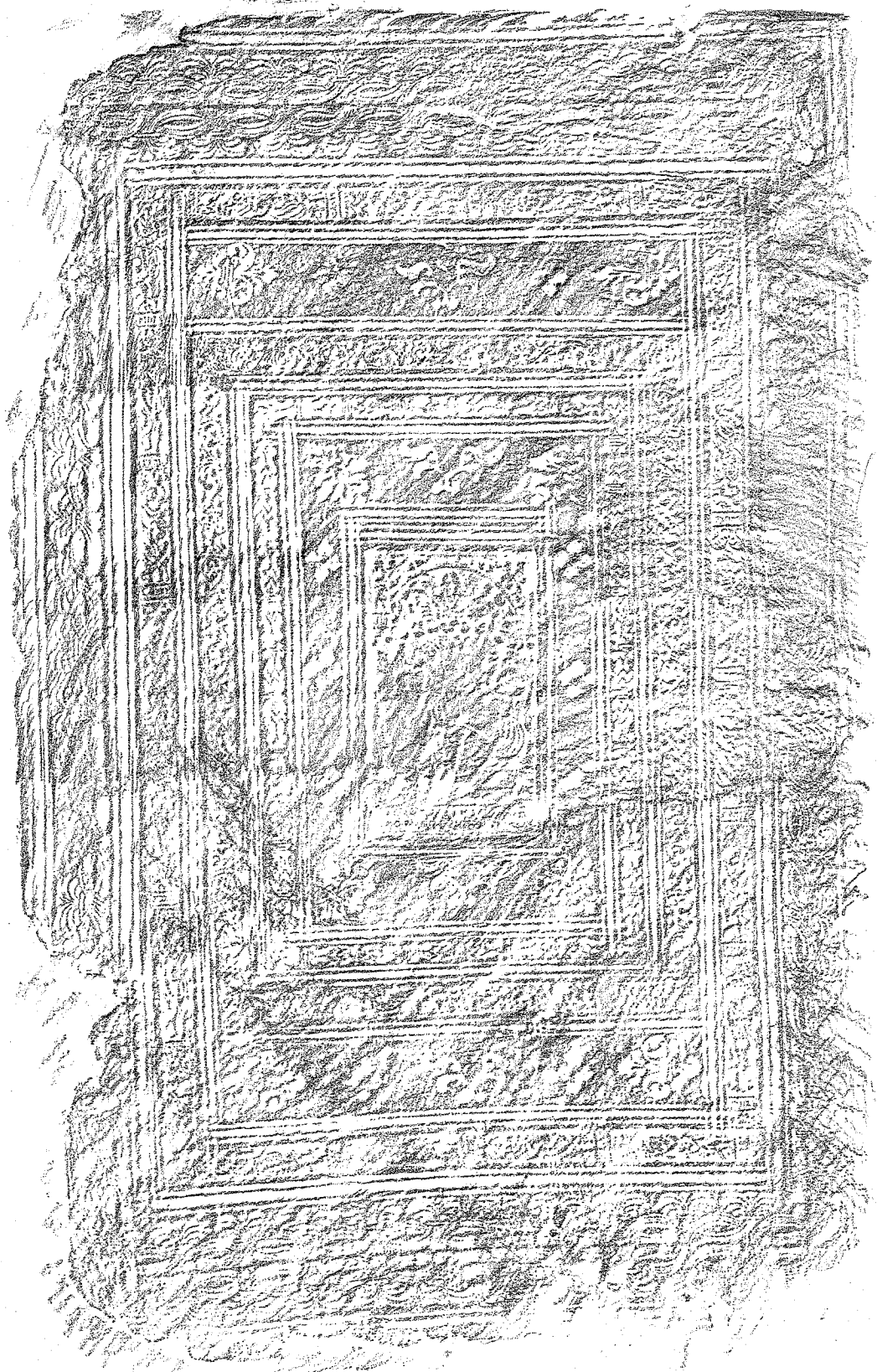

obr. č. 6 – Schéma dochovaného stavu pokryvu dosiek a umiestnenia záplat z novej usne

14.5 Frotáže slepotlačovej výzdoby

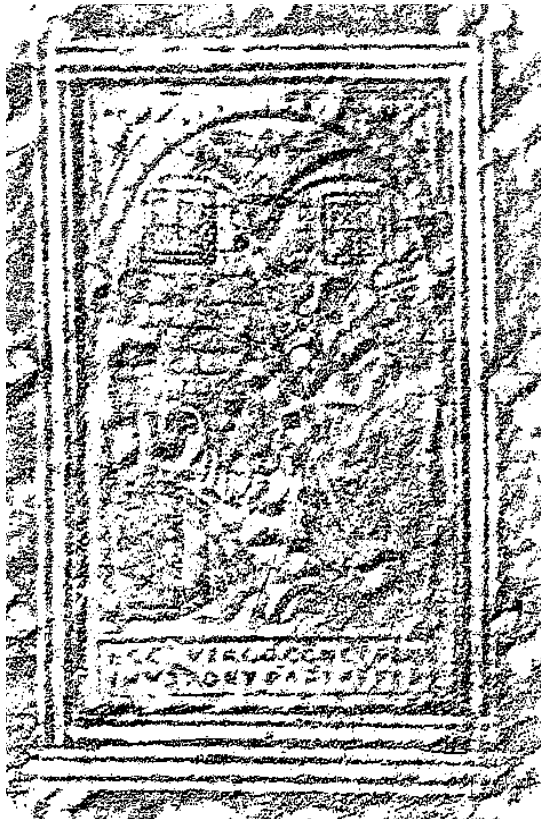

obr. č. 7 – Frotáž slepotlačovej výzdoby prednej dosky

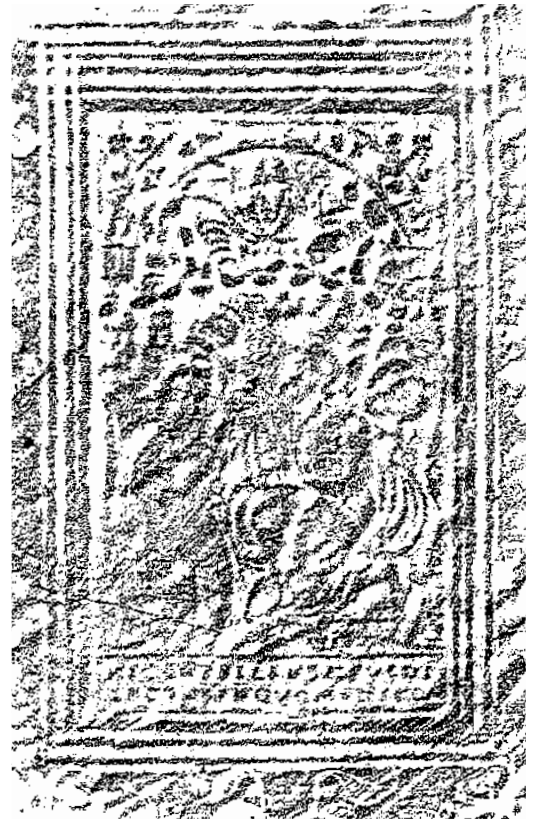

obr. č. 8 – Frotáž slepotlačovej výzdoby zadnej dosky

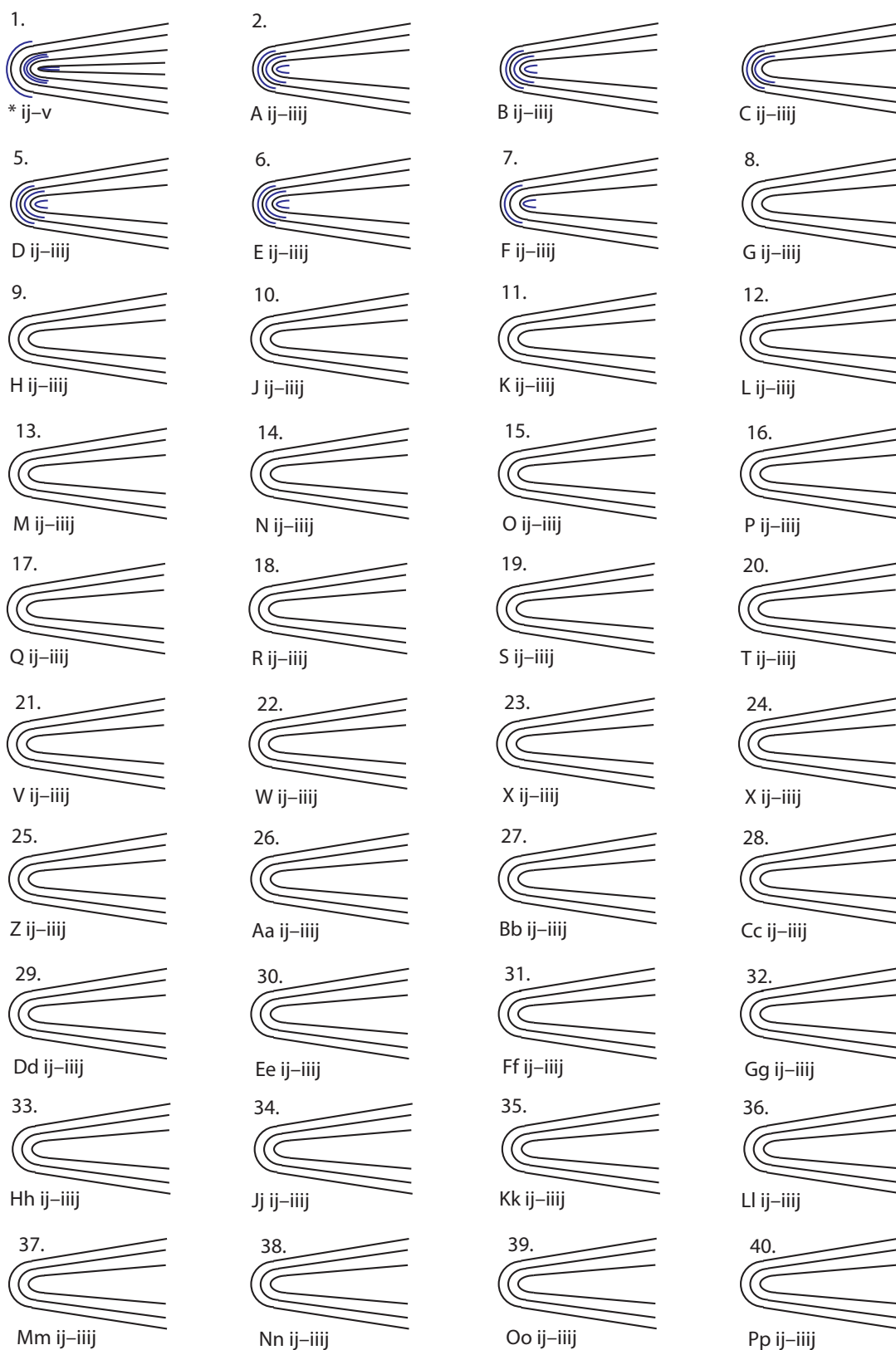

obr. č. 9 – Detail frotáže plotne z prednej dosky s motívom zvestovania Panne Márii

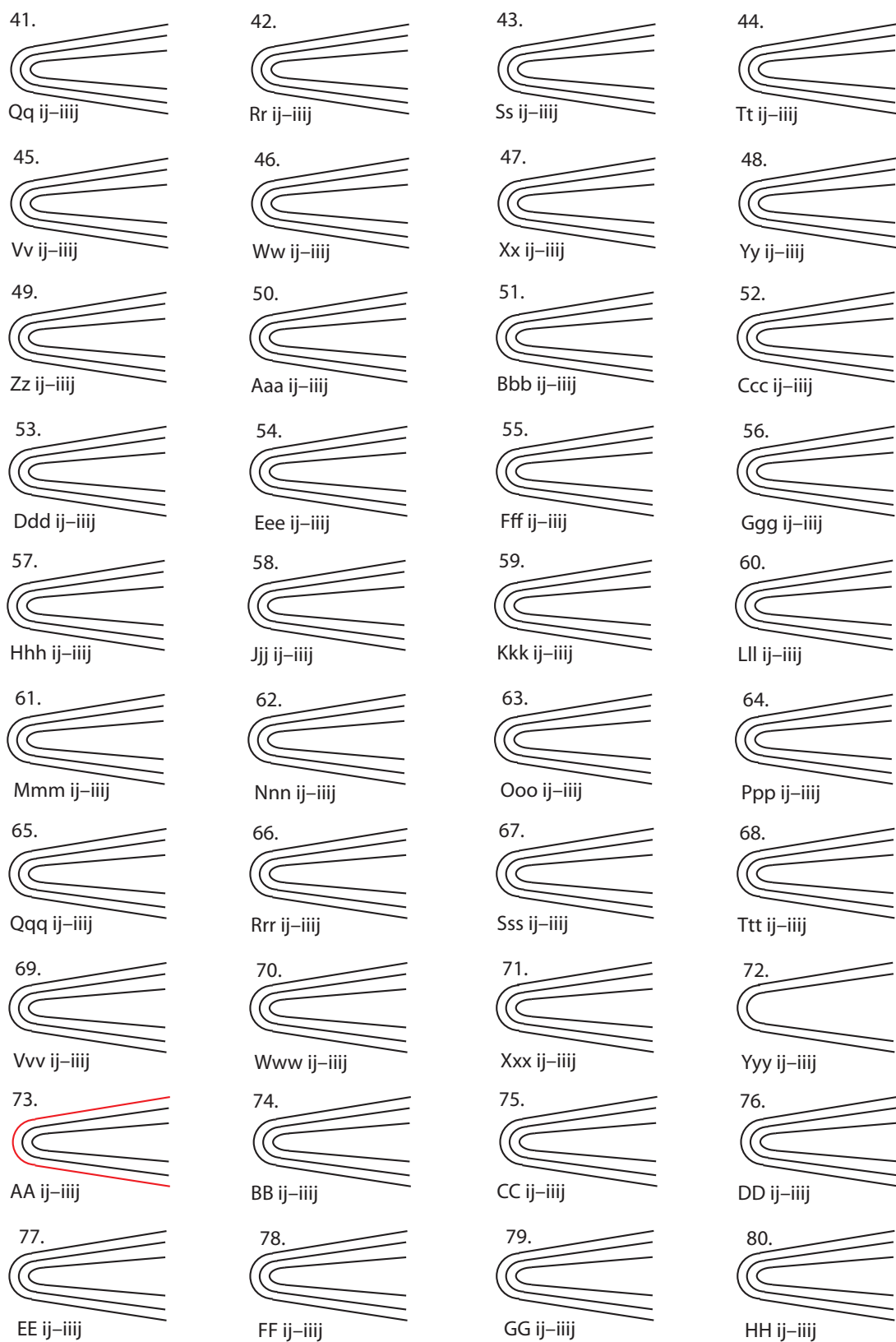

obr. č. 10 – Detail frotáže plotne zo zadnej dosky s motívom Kristovho krstu

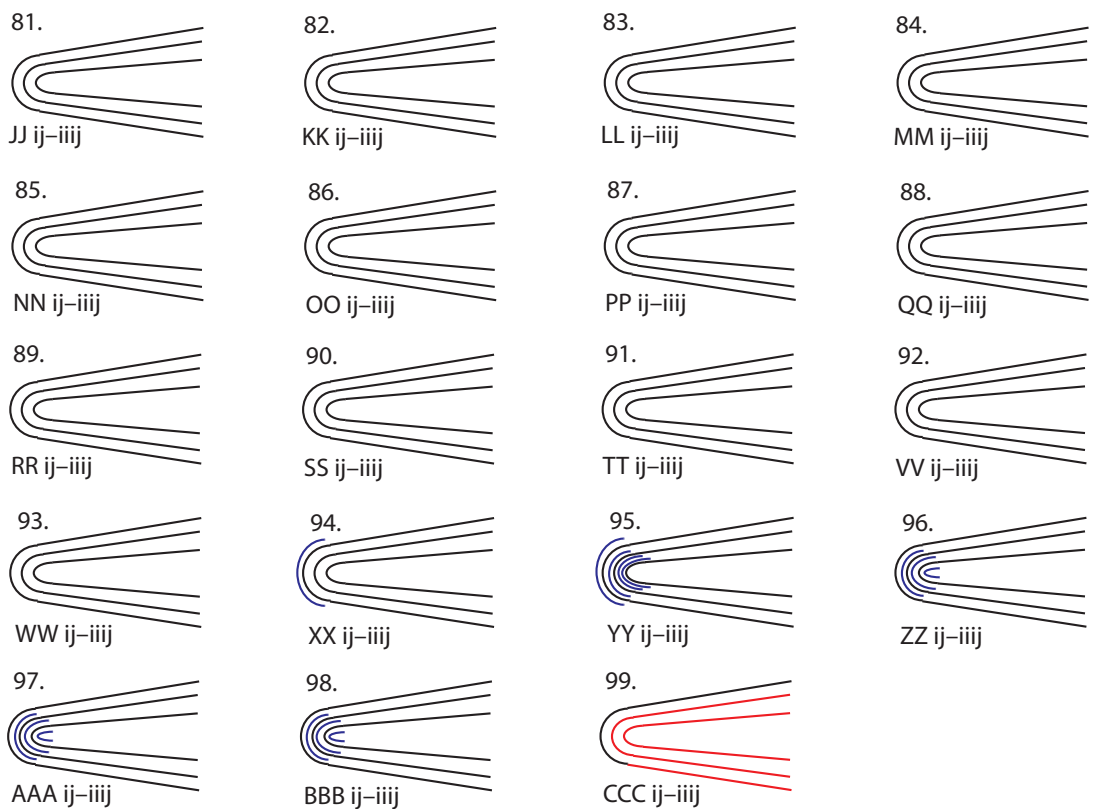
14.6 Schéma usporiadania zložiek v bloku

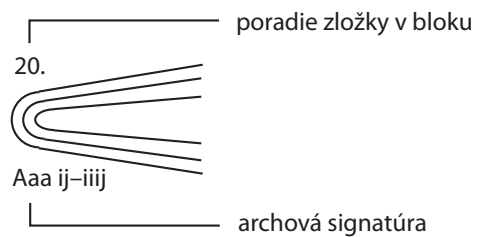
obr. č. 11 – Schéma dochovaného stavu jednotlivých zložiek vrátane zakresu papierových prúžkov spevňujúcich chrbty dvojlistov, zložka č. 1–40

obr. č. 12 – Schéma dochovaného stavu jednotlivých zložiek vrátane zakresu papierových prúžkov spevňujúcich chrbtý dvojlistov, zložka č. 41–80

- listy zložiek
- prúžky ručného papiera spevňujúce stredy dvojlístov
- chýbajúce listy

obr. č. 13 – Schéma dochovaného stavu jednotlivých zložiek vrátane zákresu papierových prúžkov spevňujúcich chrbty dvojlístov a legendy, zložka č. 81–99

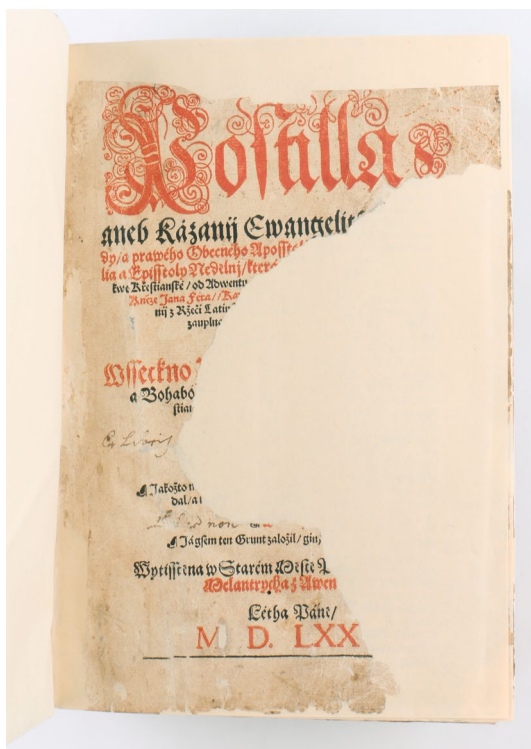
15   **Obrazová príloha**

- obr. č. 14   – Dochovaný titulný list hlavného diela
- obr. č. 15   – Titulný list hlavného diela, exemplár vo Vedecké knihovně v Olomouci
- obr. č. 16   – Titulný list príväzku z exempláru vo Vedecké knihovně v Olomouci
- obr. č. 17   – Erb Antona Brusa z Mohelnice, rub titulného listu hlavného diela, fotografia exemplára z Vedecké knihovny v Olomouci
- obr. č. 18   – Exlibris Viléma z Rožmberka, 1. strana pred začiatkom číslovania hlavného diela
- obr. č. 19   – Ukrižovanie, 1. strana pred začiatkom číslovania hlavného diela
- obr. č. 20   – Melantrichov signet, 1. strana pred číslovaním príväzku
- obr. č. 21   – Exlibris vyhotovený Albrechtom Dürerom pre Johanna Tschente
- obr. č. 22   – Kristus prichádza do Jeruzalema, hlavné dielo, str. 1 a 362
- obr. č. 23   – Skaza Jeruzalema a koniec sveta, hlavné dielo, str. 13
- obr. č. 24   – Kristus uzdravuje slepého, krívajúceho a malomocného, hlavné dielo, str. 26
- obr. č. 25   – Svedectvo Jána Krstiteľa o Kristovi, hlavné dielo, str. 43
- obr. č. 26   – Narodenie Krista, hlavné dielo, str. 57
- obr. č. 27   – Uvedenie Pána do chrámu, hlavné dielo, str. 80, príväzok, str. 107
- obr. č. 28   – Obrezanie Krista, hlavné dielo, str. 98
- obr. č. 29   – Príchod Troch kráľov, hlavné dielo, str. 113
- obr. č. 30   – Dvanásťročný ročný Kristus v chráme, hlavné dielo, str. 132
- obr. č. 31   – Svadba v Káne Galilejskej, hlavné dielo, str. 148
- obr. č. 32   – Uzdravenie malomocného, hlavné dielo, str. 164
- obr. č. 33   – Utíšenie búrky, hlavné dielo, str. 182
- obr. č. 34   – Podobenstvo o pšenici a kúkole, hlavné dielo, str. 188
- obr. č. 35   – Velebenie Pána, hlavné dielo, str. 194
- obr. č. 36   – Podobenstvo o delníkoch na vinici, hlavné dielo, str. 197
- obr. č. 37   – Podobenstvo o rozsievačovi, hlavné dielo, str. 213
- obr. č. 38   – Kristus uzdravuje slepca, hlavné dielo, str. 231

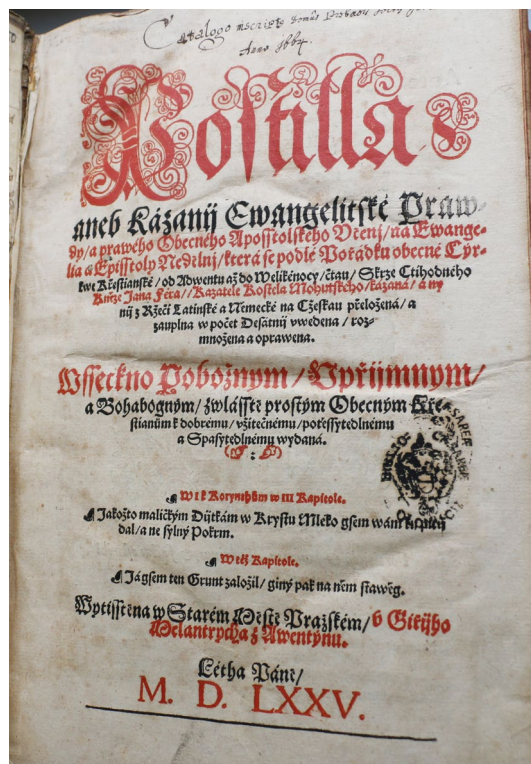
- obr. č. 39 – Pokušenie Krista, hlavné dielo, str. 258
- obr. č. 40 – Kananská žena, hlavné dielo, str. 278
- obr. č. 41 – Belzebub, hlavné dielo, str. 301
- obr. č. 42 – Nasýtenie davu, hlavné dielo, str. 321
- obr. č. 43 – Židia kameňujú Krista, hlavné dielo, str. 342
- obr. č. 44 – V Getsemanskej záhrade, hlavné dielo, str. 406
- obr. č. 45 – Zázračný lov rýb, príväzok, str. 3
- obr. č. 46 – Neveriaci Tomáš, príväzok, str. 63
- obr. č. 47 – Ukrižovanie, hlavné dielo, str. 140
- obr. č. 48 – Svätý Ján Evanjelista, príväzok, str. 83
- obr. č. 49 – Svätý Pavol, príväzok, str. 105
- obr. č. 50 – Svätý Peter, príväzok, str. 134
- obr. č. 51 – Zvestovanie Panne Márii, príväzok, str. 140
- obr. č. 52 – Umývanie nôh pred poslednou večerou, hlavné dielo, str. 383
- obr. č. 53 – Posledná večera, hlavné dielo, str. 383
- obr. č. 54 – Svätý Mikuláš, príväzok, str. 22
- obr. č. 55 – Svätý Štefan, príväzok, str. 68
- obr. č. 56 – Útek do Egypta, príväzok, str. 99
- obr. č. 57 – Vraždenie neviniatok, príväzok, str. 99
- obr. č. 58 – Monogramy, letopočet, Rožmberg exhibiris
- obr. č. 59 – Letopočet, Kristus prichádza do Jeruzalema, hlavné dielo, str. 1 a 362
- obr. č. 60 – Monogram, Kristus uzdravuje, hlavné dielo, str. 26
- obr. č. 61 – Letopočet, Kristus uzdravuje, hlavné dielo, str. 26
- obr. č. 62 – Svedectvo Jána Krstiteľa o Kristovi, hlavné dielo, str. 43
- obr. č. 63 – Letopočet, Uvedenie Pána do Chrámu, hlavné dielo, str. 80, príväzok, str. 107
- obr. č. 64 – Monogram, Obrezanie Krista, hlavné dielo, str. 98
- obr. č. 65 – Letopočet, Obrezanie Krista, hlavné dielo, str. 98
- obr. č. 66 – Monogram, letopočet, Príchod Troch kráľov, hlavné dielo, str. 113
- obr. č. 67 – Letopočet, Dvanásťročný Kristus v chráme, hlavné dielo, str. 132

- obr. č. 68 – Letopočet, Svadba v Káne Galilejskej, hlavné dielo, str. 148
- obr. č. 69 – Monogram, Podobenstvo o pšenici a kúkole, hlavné dielo, str. 188
- obr. č. 70 – Letopočet, Podobenstvo o pšenici a kúkole, hlavné dielo, str. 188
- obr. č. 71 – Monogram, Podobenstvo o delníkoch na vinici, hlavné dielo, str. 197
- obr. č. 72 – Letopočet, Kristus uzdravuje slepca, hlavné dielo, str. 231
- obr. č. 73 – Monogram, Umývanie nôh pred poslednou večerou, hlavné dielo, str. 383
- obr. č. 74 – Vineta, str. 249, 423 a prvá strana pred začiatkom číslovania
- obr. č. 75 – Vineta, str. 412 a prvá strana pred začiatkom číslovania
- obr. č. 76 – Lístky v rôznych variantoch
- obr. č. 77 – Lístky v rôznych variantoch
- obr. č. 78 – Ručičky v rôznych variantoch
- obr. č. 79 – Ručičky v rôznych variantoch
- obr. č. 80 – Ručičky v rôznych variantoch

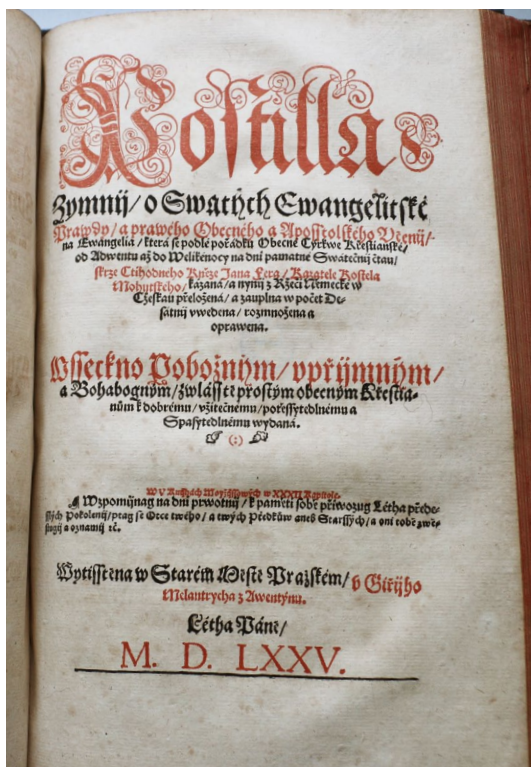
15.1 Titulný list

obrázok 14 – Dochovaný titulný list hlavného diela

obrázok 15 – Titulný list hlavného diela, exemplár vo Vědecké knihovně v Olomouci

obrázok 16 – Titulný list príväzku z exempláru vo Vědecké knihovně v Olomouci

15.2 Katalóg drevorezov

15.2.1 Celostránkové ilustrácie

obr. č. 17 – Erb Antona Brusa z Mohelnice, rub titulného listu hlavného diela, fotografia exemplára z Vedecké knihovny v Olomouci

obr. č. 18 – Exlibris Viléma z Rožmberka, 1. strana pred začiatkom číslovania hlavného diela

obr. č. 19 – Ukrižovanie, 1. strana pred začiatkom číslovania hlavného diela

obr. č. 20 – Melantrichov signet, 1. strana před číslováním přívazku

obr. č. 21 – Exlibris vyhotovený Albrechtom Dürerom pre Johanna Tschente

15.2.2 Katalóg drevorezov s rozmermi 110 x 135 mm

obr. č. 22 – Kristus prichádza do Jeruzalema, hlavné dielo, str. 1 a 362

obr. č. 23 – Skaza Jeruzalema a koniec sveta, hlavné dielo, str. 13

obr. č. 24 – Kristus uzdravuje slepého, krivajúceho a malomocného hlavné dielo, str. 26

obr. č. 25 – Svedectvo Jána Krstiteľa o Kristovi, hlavné dielo, str. 43

obr. č. 26 – Narodenie Krista, hlavné dielo, str. 57

obr. č. 27 – Uvedenie Pána do Chrámu, hlavné dielo, str. 80, príväzok, str. 107

obr. č. 28 – Obrezenie Krista, hlavné dielo, str. 98

obr. č. 29 – Príchod Troch kráľov, hlavné dielo, str. 113

obr. č. 30 – Dvanásťročný ročný Kristus v chráme, hlavné dielo, str. 132

obr. č. 31 – Svadba v Káne Galilejskej, hlavné dielo, str. 148

obr. č. 32 – Uzdravenie malomocného, hlavné dielo, str. 164

obr. č. 33 – Utišenie búrky, str. 182

obr. č. 34 – Podobenstvo o pšenici a kúkole, hlavné dielo, str. 188

obr. č. 35 – Velebenie Pána, hlavné dielo, str. 194

obr. č. 36 – Podobenstvo o robotníkoch na vinici, hlavné dielo, str. 197

obr. č. 37 – Podobenstvo o rozsieváčovi, hlavné dielo, str. 213

obr. č. 38 – Kristus uzdravuje slepca, hlavné dielo, str. 231

obr. č. 39 – Pokušenie Krista, hlavné dielo, str. 258

obr. č. 40 – Kananská žena, hlavné dielo, str. 278

obr. č. 41 – Belzebub, hlavné dielo, str. 301

obr. č. 42 – Nasýtenie davu, hlavné dielo, str. 321

obr. č. 43 – Židia kameňujú Krista, hlavné dielo, str. 342

obr. č. 44 – V Getsemanskej záhrade, hlavné dielo, str. 406

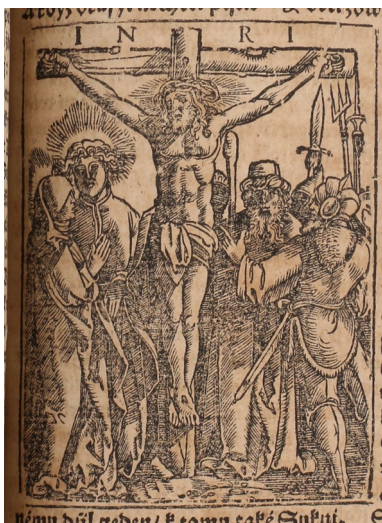

obr. č. 45 – Zázračný lov rýb, príväzok, str. 3

obr. č. 46 – Neveriaci Tomáš, príväzok, str. 63

15.2.3 Katalóg ilustrácií s rozmermi 90 x 65 mm

obr. č. 47 – Ukrižovanie, hlavné dielo, str. 140

obr. č. 48 – Svätý Ján Evanjelista, príväzok, str. 83

obr. č. 49 – Svätý Pavol, príväzok, str. 105

obr. č. 50 – Svätý Peter, príväzok, str. 134

obr. č. 51 – Zvestovanie Panne Márii, príväzok, str. 140

15.2.4 Katalóg drevorezov s rozmermi 70 x 50 mm

obr. č. 52 – Umývanie nôh pred poslednou večerou, hlavné dielo, str. 383

obr. č. 53 – Posledná večera, hlavné dielo, str. 383

obr. č. 54 – Svätý Mikuláš, príväzok, str. 22

obr. č. 55 – Svätý Štefan, príväzok, str. 68

obr. č. 56 – Útek do Egypta, príväzok, str. 99

obr. č. 57 – Vraždenie neviniatok, príväzok, str. 99

15.3 Katalóg monogramov a letopočtov nachádzajúcich sa na drevorezoch

obr. č. 58 – Monogramy, letopočet, Rožmberk exhibiris

obr. č. 59 – Letopočet, Kristus prichádza do Jeruzalema, hlavné dielo, str. 1 a 362

obr. č. 60 – Monogram, Kristus uzdravuje, hlavné dielo, str. 26

obr. č. 61 – Letopočet, Kristus uzdravuje, hlavné dielo, str. 26

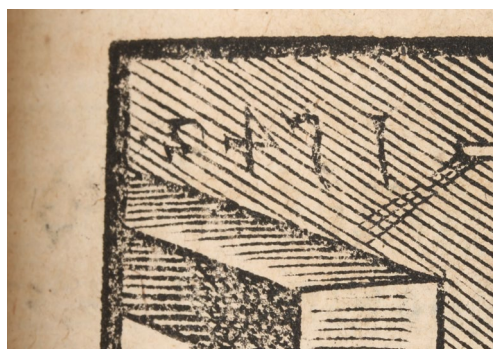
obr. č. 62 – Letopočet, Svedectvo Jána Krstiteľa o Kristovi, hlavné dielo, str. 43

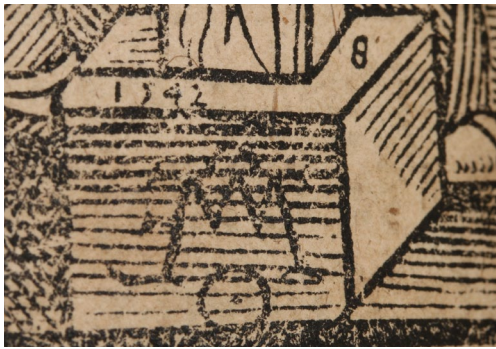
obr. č. 63 – Letopočet, Uvedenie Pána do Chrámu, hlavné dielo, str. 80, príväzok, str. 107

obr. č. 64 – Monogram, Obrezanie Krista, hlavné dielo, str. 98

obr. č. 65 – Letopočet, Obrezanie Krista, hlavné dielo, str. 98

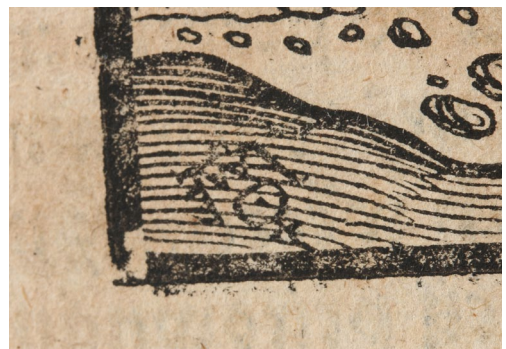
obr. č. 66 – Monogram, letopočet, Príchod Troch kráľov, hlavné dielo, str. 113

obr. č. 67 – Letopočet, Dvanásťročný Kristus v chráme, hlavné dielo, str. 132

obr. č. 68 – Letopočet, Svadba v Káne Galilejskej, hlavné dielo, str. 148

obr. č. 69 – Monogram, Podobenstvo o pšenici a kúkoľe, hlavné dielo, str. 188

obr. č. 70 – Letopočet, Podobenstvo o pšenici a kúkoľe, hlavné dielo, str. 188

obr. č. 71 – Monogram, Podobenstvo o robotníkoch na vinici, hlavné dielo, str. 197

obr. č. 72 – Letopočet, Kristus uzdravuje slepca, hlavné dielo, str. 231

obr. č. 73 – Monogram, Umývanie nôh pred poslednou večerou, hlavné dielo, str. 383

15.4 Katalóg iniciál

15.4.1 Iniciála s výškou 70 mm

15.4.2 Katalóg iniciál s výškou 30 mm

15.4.3 Katalóg iniciál s výškou 18 mm

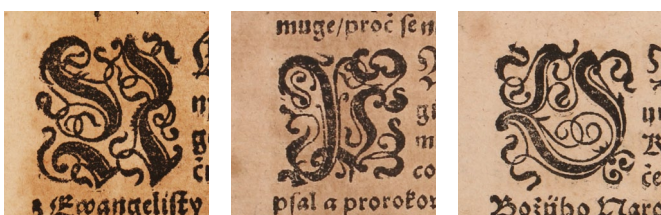
15.4.4 Katalóg iniciál s výškou 33 mm

15.4.5 Katalóg iniciál s výškou 28 mm

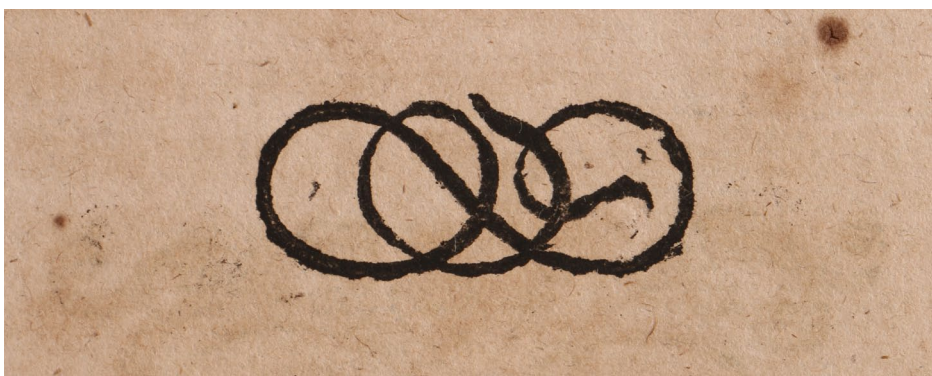
15.4.6 Katalóg iniciál s výškou 22 mm

15.5 Ostatné prvky

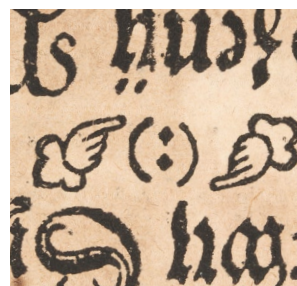
obr. č. 74 – Vineta, str. 249, 423 a prvá strana pred začiatkom číslovania

obr. č. 75 – Vineta, str. 412 a prvá strana pred začiatkom číslovania

obr. č. 76 a 77 – Lístky v rôznych variantoch

obr. č. 78, 79 a 80 – Ručičky v rôznych variantoch

16 Fotodokumentácia

- fotografia č. 1 – Stav objektu pred reštaurovaním
- fotografia č. 2 – Stav objektu po reštaurovaní
- fotografia č. 3 – Pohľad na prednú dosku knihy pred reštaurovaním
- fotografia č. 4 – Pohľad na prednú dosku knihy po reštaurovaní
- fotografia č. 5 – Pohľad na zadnú dosku knihy pred reštaurovaním
- fotografia č. 6 – Pohľad na zadnú dosku knihy po reštaurovaní
- fotografia č. 7 – Pohľad na chrbát knihy pred reštaurovaním
- fotografia č. 8 – Pohľad na chrbát knihy po reštaurovaní
- fotografia č. 9 – Pohľad na prednú oriezku knihy pred reštaurovaním
- fotografia č. 10 – Pohľad na prednú oriezku knihy po reštaurovaní
- fotografia č. 11 – Pohľad na vrchnú oriezku knihy pred reštaurovaním
- fotografia č. 12 – Pohľad na vrchnú oriezku knihy po reštaurovaní
- fotografia č. 13 – Pohľad na spodnú oriezku knihy pred reštaurovaním
- fotografia č. 14 – Pohľad na spodnú oriezku knihy po reštaurovaní
- fotografia č. 15 – Detail poškodenia hlavice
- fotografia č. 16 – Detail po reštaurovaní
- fotografia č. 17 – Detail poškodenia papierovej podložky
- fotografia č. 18 – Detail po reštaurovaní
- fotografia č. 19 – Titulný list pred reštaurovaním
- fotografia č. 20 – Titulný list po reštaurovaní
- fotografia č. 21 – Zadná doska pred reštaurovaním
- fotografia č. 22 – Zadná doska po reštaurovaní
- fotografia č. 23 – Medziväzné prelepy pred reštaurovaním
- fotografia č. 24 – Medziväzné prelepy po reštaurovaní
- fotografia č. 25 – Náročnica z pravého horného rohu prednej dosky pred reštaurovaním
- fotografia č. 26 – Náročnica z pravého horného rohu prednej dosky po reštaurovaní

- fotografia č. 27 – Náročnica z pravého dolného rohu prednej dosky pred reštaurovaním
- fotografia č. 28 – Náročnica z pravého dolného rohu prednej dosky po reštaurovaní
- fotografia č. 29 – Detail razby na náročnici pred reštaurovaním
- fotografia č. 30 – Detail razby na náročnici po reštaurovaní
- fotografia č. 31 – Detail razby na náročnici pred reštaurovaním
- fotografia č. 32 – Detail razby na náročnici po reštaurovaní
- fotografia č. 33 – Horný štítok pred reštaurovaním
- fotografia č. 34 – Horný štítok po reštaurovaní
- fotografia č. 35 – Spodný štítok pred reštaurovaním
- fotografia č. 36 – Spodný štítok po reštaurovaní
- fotografia č. 37 – Poškodenie organizmu šitia a chrbtu knihy
- fotografia č. 38 – Detail dobovej opravy praskliny v knižnej doske
- fotografia č. 39 – Vyt'ahovanie kolíčkov, uvoľňovanie knižných dosiek od bloku
- fotografia č. 40 – Knižný blok po uvoľnení dosiek
- fotografia č. 41 – Rozšívanie knižného bloku
- fotografia č. 42 – Mechanické čistenie gumou wallmaster
- fotografia č. 43 – Mokrú čistenie vo vodnom kúpeli
- fotografia č. 44 – Doglejovanie dvojlistu formou náteru štetcom z kozích chlupov
- fotografia č. 45 – Dolievanie strát papierovou suspenziou
- fotografia č. 46 – Vyspravovanie trhlín a dopĺňanie strát japonským papierom
- fotografia č. 47 – Skompletizovaný knižný blok pred ušitím
- fotografia č. 48 – Šitie bloku
- fotografia č. 49 – Zaglejenie chrbtu
- fotografia č. 50 – Knižný blok po ušití a zaglejení chrbtu
- fotografia č. 51 – Zagul'atený blok schne v oklepávacom lise
- fotografia č. 52 – Zagul'atený blok
- fotografia č. 53 – Petrifikácia dosky formou náteru
- fotografia č. 54 – Petrifikácia dosky formou injekáže

- fotografia č. 55 – Porovnanie skúšobného kovania a originálu
- fotografia č. 56 – Čistenie náročnice roztokom kyseliny sírovej
- fotografia č. 57 – Skúšobné kovanie pred reštaurovaním
- fotografia č. 58 – Skúšobné kovanie pri zväčšení pred reštaurovaním
- fotografia č. 59 – Kovanie po aplikácii čistenia 10 % roztokom H_2SO_4
- fotografia č. 60 – Kovanie po aplikácii čistenia 10 % roztokom H_2SO_4 pri zväčšení
- fotografia č. 61 – Kovanie po zjednotení povrchu kefou z bravčových štetín
- fotografia č. 62 – Kovanie po zjednotení povrchu kefou z bravčových štetín pri zväčšení
- fotografia č. 63 – Kovanie po zjednotení povrchu mosadznou kefou
- fotografia č. 64 – Kovanie po zjednotení povrchu mosadznou kefou pri zväčšení
- fotografia č. 65 – Zadná doska po aplikácii záplat z novej usne
- fotografia č. 66 – Pokryvanie pôvodnou usňou
- fotografia č. 67 – Vyviazaný chrbát bloku, kniha umiestnená vo vyvážovacom lise
- fotografia č. 68 – Vylepovanie prídoštia
- fotografia č. 69 – Vyhotovený ochranný obal
- fotografia č. 70 – Ochranný obal, klin z alkalickéj lepenky a prírezy lepenky s fragmentami

fotografia č. 1 – Stav objektu pred reštaurovaním

fotografia č. 2 – Stav objektu po reštaurovaní

fotografia č. 3 – Pohľad na prednú dosku knihy pred reštaurovaním

fotografia č. 4 – Pohľad na prednú dosku knihy po reštaurovaní

fotografia č. 5 – Pohľad na zadnú dosku knihy pred reštaurovaním

fotografia č. 6 – Pohľad na zadnú dosku knihy po reštaurovaní

fotografia č. 7 – Pohľad na chrbát knihy pred reštaurovaním

fotografia č. 8 – Pohľad na chrbát knihy po reštaurovaní

fotografia č. 9 – Pohľad na prednú oriezku knihy pred reštaurovaním

fotografia č. 10 – Pohľad na prednú oriezku knihy po reštaurovaní

fotografia č. 11 – Pohľad na vrchnú oriezku knihy pred reštaurovaním

fotografia č. 12 – Pohľad na vrchnú oriezku knihy po reštaurovaní

fotografia č. 13 – Pohľad na spodnú oriezku knihy pred reštaurovaním

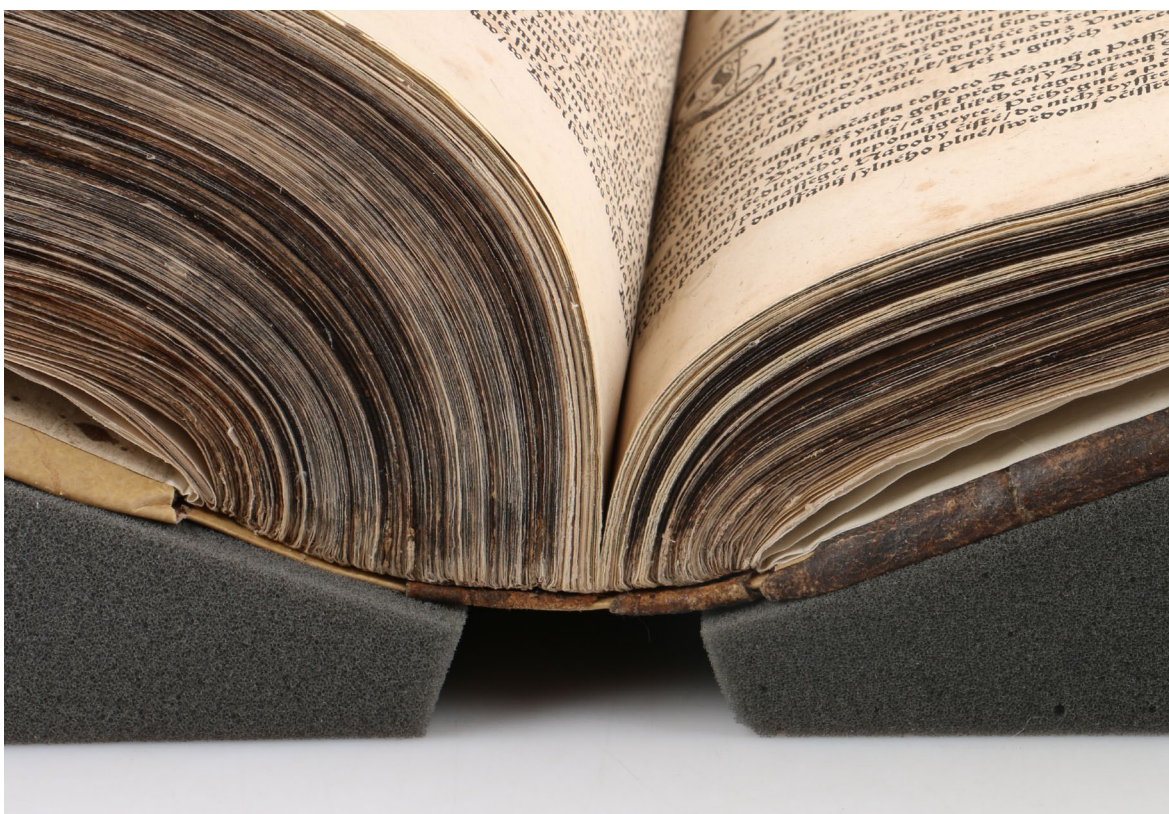

fotografia č. 14 – Pohľad na spodnú oriezku knihy po reštaurovaní

fotografia č. 15 – Detail poškodenia hlavice

fotografia č. 16 – Detail po reštaurovaní

fotografia č. 17 – Detail poškodenia papierovej podložky

fotografia č. 18 – Detail po reštaurovaní

fotografia č. 19 – Titulný list pred reštaurovaním

fotografia č. 20 – Titulný list po reštaurovaní

fotografia č. 21 – Zadná knižná doska pred reštaurovaním

fotografia č. 22 – Zadná knižná doska po reštaurovaní

fotografia č. 23 – Medziväzné prelepy pred reštaurovaním

fotografia č. 24 – Medziväzné prelepy po reštaurovaní

fot. č. 25 – Náročnica z pravého horného rohu prednej dosky pred reštaurovaním

fot. č. 26 – Náročnica z pravého horného rohu prednej dosky po reštaurovaní

fot. č. 27 – Náročnica z pravého dolného rohu prednej dosky pred reštaurovaním

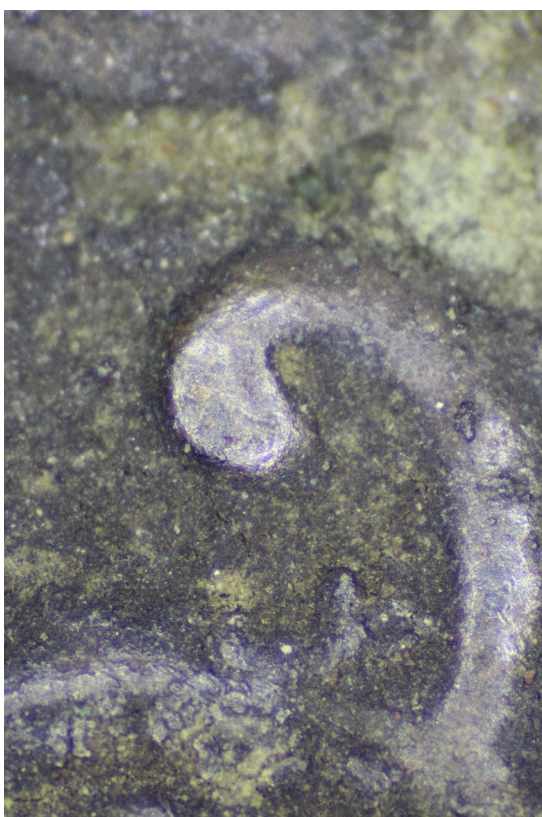
fot. č. 28 – Náročnica z pravého dolného rohu prednej dosky po reštaurovaní

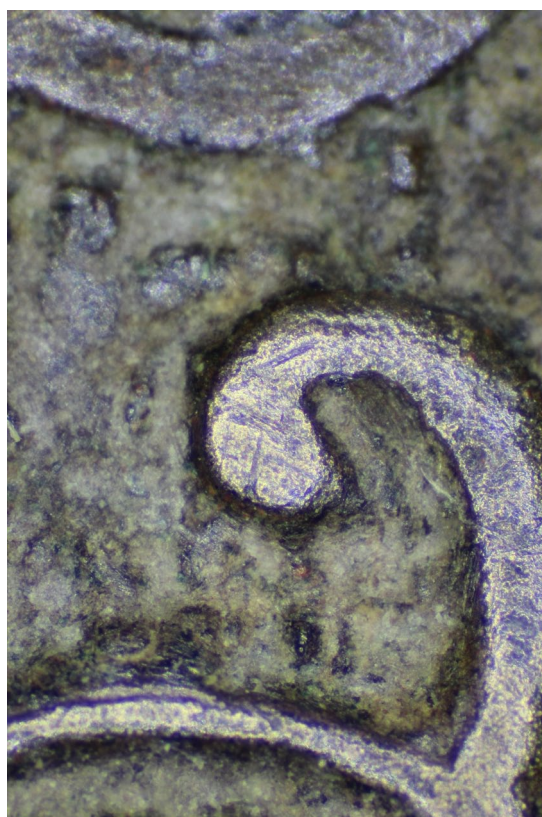
fotografia č. 29 – Detail razby na náročnici pred reštaurovaním

fotografia č. 30 – Detail razby na náročnici po reštaurovaní

fotografia č. 31 – Detail razby na náročnici pred reštaurovaním

fotografia č. 32 – Detail razby na náročnici po reštaurovaní

fotografia č. 33 – Horný štítok pred reštaurovaním

fotografia č. 34 – Horný štítok po reštaurovaní

fotografia č. 35 – Spodný štítok pred reštaurovaním

fotografia. č. 36 – Spodný štítok po reštaurovaní

fotografia č. 37 – Poškodenie organizmu šitia a chrbtu knihy

fotografia č. 38 – Detail dobovej opravy praskliny v knižnej doske

fotografia č. 39 – Vytáhovanie kolíčkov, uvoľňovanie knižných dosiek od bloku

fotografia č. 40 – Knižný blok po uvoľnení dosiek

fotografia č. 41 – Rozšívanie knižného bloku

fotografia č. 42 – Mechanické čistenie gumou wallmaster

fotografia č. 43 – Mokrě čistenie vo vodnom kúpeli

fotografia č. 44 – Doglejovanie dvojlistu formou náteru štetcom z kozích chlпов

fotografia č. 45 – Dolievanie strát papierovou suspenziou

fotografia č. 46 – Vyspravovanie trhlín a dopĺňanie strát japonským papierom

fotografia č. 47 – Skompletizovaný knižný blok pred ušitím

fotografia č. 48 – Šitie bloku

fotografia č. 49 – Zaglejenie chrbtu

fotografia č. 50 – Knižný blok po ušití a zaglejení chrbtu

fotografia č. 51 – Zaguľatený blok schne v oklepávacom lise

fotografia č. 52 – Zaguľatený blok

fotografia č. 53 – Petrifikácia dosky formou náteru

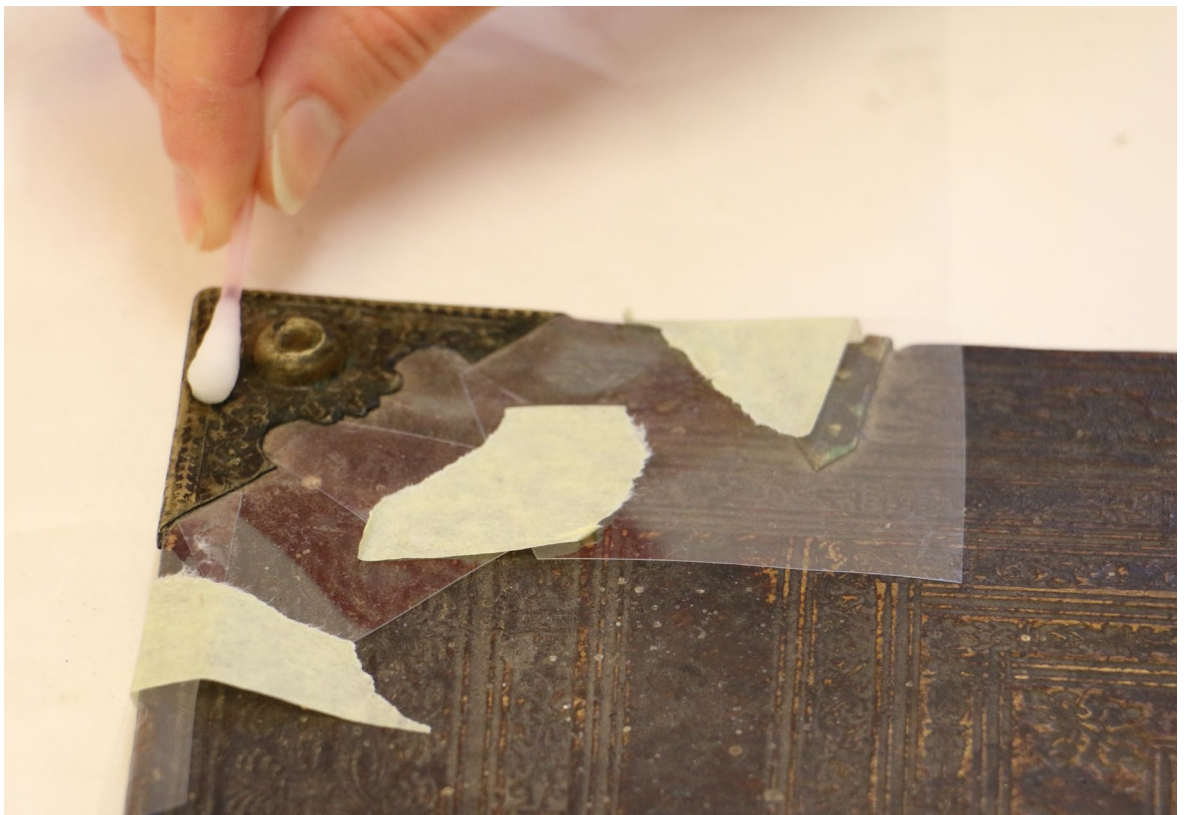

fotografia č. 54 – Petrifikácia dosky formou injeckáže

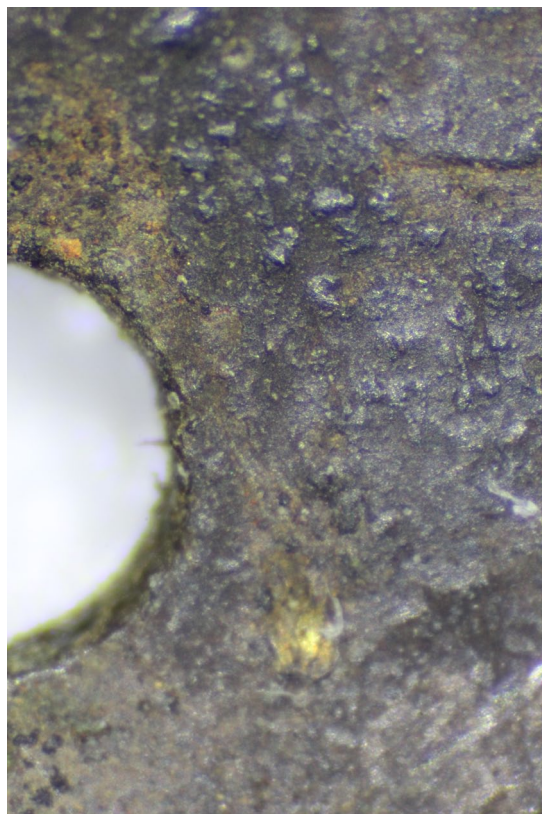
fotografia č. 55 – Porovnanie skúšobného kovania a originálu

fotografia č. 56 – Čistenie nárožnice roztokom kyseliny sírovej

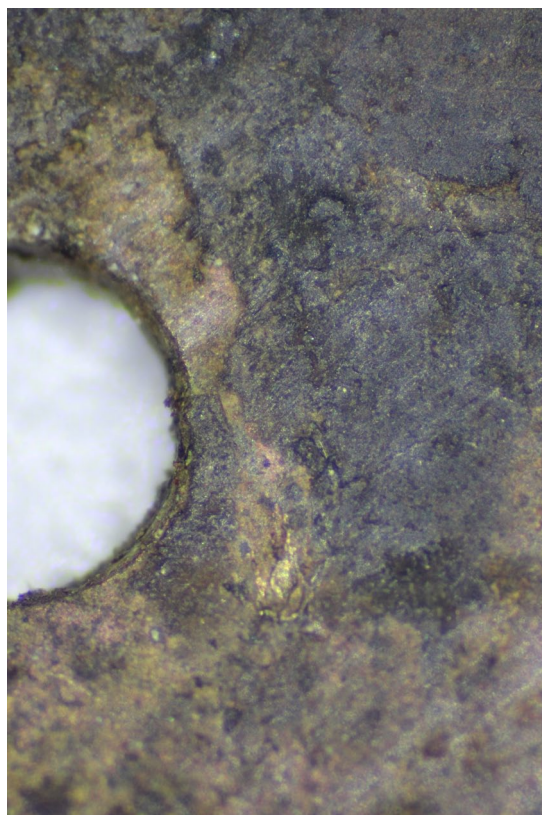
fotografia č. 57 – Skúšobné kovanie pred reštaurovaním

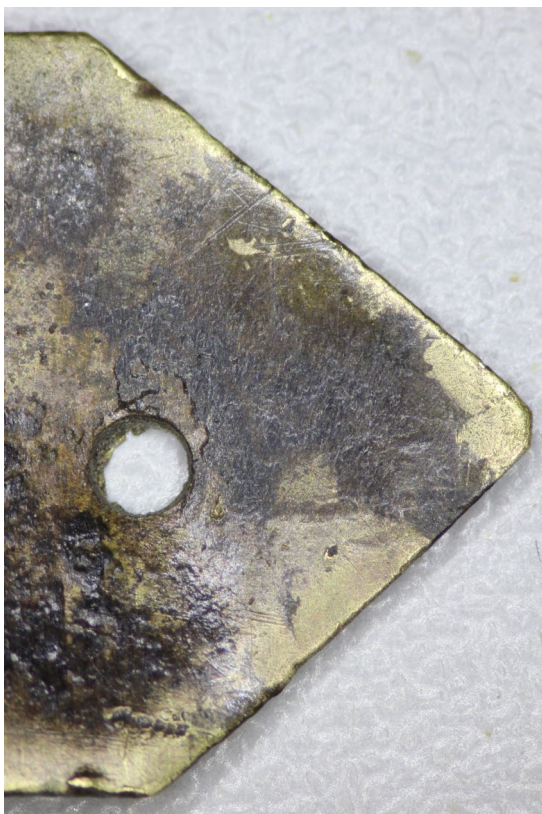
fotografia č. 58 – Skúšobné kovanie pri zväčšení pred reštaurovaním

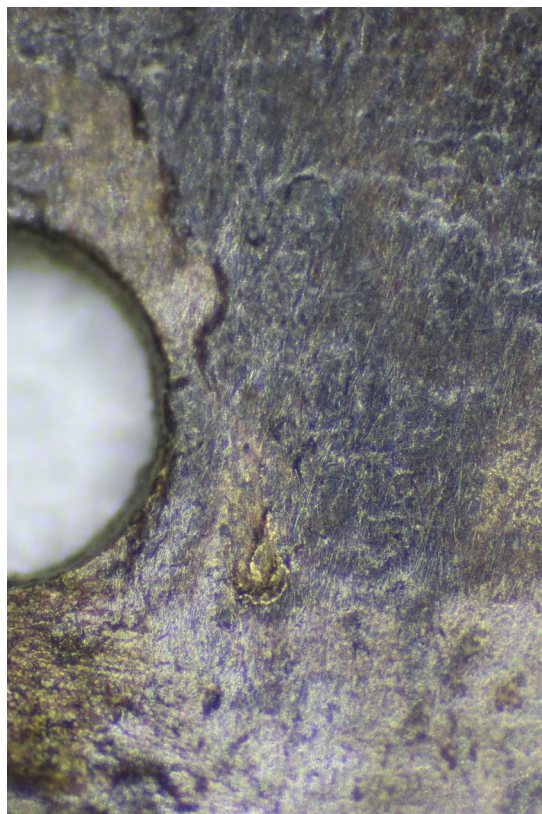
fotografia č. 59 – Kovanie po aplikácii čistenia 10 % roztokom H_2SO_4

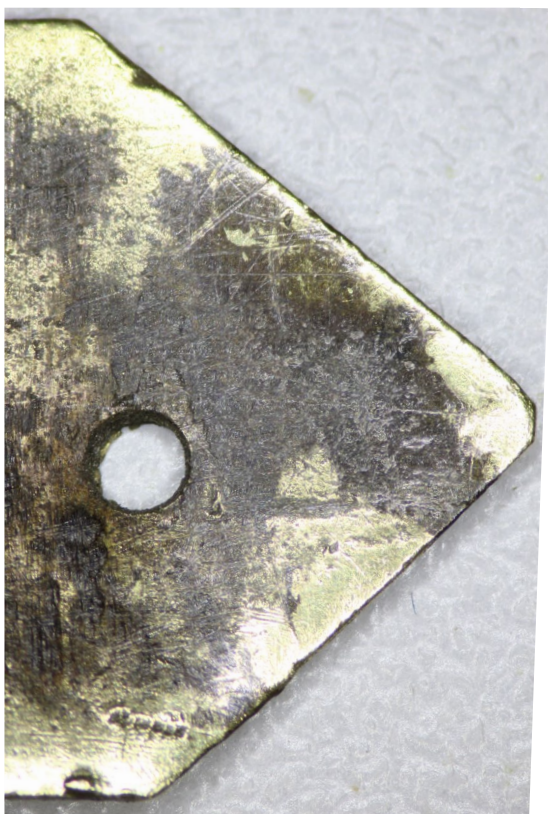
fotografia č. 60 – Kovanie po aplikácii čistenia 10 % roztokom H_2SO_4 pri zväčšení

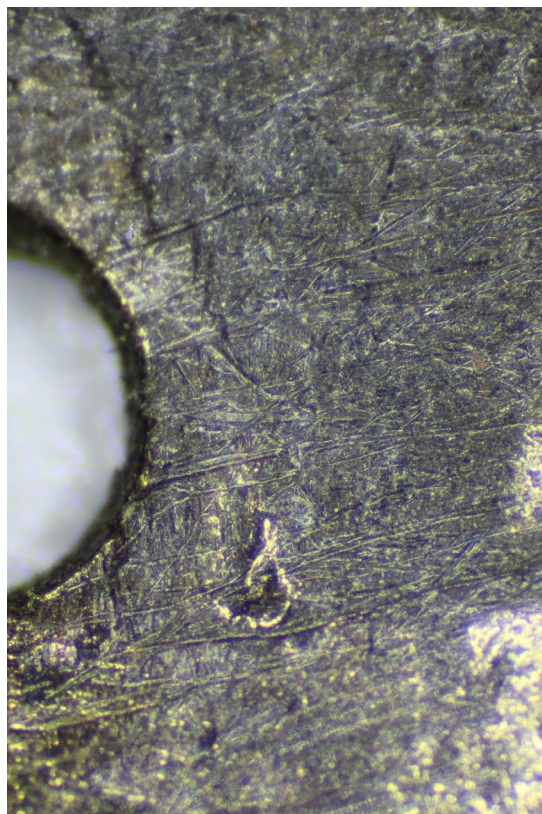
fotografia č. 61 – Kovanie po zjednotení
povrchu kefou z bravčových štetín

fotografia č. 62 – Kovanie po zjednotení pov-
rchu kefou z bravčových štetín pri zväčšení

fotografia č. 63 – Kovanie po zjednotení
povrchu mosadznou kefou

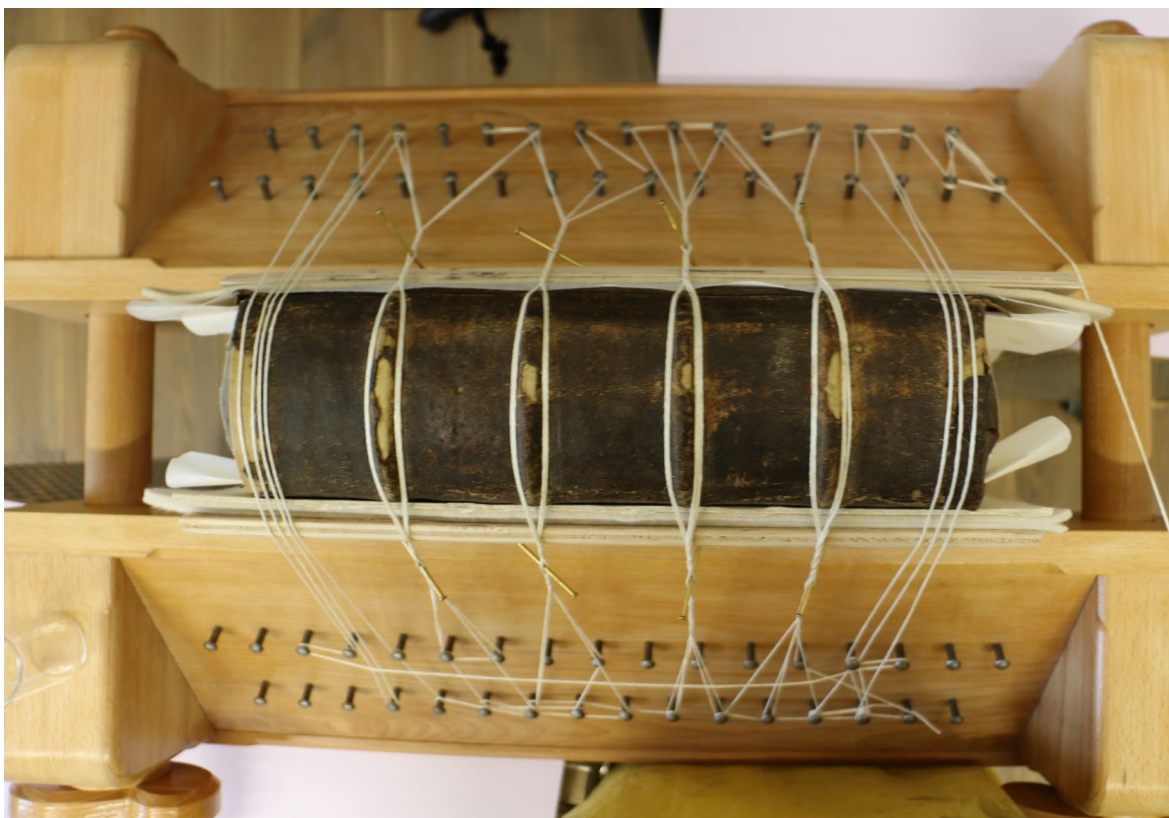
fotografia č. 64 – Kovanie po zjednotení
povrchu mosadznou kefou pri zväčšení

fotografia č. 65 – Zadná doska po aplikácii záplat z novej usne

fotografia č. 66 – Pokrývanie pôvodnou usňou

fotografia č. 67 – Vyviazaný chrbát bloku, kniha umiestnená vo vyvázovacom lise

fotografia č. 68 – Vylepovanie prídoštia

fotografia č. 69 – Vyhotovený ochranný obal

fotografia č. 70 – Ochranný obal, klin z alkalickej lepenky a prírezy lepenky s fragmentami